

DESPRE RELIGIE.

(Vezi Biserica Ortodoxă Română Anul al XXIX-lea. No 5).

Este neîndoios că rugăciunea la cei vechi eră în fond mai ales îndeplinirea pioasă a datoriei religioase, și la început mai cu seamă erau rugăciuni de cereri mai mult decât de mulțămire și de obicei erau unite cu o pretenție dreaptă, pentruca cel ce să roagă să fie ascultat. Nu eră lipsită anticitatea de formulare de rugăciuni, care se făceau și pentru bunurile morale. Ori și cât rugăciunea ar fi fost lipsită de convingerea internă, a fost totdeauna manifestarea vieții religioase. Dar o dată cu această religie a decăzut și rugăciunea. Inșă căderea ei a fost prevestitorul destrăbălării externe în genere a acelor popoare. Pentrucă cu ea s'a dus însuși sufletul vieții lor. Nimeni nu poate să susție că rugăciunile etnice (păgâne) de astăzi sunt adevărate. Atât a ajuns rugăciunea de a fi un simplu lucru mecanic extern, o cauză de derâdere ori amuzare pentru cei ce să roagă. Dar și în această decădere rugăciunea contribue încă să fie o dovadă vie a necesității de a se ruga.

Dar ce este rugăciunea? Este manifestarea contactului nostru cu Dumnezeu! Sf. Ioan Hrisostom zice, că rugăciunea oamenilor este o convorbire cu Dumnezeu însuși. Cel ce să roagă iasă afară din lumea ce'l încunjură, se desparte de griji și de turburări care'l zgudue în vieța ex-

ternă, reintră în sine însuși. În grijile lumii fiind, suntem afară de noi; iar în timpul rugăciunii ne retragem în noi înșine, ne strângem în cel mai profund focar al vieții noastre interne, în cel mai tainic sanctuar al sufletului nostru. Lăsând la o parte orice lucrare cu mâna și cu spiritul, ne refugiem în cea mai profundă tăcere, spre a găsi liniștea, spre a recăpăta însuflețire, pentru ca să fim în adevăr în noi înșine. Fiind în noi înșine, atunci suntem la orice cu Dumnezeu; pentru că în cele mai din lăuntru ale noastre este aproape de noi Dumnezeu, în sanctuarul sufletului nostru Dumnezeu se află cu noi și noi cu Dumnezeu. Omul extern viețuește în lume, iar cel intern este în Dumnezeu și Dumnezeu în el. Să ne reîntoarcem în noi înșine spre a ne predă lui Dumnezeu, spre a ne proaduce pre noi chiar și tot ceea ce ne îngrijește. Această iubire ne mână ca să aruncăm toate în sinurile lui Dumnezeu. Orice lucru are o însemnătate reală pentru viața noastră internă. Prin activitatea acestei rugăciuni, relațiile noastre interne cu D-zeu devin vii, pe când fără ea sunt moarte. Tradițiunea noastră, chiar și a oricărui, în rugăciunea către Dumnezeu, ce o îndeplinește spiritul nostru, este de o dată și darul cel mai mare ce am putut lua de la Dumnezeu. Pentru că în rugăciune, lăsând ca uitată lumea această temporală și trecătoare, intrăm în lumea veșniciei și respirăm divina ei suflare. Rugăciunea este acea respirație a sufletului, care este de asemenea necesară pentru viața sa, după cum este necesară pentru viața corpului respirația aerului pământului. Lumea lui Dumnezeu este lumea păcii și a puterii. Rugăciunea revarsă asupra vieții noastre spiritul păcii; în rugăciune spiritul este în pace. Zguduirile interne și patimile se liniștesc, grijile și temerile, comoțiunile de supărare și de bucurie lipsesc. Ne procurăm de aicea noi puteri și nou curaj de viață. După cum aerul zoogonic al munților fortifică trupul, asemenea și rugăciunea întărește sufletul

nostru pentru un nou curaj de viață, încât eșind din acel sanctuar intern, cu plăcere reîncepem datoriile noastre,—sufărările și greutățile vieții lumești. A te ruga și a lucra aceasta este viața. Rugăciunea însă și lucrarea nu trebuie să se conasocieze numai extern sau să se succedă între ele continuu, ci este necesar ca să fie pururea unite și intern, totdeauna între ele nedeslipite. Acestea nu se exclud, ci să reclame una pe alta, după cum omul intern pe cel extern, după cum spiritul pe corp. Rugăciunea cere lucrare, iar lucrarea reclamă rugăciunea. Este necesar ca lucrarea trupului să fie rugăciunea, iar rugăciunea spiritului lucrare, în general ea este sufletul vieții. Cu modul acesta viața trecătoare a omului se leagă cu eternitatea, să afundă în ea și iarăși inclină spre ea. În aceasta constă în adevăr măreția rugăciunii, că face viața prezentă trecătoare participantă a vieții eterne și o pune în contact imediat cu însuși Dumnezeu. De aceea nici un lucru altul nu înalță și nu onorează pe om mai mult decât rugăciunea. Se umilește în adevăr pe de o parte omul prin ea înaintea lui D-zeu, iar pe de altă parte însă să înalță către El. Este mare lucru ca omul să convorbiască cu Dumnezeu, cel prea Înalt, spiritul Absolut, să-l facă pe El asociat la interesele sale particulare, spre a-i comunica nevoile sale, și ceea ce este mai mult, a înrâuri prin rugăciune asupra hotărârilor sale. Pentru că Sf. Apostol Pavel zice: «*Ca ai lui Dumnezeu suntem conlucrători*» înțelege el prin aceste cuvinte că contribuim la perfecționarea lucrului ori operei lui D-zeu. Această conlucrare se săvârșește prin rugăciune. Cum să întâmplă aceasta, nimeni nu poate să spună. Aceste raporturi între Dumnezeu și om, fiind nevăzute, fug de sub observările noastre. Fiindcă nu putem să le înțelegem, de aceea nu urmează de loc că ele nu există. Realitatea lor nu rezultă din cunoștința noastră. Poate cineva se zică, că omul prin rugăciune participă la puterea divină și contribue

la guvernarea totului. Rugăciunea omului este o putere în lumea aceasta, pe care Dumnezeu o ia în considerare în guvernarea Sa. În nemărginita Sa iubire supune divina Lui putere la puterea ori cerința ardentă unui suspin ascuns, pe care El însuși mai înainte la chemat la existență. Drept a zis Veneti, că Dumnezeu voește să numiască suspinul rugăciune și rugăciunea putere și că puterea lui divină o va subordonă puterei, pe care a pus-o într'un suspin venit dela el însuși ¹⁾. Sf, Scriptura e plină de exemple vădite că Dumnezeu a ascultat și ascultă inima înfrântă și smerită, aude rugăciunile interne ale omului.

Kant a suspectat, că rugăciunea este un period ușor de alterare, pentrucă cel surprins rugându-se să turbură și ezită de a fi văzut, ca și cum s'ar rușină, fiindcă a fost surprins ocupându-se numai de un lucru. Rugăciunea probează două lucruri de odată, cunoștința pozitivă că este Dumnezeu și cunoștința pozitivă de un raport între om și Dumnezeu ²⁾. Dar cum este posibil de a admite rugăciunea omul, care nu admite raport personal ori contact între Dumnezeu și om? Cu toate acestea Kant profesează un Dumnezeu personal, aruncă însă orice contact viu între El și noi și în locul aceștia admite ascultarea ori supunerea omului la legea morală. Dar pe cât este de sigur că există un Dumnezeu viu personal, tot pe atâta există și un contact viu personal al omului către El, și iarăși este sigur că rugăciunea există naturală și necesară și că fără ea nu poate să existe nici Religie nici om religios. Este necontrazis că religia este nedespărțită de morală. Kant însă înlocuind rugăciunea prin ascultarea oarbă la legea morală, confundă două lucruri diferite. Religia și morala merg împreună fără a se confundă, și unde lipsește a doua, acolo lipsește cu necesitate

¹⁾ Vinet, cuvinte despre obiecte religioase, trad. germană Vogel 1834 pag. 454.

²⁾ Religionea numai în marginile rațiunii. Operile sale, ediția Rozenkranz X, 236.

și cea întâia. Ceea ce a exprimat admirabil Sf. Ioan Evangelistul în întâia sa Epistolă,—în care arată prin multe dovezi că Religia și Morala nu se pot separa, zicând așa: «*Cel ce nu iubeste pe fratele său pe care'l vede, pe Dumnezeu pe care nu'l vede, cum poate să'l iubiască? Și această poruncă o avem dela El, că cel ce iubeste pe Dumnezeu, iubeste și pe fratele său*». Iubirea de aproapele său a tot omul este necontrazis sufletul a toată morala, iar iubirea lui Dumnezeu este sufletul Religiei. Ambele sunt neseperate una de alta și pentru aceasta nu sunt unul și același lucru. Kant a căzut în mare eroare restrângând religia la morală numai. Rezultat al ortologismului ori raționalismului pur este astăzi o eroare atât de respândită, restrângând religia esențialmente și propriu numai la morală, dar nici dogma numai, nici morala numai nu constituiesc Religia. Morala are de scop perfecționarea moravurilor ori deprinderilor omului, îndreptarea lui morală spre Dumnezeu, pe când Religia din contra este legătura reală vie, ori raportul viu și relația omului cu Dumnezeu, prin care ne punem în contact cu Dumnezeu și prin care toate le raportăm la El. Poate cineva foarte bine să numiască Morala un rezultat al Religiei, iar Religia rădăcina Moralei. Nu poate nimeni să respingă morala dela Religie, pentru că, îndată ce ar înceta Religia de a fi baza și izvorul viu al ei către Dumnezeu, ea, morala, atunci cade dela sine, și ș'ar perde toată autoritatea, toată forța, toată vivacitatea. Și dupre cum ramura tăiată dela tulpina sa poate pentru un timp oarecare să se menție înverzită, dar în fine îndată ce se va priva puțin câte puțin de tot sucuc vivificator se va vesteji. Tot așa și Morala, separată de Religie, poate pentru un timp oarecare se continue încă înverzită; dar îndată ce se va istovi toată forța vivificatoare provenită numai din Religie, se vestejește și moare cu certitudine.

Este dar esența Religiei contactul ori unirea internă a

omului cu Dumnezeu, iar manifestarea și reprezentarea ei externă este rugăciunea.

Să cercetăm acum situația Religiei în viață. Mulți socot, că Religia, substrăgând pe om din lumea aceasta senzuală, în care trăim, în o altă lume nevăzută și supra-senzuală, vatămă serios viața fizică, datoriile și drepturile ori interesele omului. Această idee este greșită. Religia este puterea ori forța și a vieții pământești prezente. Pentru că fiind unirea vie cu Dumnezeu, care este izvorul a întregii noastre vieți, începutul și sfârșitul ei, descopere adâncurile cele mai ascunse ale ființei noastre, descopere izvorul celor mai lăuntrice forțe de viață ale noastre, și prin apele ei ori doctrinele ei sublime adapă și face productivă prin virtuți toată viața noastră și chiar și în această viață prezentă prin acțiuni bune. Astfel prin urmare Religia este forța și a vieții fizice. N'o împedică, ci o desvoltă încă și numai în bine. Nu tăgăduim, că Religia se prezintă uneori la prea cuvioși ori sihastri ca un impediment în desvoltarea trupului. Eroarea însă nu-i a Religiei, ci însăși a acelor prea cuvioși escentrici ori bigoți, cari calcă în picioare adevăratele ei obligațiuni. Nu există nici o îndoială, că Religia este negațiunea a tot ce aduce în viața noastră fizică vre-o întinăciune, fie corpului, fie sufletului. Și cu dreptul; pentru că, fiindcă ea este viața în Dumnezeu, datorește să împedice viguros tot ceea ce este opus vieții noastre. Insuși această viață fizică, după cum a creat'o și o voește Dumnezeu, este în sine un bun și izvor a mulțime de bunuri, nu se contrazice cu sine, ci o admite și duce această viață la cea mai mare și mai strălucită desvoltare. O face productivă, ca un soare prea ferbinte, care produce pe pământ cele mai frumoase flori. În același timp revarsă preste toate producțiile acestei vieți pământești mirosul unei sfințenii mai înalte, care le rapoartă pe toate la Dumnezeu. Că în adevăr viața omenească își datorește frumuseța și prea bogata ei des-

voltare Religiei, însăși Istoria este mărturie. Religia a fost întâia vieată cunoscută omului. Monumentele cele mai vechi ale spiritului omenesc se află în cea mai strânsă legătură cu Religia. În sinurile de maică ale Religiei s'a dezvoltat mai întâi întreaga vieată spirituală a omului. Cea mai înaltă dezvoltare a omului este fiică a Religiei, dar fiică în vrâstă și de sine ființătoare, pentrucă și are o misiune specială, datoriile sale. Dar, deși este vrâsnică și de sine ca fiică, rămâne însă devotată mumei prin o iubire fiiască și printr'un respect fiesc, după cum se cuvine unei fiice, care nu-și nrecunoaște îndatoririle ei. Iar aceasta poate și datorește să meargă pe o cale proprie, dar nu i se permite să rumpă impios sfințitele ei legături cu muma ei Religia, pentrucă atunci calcă voința sfântă a lui Dumnezeu și 'și atrage asuprași în loc de binecuvântare urgia lui Dumnezeu. Religia n'are de loc dreptul de a stăpâni extern dezvoltarea în genere a spiritului omenesc și a'i determină cu anticipație marginile și scopul. Datorește să se considere pe sine ca o fiică vrâsnică, să exercite numai o limită internă asupra ei, ca să se conserve totdeauna vie și puternică legătura ce le leagă pe amândouă.

Acea legătură istorică a civilizațiunei față de Religie o descoperim în toate soiurile de dezvoltare. Istoria cea mai veche a civilizațiunei în substanța ei este istoria Religiei. Toată dezvoltarea a răsărit și a crescut pe pământul chiar a Religiei; servitorii religiei au fost totdeodată și ai științei, tot ei au fost și promovatorii și îngrijitorii civilizațiunei. Științele, legislația, astronomia, istoriografia a fost afacerea preoților. Artele s'au născut și s'au dezvoltat în serviciul Religiei. Regina artelor reprezentative, a fost dela început Arta sculpturei, celelalte 'i serviau ca sclave, și numai abia și pe încetul au reușit să se despartă de ea și să trăiască independente. Arta arhitectonică s'a născut, s'a nutrit și s'a dezvoltat în serviciul Religiei. Despre aceasta mărturisesc

templele gigantice sculptate ale Indienilor înlăuntrul peșterilor și în înghețurile ei; apoi templele cu multe coloane ale Greciei, metropolele superbe și prea înalte ale Creștinismului. Tot aceasta s'a întâmplat și cu celelalte arte reprezentative. Sculptura în Grecia la început se ocupă numai despre reprezentațiunea zeilor și numai cu mult după aceea a trecut în serviciul vieții lumești. Pictura a ajuns la sublimul ei în Biserica creștină, ca pictură bisericească; din ea s'au dezvoltat în urmă celelalte feluri, mai ales cea mai înaltă dintre ele, pictura istorică. Muzica a servit serviciului bisericesc, și poezia mai întâi a cântat pe Zei apoi pe Eroi; chiar și teatrul a fost la început un fel de serviciu religios și în Grecia veche și în Germania creștină, în care și astăzi încă să reprezintă pe alocurea diferite vederi, luate din istoria Sf. Scripturi. Repet din nou, că este o nebunie de a pretinde cineva, că civilizația în genere, știința și arta să posedă caracter religios și că scopul Religiei ar fi să determine direcțiunea și hotarele lor. Pentru că deși acestea s'au dezvoltat în serviciul Religiei, nu sunt însă un rezultat exclusiv al ei și a spiritului ei, ci au răsărit pe teritoriul natural al spiritului omului. Religia a fost numai soarele cerească, care a încălzit semințele lor și a contribuit la desăvârșita lor perfecțiune, întru cât acele recunoscătoare s'au apropiat de Religie. Din toate acestea concludem, că Religia este cea întâi și primul focar al vieții sociale omenești, izvorul binecuvântărilor divine pentru viața pământească. Istoria ne învață, că popoarele au fost mari și diferite, întru cât au fost devotate credinței lor religioase, și din contra, o dată ce au părăsit acest teren, au căzut. Viața popoarelor se aseamănă atunci cu un arbore, care s'a privat de puterile lui vivificatoare, a încetat de a mai primi roua cerească, căldura și lumina soarelui. Poporul Izraelitean ne dă pentru aceasta exemple foarte învățătoare. Mai mult decât ori care altul, acest popor își întemeiază întreagă viața sa politică

și socială pe Religie. Din devoțiunea lui cătră Iehova atârnă fericirea sa externă, siguranța politică și naționalitatea sa independentă. Cartea Judecătorilor are de temă această idee, cum adecă îndepărtarea dela Dumnezeu a fost pedepsită prin sclavia politică; iar renașterea sa politică nu s'a întâmplat decât prin reînnoirea religioasă. Profeții lui Izrail erau reprezentanții spiritului și politicei poporului. Baza politicei lor înțelepte și a cuvintelor lor politice a fost totdeauna, că Religia și credința religioasă este piatra fundamentală, sufletul a toată politica binefăcătoare și a autonomiei. Și în adevăr sfărămarea lui Izrail și disoluția statului lor au fost rezultatul și pedeapsa corupției lor religioasă. Această lege divină, ce privește soartele poporului ales, descoperit nouă prin Scriptură, îl vedem aplicat și în istoria Grecilor și a Romanilor. Acestea amândouă, o dată corupte religios și moral au decăzut și social și politic și s'au pierdut la urmă și libertatea lor națională. Asemenea exemple găsim nu puține și în istoria popoarelor mai noi, cărora mai ales astăzi este necesitate foarte mare de ale aminti însemnătatea esențială a Religiei ¹⁾.

Ocupațiunea principală și esențială a zilei este acum politica. Nu regret pentru aceasta, pentrucă ea este una dintre lucrurile cele mai serioase și demne de tot interesul, prezentându-ne cele mai multe probleme importante spre rezolvare. Dar dupre cum toate manifestările spiritului omenesc așa și politica pretinde să se găsiască în cea mai strânsă legătură cu ceea ce ne interesează mai mult, cu Religia. Drept a observat Guisot, că deslegarea cestiunelor politice și sociale depind dela deslegarea cestiunei religioasă. Dupre cum Prudon mărturisește în o scriere a sa: Mărturisirea unui revoluționar: că pe dată ce se afundă cineva în cestiu-

¹⁾ Despre raportul religiei cu Creștinismul față de politică Lüubker cuvinte despre politică și creștinism 1863. Harlees, creștinismul și filologia dezvoltării în genere etc. etc.

nile politice, îndată se duce nevrând spre teologie, și prin aceasta înțelege Religia ¹⁾. Cu toate acestea nu este de loc drept să cugete cineva, că adică religia prescrie o hotărâtă, mărturisire de credință politică. Mărturisim însă, că ea se află într'o nemijlocită opoziție cu spiritul revoluționar; pentru că spiritul religios serios, respectă dreptul, iar cel revoluționar îl desprețuește ²⁾. Această opoziție nu este politică, ci morală. Religia nu se amestecă de loc în cestiunile curat politice, după cum nu se asociază cu nici un partid politic; Religia nu este nici sistem monarhic, nici democratic, nici despotic, nici chiar constituțional, tocmai pentru că este Religie și nu sistem politic. Este însă conservatoare cu sfințenia dreptului și a ordinei veșnice, pe care Dumnezeu a stabilit'o ca bază pentru toată viața socială pământească. Este protectoarea adevărurilor eterne, a legilor și a dictanțelor (obligațiilor) morale, de care datorește să se conducă și să se lumineze și mintea politică, dacă în adevăr dorește să aibă o convingere a sa politică, bazată pe raporturile practice, legale și necesare și a urmări o direcțiune oarecare hotărâtă în energia ei.

Este necontrazis că intrăm într'un nou period. Și după cum periodul ce să termină se deosebiă de cel al evului mediu prin aflarea prafului și a tipografiei, de asemenea și periodul ce trecem acum de civilizațiune se va distinge de cel trecut prin libertatea tiparului, prin abur și telegraf. Deosebirea nu constă în oarecare fapte externe, ci în însuși spiritul epocii. Dumnezeu nu este strein de aceste mari schimbări, spiritul său conduce soarțele popoarelor. Suntem datori să căutăm și se descoperim în Istorie *Providența divină guvernătoare*, și câte aceasta ne impune spre îndeplinirea zilnică a datoriilor mai înalte în deosebitele generațiuni.

¹⁾ Hettinger reproduce opinia lui Guisot la pag. 519.

²⁾ Guisot, Biserica etc. pag. 167.

Nu să cuvine însă de altă parte să închidem ochii în fața marelor pericole, care amenință ca să nimiciască fructele trecutului pe de o parte, iar pe de alta să împedice îndeplinirea datoriilor pentru viitor. Pericolile epocii noastre nimeni nu le poate tăgădui. Spiritul suspect de patimă și negațiune, ascuțindu-se în urma marelor progrese ale prezentului, pândeste să prade foloasele viitorului. Acest spirit va fi invins nu prin forța externă și materială, ci prin forțele spirituale și mai ales prin cea mai înaltă dintre ele, care este Religia; atunci progresele civilizațiunii se vor asigura pentru viitor spre fericirea omenirii, nu prin ordinele guvernelor, ci prin spiritul omenesc intern, de ale îndeplini, prin spiritul *Religiunii*. Și noi avem datorie să facem tot ce-i în puterea noastră, ca Religia să pătrundă în aceste diferite mișcări ale vieții sociale, pe care le reprezentăm acum și să stabilim forța mișcătoare, care să sfințiască acțiunile noastre. Iar reprezentanții și promotorii civilizațiunii mai noue sunt datori să învețe și să se convingă, ca toate aceste progrese, duple cum în genere orice dezvoltare a spiritului natural, poartă în ele moartea și n'au nici un preț moral, când nu vor fi colegate cu acele forțe eterne, care acoper prin aripele lor toate aceste prefaceri ale vieții noastre temporale, procurând vieții toată forța necesară internă și binecuvântările lui Dumnezeu.

Repet din nou, că alianța civilizațiunii mai noi cu *Religiunea* este cestiune de viață pentru Europa. De aceea la popoarele cu adevărat religioase, Religiunea este foarte mult cultivată și respectată mai mult decât la noi. Acele popoare merg vădit spre creștere și mărire!

De felul acesta este situația și demnitatea Religiei în viața omenească. Dar dacă vechile Religii au avut atâta putere, în cât, când ele decădeau, concădeau împreună cu ele și întregile societăți, ce putere să cuvine să atribuim Creștinismului, căruia tot cel cuminte, chiar dacă nu este creștin

și nici admite o revelațiune divină, este nevoit să'i recunoască locul întâi între toate celelalte Religiiuni?

Notă. Iată onorabili cetitori tot ce cuvântul omenesc poate rosti duple simțul religios existent în natura omenască. Acest simț este nobil, binefăcător omului și care leagă prin o legătură ideală, reală și ne văzută pe omul mărginit cu Dumnezeu! Această legătură o cere, o reclamă sufletul nostru, pentru că în interiorul nostru posedăm un ardent focar înăscut, ce caută prin orice chip a se manifesta în afară din noi, din interiorul nostru. «Cerurile spun mărirea lui Dumnezeu și facerea mânilor lui vestește tăria», așa se exprimă Psalmistul. Experiența zilnică ne probează aceasta. Și învățatul și ignorantul nepricepând mersul universului și diferitele sale prefaceri, care, pretinde o deslegare a celor ce vede, iar aceasta îl mână involuntar spre Dumnezeu! Minte omenească pretinde o unitate, care a creat și conduce cu mare înțelepciune totul în acest Univers, pentru că omul străvede în el o uniformitate. Căldura dar, dragostea, zelul și cerința necesară de a 'și deslegă aceste nedumeriri pururea existente în om, acestea, zic, constituiesc *Religia*.

C. Erbiceanu.



Intemeierea Mitropoliilor și a celor dintâi monastiri în țară.

(Vezi Biserica Ortodoxă Română Anul al XXIX-lea No. 3).

IV.

Intemeierea unei a doua mitropolii în Țara-Românească (1370).

După 11 ani de la înființarea mitropoliei Ungro-Vlahiei, găsim (în anul 1370) că se întemeiază o a doua mitropolie în Țara-Românească.

Trei documente publicate în Acta Patriarchatus Constantinopolitani vin ca să ne dea unele lămuriri în această privință.

Cel dintâi din ele ¹⁾ are data de August 1370 și provine de la preotul (cu rangul bisericesc de dikeofilax) Daniil Kriptulos. El spune că patriarhul ecumenic și sinodul l-au înaintat la demnitatea arhierescă și l-au hirotonisit μητροπολίτιν μέρους τῆς ἁγιωτάτης μητροπόλεως Ουγγρο-Βλαχίας. Dar fiind teamă ca nu cumva Daniil după hirotonie să pricinuiască dușmănoasa turburare (ὄχλησιν τὴν ἡντινοῦν) în contra mitropolitului de atunci al Ungro-Vlahiei, tinzând să pună mâna pe întreaga mitropolie, sau să ațâțe pe voevodul țării în contra mitropolitului existent, sau să uneltiască (fiind mitropolitul de față în Constantinopol sau în absența sa) la sinodul patriarhal în contra lui; de aceea i s'a cerut ca să'si dea făgăduința formală în acest senz

¹⁾ Acta Patr. Const. I pag. 532—533.

în scris. Prin acest act Daniil Kritopulos își ia angajamentul formal și făgăduiește pentru viitor că în nici o împrejurare nu va lucra în contra Mitropolitului Ungro-Vlahiei, nici nu va ațâța asupra-i pe Voevodul țării, ci îi va da toată cinstea și respectul cuvenit, și chiar în cazul când s'ar deschide vre-o dată vre-o acțiune în contra Mitropolitului Ungro-Vlahiei, Daniil va considera pe Mitropolit, va avea față de el aceeași situațiune, și îi va da aceeași considerațiune, ca și Patriarhul și sinodul patriarhal.

În treacăt fie zis, luarea atâtor și atâtor măsuri și garanții pentru cel ce aveà să fie numit acum ca al doilea mitropolit în Țara-Românească, mie cel puțin îmi pare că nu ne spune alt-ceva de cât că cu ocaziunea unei alte numiri identice anterioare, de care noi, după starea de azi a lucrurilor, nu mai putem aveà cunoștință, se petrecuseră tocmai acele lucruri, în contra cărora acum sinodul și Patriarhul se asigură, cerând garanții suficiente, ca să nu se mai întâmple așa ceva pe viitor; măsuri de acestea nu se iau de regulă de cât pentru a împedecă repetarea unor cazuri analoage din trecut.

Cel de al doilea document ¹⁾ este fără dată (sine anno) și provine dela mitropolitul Iacint, care, cum am văzut mai sus, a fost numit mitropolit al întregii Ungro-Vlahii în anul 1359. Documentul este intitulat Πιττάκιον τοῦ μητροπολίτου Ουγγρο-Βλαχίας κῶρ Ἰακίνθου, și e îndreptat către Patriarhul Constantinopolei. E un consimțimânt al mitropolitului Iacint dat mai mult de nevoie de cât de voie la hirotonisirea lui Daniil. Iacint scrie în el patriarhului că e bolnav greu și suferă mult (ἀσθένεια γὰρ περιέπεσέ μοι θεινῆ, καὶ πάσχω τὰ πολλὰ), precum va aflà dela mitropolitul Vidinului și dela fratele său Daniil Kritopulos, dikeofilaxul. Dar mai greu de cât această boală spune el că a simțit puțina considerațiune din partea patriarhului (τὸ μικρὸν βᾶρος τῆς μεγάλης ἀγιωσύνης σου) care îi stă ca o săgeată în inimă (βέλος καρδιακὸν) și îi roade sufletul cu totul (καὶ τήκει τῆ ψυχῆ μου διὰ παντὸς). Ce gândește Patriarhul cu privire la el, nu știe, dar știe cu claritate că unii au ațâțat pe Patriarhul în contra sa (ἐπίσταμαι γάρ

¹⁾ Acta Patr. Const. I, 533—534.

ἀκριβῶς, ἐπαρόξυνάν τινες τῆ μεγάλης ἀγιωσύνης σου καθ' ἡμῶν. Pe cei care intrigaseră în contra sa, mitropolitul nu îi numește mai de aproape, spune însă despre ei numai că aceștia atrăseseră Voevodului ajutorul și favoarea Patriarhului. Desconsiderarea aceasta, ce i se arată la bătrânețe, îl chinue foarte mult. Spune apoi că nu a putut împlini porunca patriarhului de a veni la Constantinopole, din pricină că nu l'a lăsat Voevodul țării, punându-i înainte lungimea drumului, nu mai puțin slăbiciunea sa, provenită din cauza vârstei și a boalei l-au împedicat de la acest pas. Iacint adaogă apoi că în curând va veni la Constantinopole fratele său, Daniil dikeofilaxul, fiind trimis de Voevod și de boeri pentru ca să fie făcut, sfințit și binecuvântat ca arhieru al întregii Ungro-Vlahii (εἰς ἀρχιερέα πάσης Ουγγρο-Βλαχίας) cu sfatul, cu voința și cu consimțământul său. De la Daniil patriarhul va afla cum stă lucrul cu el (cu Iacint). Termină rugând pe patriarh încă o dată ca să îl ierte că nu poate veni, invocând aceleași motive: adânci bătrâneți și bolnăvie grea.

Mai întâi cu privire la dată, deși documentul e nedatat, cu toate acestea se poate aproape cu siguranță afirma că e din acelaș an ca și cel dintâi adecă 1370, numai luna poate să difere; ori și cum însă trebuie să fie fost scris cu câteva luni de zile (2—3) mai înainte de cât cel dintâi. Conținutul documentului însuși ne duce la o asemenea afirmațiune; consimțământul dat de mitropolit la hirotonisirea lui Daniil a trebuit ori în ce caz să premeargă angajamentului ce acesta își luă d'a nu se amestecă în afaceri ce privesc pe mitropolitul Ungro-Vlahiei, nici să uneltiască în contră-i.

Fără a pretinde apoi o cetire printre rânduri, dar tonul în care e scris acest pitac: amărăciunea sufletească ce iese destul de bine la iveală, repetata scuzare, precum și prețioasa mărturisire că Voevodul și boerii voiau ca Daniil să fie hirotonisit arhieru al întregii Ungro-Vlahii, ne pun în pozițiune de a afirma că vre-o acuzațiune se ridicase în contra mitropolitului Iacint, că el fusese invitat să vină la patriarhie de sigur în legătură cu acea învinuire care va fi fost, dar că nu i se permisesse din țară ca să plece, că în fine Domnul și boerii săi voiau să li se dea un alt mi-

tropolit și că în acest scop ei și ceruseră dela Patriarhie ca să sfințiască pe Daniil Patriarhul și sinodul său cum-pănind mai de aproape toate împrejurările (care nouă în mare parte ne scapă), nu au numit pe Daniil ca mitropolit al întregii Ungro-Vlahii precum ceruseră Domnul și boerii, ci numai preste o parte din țară, lăsând pe Iacint în scaunul unde fusese numit. În acest senz se exprimă.

Cel d'at treilea document ¹⁾ cu data de Octombrie 1370, care este însuși actul sinodal prin care se face numirea unui al doilea mitropolit în Țara-Românească, în persoana lui Daniil Kritopulos, care călugărindu-se luase numele de Antim. Actul acesta face mai întâi istoricul pe scurt al înființării mitropoliei Ungro-Vlahiei, arătând cum s'a strămutat mitropolitul Vitzinei ca mitropolit al Ungro-Vlahiei, cerându-se acest lucru de Domn, de boeri și de țară. După aceea spune cum cu timpul poporul acelei țări a devenit mare și aproape nenumărat așa că un singur arhieru nu a mai fost de ajuns (τοῦ δὲ καιροῦ προϊόντος, ἐπεὶ, τοῦ ἔθνους ἐκείνου τοῦ τόπου πολλοῦ τυγχάνοντος καὶ ἀπείρουσχεδου, οὐκ ἔστιν εἷς μόνος ἀρχιερεὺς ἱκανὸς πρὸς τὸ τοσοῦτον ἔθνος) pentru a le preîntâmpina toate nevoile lor sufletești. De aceea s'a simțit trebuința de a se hirotonisi încă și un alt arhieru în această țară, cerând de o potrivă acest lucru stăpânitorii țării, și încuviințându-l și mitropolitul. Spune apoi că la această demnitate a fost ales Daniil Dikeofilaxul, bărbat vrednic, înțelept, evlavios, virtuos, propriu pentru acest serviciu, însușiri care fiind cunoscute și stăpânitorilor țării, l-au cerut prin scrisori, rugând pe patriarh și pe sinod ca să le dea pe acest arhieru despre care actul spune că prin vot sinodal și prin hotărâre patriarhală a fost hirotonisit mitropolit al unei părți a Ungro-Vlahiei adică al unei jumătăți a țării (μητροπολίτης μέρους Οὐγγρο-Βλαχίας, δηλονότι τοῦ ἡμίσεως), rămânând preste cealaltă jumătate, Iacint. Actul spune apoi că lui Daniil, care, îmbrăcând schima monahală, luase conform obiceiului un alt nume, și anume pe cel de Antim, i se conferă toate drepturile și prerogativele ce compet unui arhieru: d'a învăța poporul și d'a hirotonisi slujitori bisericești etc. În a-

¹⁾ Acta Patr. Const. I, 535—536.

celaș timp îi conferă și rangul de locoțiitor al mitropolitului de Melitini, al cărui loc și scaun îl va ocupa în rangurile mitropoliților dependenți de patriarhie, precum și în sinodul patriarhal.

Din aceste trei documente reiese clar cum că în anul 1370 se înființează o a doua mitropolie în Țara Românească, numindu-se ca mitropolit dikeofilaxul Daniil Kritopulos, care în călugărie luă numele de Antim. Dar documentele în chestiune nu ne precizează mai de aproape în ce parte a Țării-Românești se înființă această mitropolie, căci ne spun numai în termeni generali «o parte a Ungro Vlahiei» (μέρους Οὐγγρο-Βλαχίας) sau «jumătate» [din țară] (τοῦ ἡμίσεως). Din titulatura ce i se dă însă acestui al doilea mitropolit din Țara Românească ceva mai târziu, în Acta Patriarchatus Constantinopolitani se poate lesne stabili și acest lucru. Așa în intervalul dela 1396 până la 1401 se întâlnește în Acta Patriarchatus localitatea Severin amintită de șase ori în forma τοῦ Σεβερίνου (II, pag. 270; II, p. 277; II, pag. 285; II, pag. 489; II, pag. 491; II, pag. 504), de două ori în forma τῷ Σεβερίνου (II, pag. 272; II, pag. 287). Tot în acest interval se mai întâlnesc cu privire la această mitropolie și alte determinațiuni. Așa în 1400 întâlnim forma τοῦ Οὐγγρο-Βλαχίας τῆς κατὰ τὸν Σεβερῆνον (A. P. C. II, pag. 312 și 313); în 1401 ὁ δὲ ἱερώτατος μητροπολίτης Σεβερίνου (II, 489); tot în 1401 forma τοῦ μέρους Οὐγγρο-Βλαχίας τῆς κατὰ τὸν Σεβερῆνον (II, pag. 519).

Toate acestea ne arată în ce parte a Țării-Românești se stabilise această a doua mitropolie, anume: părțile din spre Severin, sau cu alte cuvinte în Oltenia. În acelaș timp pomenirea atât de deasă a localității Severin, cum și faptul că acest mitropolit poartă (Acta Patr. Const. II, 489) pur și simplu numele de mitropolit al Severinului ne îndreptățesc în de ajuns să afirmăm că sediul acestei de a doua mitropolii a țării se află la Severin și nu aiurea¹⁾.

¹⁾ Nu pot împărtăși părerea D lui Dr. G. Popovici, exprimată în scrierea sa, „Istoria Românilor Bănățeni pag. 227, că adevărat sediul acestei mitropolii ar fi fost în monastirea Vodița, pentru următoarele cuvinte: a) anul 1362 pe care Domnia sa îl crede (pag. 226 nota 1) ca anul fondării monastirei Vodița, nu se poate susține prin nici o probă;

Cum se explică întemeierea acestei a doua mitropolii în Țara-Românească, când se știe că, din vechime uzul continuu eră ca un popor, constituit în stat, să aibă un mitropolit numai? Ce a motivat întemeierea acestei a doua mitropolii?

Golubinski a dat, pe vremea sa, o explicație. El a spus anume că interesele patriarhului au dictat un asemenea procedeu: înființarea a două mitropolii în aceeași țară, ambele subordonate patriarhului de teamă ca nu cumva creându-se scaune episcopale mitropolitul cu episcopul sau episcopii săi sufragani să caute a se sustrage de sub autoritatea patriarhului.

Altă dată, când m'am ocupat de această chestiune am dat o altă explicație de cât aceia care astăzi mi se pare singură acceptabilă ¹⁾

Întemeierea acestei a doua mitropolii în Țara-Românească îmi pare că a fost pricinuită de două motive: unul personal și altul politic. După cum lesne se poate vedea din actele patriarhale referitoare la întemeierea acestei mitropolii, Domnul și boerii țării, cereau un alt mitropolit, ne mai voind bine înțeles pe cel ce'l aveau atunci, pe Iacint, nu știu mai de aproape din ce motive doriau schimbarea. Patriarhul însă nu sacrifică pe Iacint. Aceasta poate fi deja un indiciu că cauza pentru care se cerea înlăturarea lui Iacint eră și a patriarhului. În acelaș timp însă patriarhul nu voi să nemulțămiască pe Domn și boieri, și de aceea numi ca mitropolit peste o parte din țară pe acel, pe care ei îl ceruseră. Cestiuni de persoane deci: nesacrificarea lui

b) Vladislav Voevod dela care avem documentul, din nenorocire fără dată al fondării Vodiței, domnește abia dela 1364 înainte până la 1372; c) abia dela 1368 înainte poate fi posibilă fondarea Vodiței, căci numai din acest timp vine în stăpânirea lui Vladislav teritoriul pe care apoi s'a fondat Vodița, iar pentru faptul că monastirea s'ar fi fondat înainte de 1370 data înființării mitropoliei Severinului, nu există nici o probă.

¹⁾ În teza de doctorat credeam că întemeierea acestei a doua mitropolii s'a făcut, avându-se în vedere, poate, faptul că principatul Țării Românești se constituise prin alipirea banatului Olteniei, la această țară. Conștiința despre o asemenea formațiune, și faptul că multă vreme banatul Oltean a fost un corp, o individualitate aparte în principat, mă făceau să cred că au dus la înființarea acestei a doua mitropolii.

Iacint pe de o parte, menajarea Domnitorului țării pe de alta, par a fi primul motiv, ce duse la înființarea mitropoliei. Al doilea motiv îl am numit politic. El este adus de însuși actul de constituirea acestei mitropolii, după cum l-am semnalat la timpul său, adică înmulțirea peste măsură a poporului țării. Și întru cât acest motiv de creștere a poporului, va corespunde cu o stare reală de lucruri din Țara-Românească pe acea vreme, el merită deplină crezare.

Fără îndoială că înmulțirea poporului trebuie înțeleasă altfel de cât cum ar fi ispitit cine-va să o creadă la primul moment, căci este exclusă cu totul posibilitatea ca în timp de 11 ani poporul aceleiași țări să devină «aproape nenumărat». Senzul acestor cuvinte, explicarea trebuie să fie o alta. La ea ne duce o scurtă aruncare de ochii asupra istoriei politice din acest timp.

Voevodul Țării-Românești, Alexandru, deși restabilise relațiuni bune cu Ungaria, domni totuși ca Domn independent până la finitul vieții sale în anul 1364. Lui îi urmă fiul său Vladislav (1364—1372). Acesta refuză d'a se închină regelui Ungariei Ludovic I. De aci urmară ostilități între ei, care se terminară prin recunoașterea regelui Ungariei ca suzeran de către voevod, care primi în schimbul acestei recunoașteri, ca feude ungurești acele teritorii, care se află mai târziu în posesiunea sa. Aceste teritorii sunt ținutul Amlașului, care se găsește pentru prima oară în stăpânirea Domnului Țării Românești în anul 1366. Probabil o dată cu ținutul Amlașului Vladislav luă în stăpânire și țara Făgărașului, precum și partea Oltenescă a banatului Unguresc de Severin, care altă dată fusese stăpânire românească ¹⁾.

Evident acum că prin cedarea în genere a tuturor acestor teritorii către Voevodul român, în specie prin retrocedarea la Oltenia a teritorului—dela sud de Carpați—al banatului unguresc de Severin, se măria simțitor numărul creștinilor ortodoxi din această parte, așa că acum lesne se poate înțelege și motivul adus de patriarh de creșterea poporului, precum și faptul că un singur arhieriu nu mai putea fi îndestulător pentru toți credincioșii dintr'un teritoriu așa

¹⁾ D. Onciul, Originile op. cit. pag. 54, 55 și 56.

de întins. De aceea poate ca Vldislav să fi cerut, chiar din timpul când i-a aceste teritorii în stăpânire (1366), de la Patriarh ca să i se mai dea un arhieru. Cererea însă nu i-a fost împlinită de cât în 1370, în felul cum am văzut mai sus.

Pentru aceste două motive deci se înființă în anul 1370 în Oltenia reintregită aceasta a doua mitropolie în Țara-Românească.

De și actul patriarhal, vorbind despre partea țării, care se dedea noului mitropolit, apreciind'o de bună seamă aproximativ o numește jumătate din țară, totuși teritoriul acestei a doua mitropolii de la Severin eră cu mult mai mic de cât acela care se află sub jurisdicțiunea mitropolitului de la Argeș.

Dacă deci înființarea acestei de a doua mitropolii e în iegătură cu noile achizițiuni ale Domnitorului român, apoi atunci părerea, că acest mitropolit a avut supraveghiere bisericească și peste acele teritorii—în care se află români ortodoxi—situate la nord de Carpați, dar totuși nu departe de Oltenia, devine foarte acceptabilă. Această autoritate bisericească a mitropolitului dela Severin peste Români din teritoriile pomenite, a trecut cu timpul (poate o dată cu trecerea lui Antim dela Severin pe scaunul mitropolitan dela Argeș) la mitropolitul Ungro-Vlahiei; căci așa se constată a fi lucrul pe vremea lui Mircea cel mare în anul 1401, precum am văzut mai sus.

Cât va fi mai durat mitropolia aceasta de la Severin a își mai avea reședința la Severin după 1401, când mitropolitul de Severin este amintit pentru ultima oară¹⁾ ca participând la sinodul patriarhal din Constantinople e greu de precizat din cauza lipsei de mărturii istorice. Mult ori în ce caz nu, căci chiar în cea d'ântâi jumătate a secolului al XV, Domnii Țării-Românești pierdură ținutul Banatului, care fu luat de Unguri.

Mitropoliții de Severin.

Cel dintâiu este *Antim*. El fu numit în anul 1370. În 1380, el eră încă tot mitropolit la Severin (Acta Patr. Con-

¹⁾ Acta Patr. Const. II, 519.

stantinop. II, pag. 7). El rămase aci ca mitropolit până în an. 1381 (Acta. Patr. Const. II, pag. 27) când fù mutat pe scaunul Mitropolitan dela Argeș.

Dela această dată (1381) până în 1389 când se constată existența unui alt mitropolit de Severin, nu se poate stabili după Acta Patriarhatus, dacă a mai fost în acest interval de timp vre un alt mitropolit la Severin sau nu. Probabil că nu va mai fi fost altul, căci s'ar fi pomenit cel puțin o singură dată numele lui în Acta Patriarhatus, fiind-că în decursul celor 8 ani ar fi trebuit să participe măcar o dată cel puțin la sinodul patriarhal, cum a făcut Antim și cum a făcut celalt mitropolit de Severin *Atanasie*, care este numit pentru prima oară în anul 1389 (Acta Patr. Const. II, pag. 135). Atanasie păstoriă și în anul 1394¹⁾. Numele lui revine pentru ultima dată în anul 1396—97 în Acta Patriarhatus C. II, 291. Probabil că tot el va fi păstorit și până peste 1400.

Mitropoliții aceștia de Severin au participat ca și contemporanii lor din Ungro-Vlahia la sinodul patriarhal din Constantinolole²⁾.

V.

Intemeierea celor dintâi monastiri în Țara-Românească.

Călugărismul, vieața monastirească a fost introdusă la noi de la vecinii ortodoxi de la sudul Dunării. La Bulgari o îndreptare spre vieața ascetică—a eremiților,— spre retragerea singuratecă în munți se observă deja în secolul al X-lea pe vremea țarului Petru (927—968). În acest timp trăi renumitul eremit Ioan Rylskij, care fù venerat mai târziu ca patron al Bulgariei. El petrecu mai multă vreme ca eremit prin locurile unde mai târziu se

¹⁾ Hașdeu Istoria critică pag. 126 nota 12.

²⁾ Acta Patr. Const. 1379, 80 Antim II. pag. 7; 1380 II, 10; 1380 Antim II, 19; 1389 Atanasie II, 135; 1396 II, 270; 1397, II, 272; 1397, II, 277; II, 285; 1397, II, 287; 1397, Atanasie II, 291; 1400, 312—313; 1401, II, 489; 1400—1401 II, 491; 1401 II, 504; 1401, II, 519.

Pentru aceste românești motive, a căror importanță o vor aprecia cetitorii acestei reviste, Dl. Iorga publică această primă fasciculă cu 764 de inscripțiuni și nădăjduiește, că le va publica pe toate câte se vor afla prin bisericile și mănăstirile noastre. Priceperea și osârdua în adunarea și adnotarea lor nu-i lipsesc D-lui Iorga. Un singur lucru 'i lipsește însă: mijloacele materiale. O spune singur și o știm și noi! De aceea recomandăm cu tot dinadinsul cetitorilor revistei această primă fasciculă și 'i rugăm să și-o procure, căci prin aceasta, pe de o parte vor folosi, iar pe de altă parte vor încuraja pe un om de inimă să continue cu publicarea unor inscripțiuni, menite în mare parte să dispară.

D-nul Iorga ne mai spune în prefață, că pe la bisericile și mănăstirile noastre «s'a ciuntat tot ce ajunsese a se dărâma, și cine a vrut să strice și să măzgăliască o clădire îndoit de sfântă, fiindcă e și a lui Dumnezeu și a strămoșilor, a fost lăsat să pângăriască în voe. Odoare scumpe s'au sfărâmat, s'au păcătoșit, s'au asvârlit prin poduri..... s'au înstrăinat..... Cine a vrut a fost lăsat să preschimbe, să prefacă și să schilodiască...».

Da, s'au făcut lucruri nepermise, s'au comis nelegiuri. Câte obiecte sfinte n'au dispărut, câte nu s'au distrus. La mănăstirea Bisericiani am găsit pietri cu inscripțiuni distruse. Și știți cum se distrugeau? Hoții încarcerați aici 'și ascuțeau cuțitele și alte instrumente pe asemenea pietri. Și astfel astăzi nu se mai poate ceti nimic, fiindcă literile au fost șterse. La mănăstirea Snagov cu ocaziunea reparațiilor de anul trecut s'a descoperit prima pisanie, așezată în interiorul bisericii ca pardoseală. Noroc, că s'a așezat cu inscripțiunea de desupt și numai așa ni s'a păstrat

complectă și frumoasă cum a fost. Rău să păstrează pietrele mormântale ale Buzeștilor dela Căluu, rău Crucea lui Varlaam, marele mitropolit, la Secul, și altele și altele. Câte pietri mormântale cu inscripțiuni nu s'au întrebuintat la facerea scărilor bisericilor, la facerea puțurilor etc., etc.. De aceea e o norocire, că s'a găsit un bărbat ca Dl. Iorga, ca să adune și să descifreze ce ne-a mai rămas. E o lucrare pioasă și adevărat românească!

II.

Autenticitatea cărților sfinte ale Noului Testament.
Teză pentru licență de Bartolomeu Stănescu. București, Institutul de arte grafice și editură «Minerva» 1905.

*

Lucrarea aceasta a D-lui Bartolomeu Stănescu, astăzi ierodiacon la capela română din Paris, iese din cadrul unei simple teze de licență în teologie. Nu e o lucrare de mântuială pentru obținerea cu orice preț a unui titlu universitar. Din contră, e o lucrare muncită cu pricepere și răbdare, o lucrare prevestitoare de alte lucrări și de o mai mare valoare. Păr. Stănescu a cetit mult și și-a asimilat mult, așa că se pronunță cu competență asupra celor mai grele și delicate chestiuni teologice. În urma cetirii acestei scrieri poți să te exprimi cu deplină mulțămire, că păr. Stănescu e familiar pe terenul teologic și în deosebi cu chestiunile de viață pentru religiunea și Biserica creștină!

*

Critica modernă n'a lăsat aproape nimic nediscutat și nescărmanat. Prin urmare, în secolul Criticismului, nu puteau să rămână neatinsse nici chestiunile de credință,—cele mai intime și mai mișcătoare chestiuni pentru om. Și ce chestiune poate fi mai însemnată pentru Biserică și pentru creștin, ca chestiunea autenticității sau neautenticității cărților sfinte ale Noului Testament? De aceea cu drept cuvânt spune păr. Stănescu în prefață: «A vorbi de cărțile Noului Testament și a dovedi autenticitatea lor, însemnează a da Bisericii noastre argumentul veșnicului ei triumf. Valoarea acestor adevăruri reese din considerațiunea juridică, după care nici o instituțiune nu are dreptul la viață, dacă nu-și legitimează ființa ei în mod concret, și nici o legitimare și legiferare nu este valabilă, dacă nu se întemeiază pe documente demne de credință. Ei bine, rolul acesta în materie religioasă îl îndeplinesc cărțile sfinte. «In ele noi învățăm să cunoaștem pe Iisus Hristos, în ele învățăm să cunoaștem Biserica» zice fericitul Augustin (Epist. c. V 14, 17). Căci «Impăratul cerului, pentru viața ta ți-a trimis cărțile sfinte; studiază-le dară, rogu-te, și în fiecare zi meditează asupra cuvintelor Creatorului tău (ibidem). Prin urmare «sfintele scripturi sunt epistole trimise de Dumnezeu oamenilor» (sf. Macarie al Egiptului, Homil. 39). In aceste două mărturii, una din Occident, cealaltă din Orient, găsim în mod fericit părerea comună a Bisericii universale asupra cărților sfinte. Nimic nu ar putea să adevériască mai bine cele ce am spus mai sus, decât aceste două mărturii prețioase».

Cu toate acestea scrierile sfinte au fost atacate de

la început: de păgâni și de Iudei, de sectele gnostice și judaisante. Și nici nu se putea altfel, având în vedere scopul religiunii cele noi, față de păgânism și de judaism. Ocrotitorii păgânismului vedeau în religiunea nouă, distrugerea păgânismului și prin urmare și a alcătuirii statului, căci iată ce ne spune Gaston Boissier: «Toată lumea știe, că în republicile vechi, religiunea nu era decât una din formele,— poate cea mai vizibilă,—a naționalității. Fiecare cetate își avea zeii săi, își avea legile sale la care nimeni nu putea să renunțe, fără a înceta imediat de a fi cetățean». La păgâni, Greci și Romani, religiunea era tot una cu statul. Cine se răsvrătia contra religiunii, se răsvrătia contra statului. Așa erau vederile oamenilor de stat păgâni și de aci lupta contra noiei religiuni și contra scrierilor sfinte. Judeii la rândul lor au fost atinși adânc în vederile lor de stat prin învățăturile lui Iisus Hristos și ale discipulilor săi și prin urmare și lupta lor contra religiunii celei noi și a scrierilor sfinte se poate foarte ușor înțelege. Ce deosebire între religiunea Vechiului Testament și între a Noului Testament. Ce vederi omenești, înalte și sublime în legea Noului Testament și ce vederi înguste și răsbunătoare în legea Vechiului Testament! Iată de ce pricepem ușor lupta veche contra Creștinismului deși neîntemeiată și absurdă ca argumentare.

Păr. Stănescu expune în amănunțimi lupta aceasta contra Creștinismului și în deosebi contra scrierilor sfinte și scoate în evidență, deplin convingătoare, adevărul celor cuprinse în scrierile sfinte și autenticitatea acestor scrieri. Critica cea mai nedreaptă și nejustificată adusă scrierilor sfinte e însă cea din secolul al XVIII și XIX-lea. Și aceasta e cu atât mai dureroasă, cu cât e făcută cu mult aparat de știință

și de bărbați din sânul Bisericii creștine ca Baur și Strauss și cei din școala lor. Păcat de munca lor însă, căci după dovezile aduse de păr. Stănescu «autenticitatea canonului Noului Testament este unul din adevărurile cele mai de neclintit ale Bisericii, întrucât toate cercetările de până astăzi (ale diferiților învățați teologi din Franța, Germania, Anglia etc.), n'au făcut decât să'l confirme, cu alte cuvinte să'l declare ca dogmă chiar și prin glasul științei critice cele mai autorizate».

Atragem atențiunea cetitorilor noștri asupra acestei lucrări de valoare și îi rugăm să și-o procure fie personal, fie pentru bibliotecile parohiale, căci nu pot decât profita din cetirea ei.

III.

a) Studii de Istoria Bisericii Române contemporane de Nicolae Dobrescu (Istoria Bisericii din România 1850—1895). București 1905.

b) Fragmente privitoare la Istoria Bisericii Române de Nicolae Dobrescu. Budapesta 1905, Institutul tipografic «Luceafărul».

*

Dl. N. Dobrescu e bursier al Statului român în străinătate pentru studierea Istoriei Bisericii române. Nu mai încapă nici o îndoială, că dacă e la noi un studiu ale cărui cărări să fie mai puțin bătătorite, apoi atunci, e tocmai acest studiu. Avem aici nenumărate izvoare cunoscute; n'avem încă lucrări, în care să se sintetizeze faptele din ce e cunoscut până acum. Prin urmare, e absolută nevoie de bărbați, cari să cunoască izvoarele și tot ce privește Istoria Bi-

sericii române. A fost o inspirație fericită crearea unei asemenea burse și părerea mea e, ca după terminarea d-lui Dobrescu, să se trimită în străinătate un alt tânăr și așa să se urmeze și mai departe. Istoria Bisericii române e Istoria statului și a neamului românesc!

Dl. N. Dobrescu a studiat în arhivele și bibliotecile din Viena și a luat și doctoratul în filozofie dela universitatea de aici. Peste puțin timp va veni în țară. Anul acesta a publicat și două lucrări, pe cari le-am amintit mai sus și despre care voiu vorbi. Cea dintâi lucrare asupra Bisericii române dela 1850—1895 a fost premiată de universitatea din București, în urma unui concurs publicat în acest scop. Sunt în această lucrare chestiuni, cari îteresează pe ori și cine și în deosebi pe preoți și pe cei ce se ocupă cu ale Bisericii. Multe sunt cunoscute, însă împrăștiate prin diferite reviste și alte publicațiuni. Meritul mare al autorului e, că le a adunat și sistematizat. Regret numai, că partea din această lucrare publicată sub titlul de *Adaos* e prea sumară și incomplectă. Nu se trece cu vederea activitatea cunoscută de toată lumea a unor anume instituțiuni bisericesti. Se vede însă că spațiul n'a permis autorului să inziste mai mult, căci singur ne spune terminând lucrarea: «Unul Dumnezeu știe cu câte greutate, cu câte privațiuni și cu câte sacrificii apare cartea de față». Sunt convins însă, că autorul va complectă în curând cu competență cele ce lipsesc.

Foarte interesante sunt fragmentele privitoare la Istoria Bisericii Române. Aceste fragmente fac parte din rezultatul cercetărilor d-lui Dobrescu în bibliotecile și arhivele din Viena și Budapesta. Publicarea

va mai urmà, căci d-nul Dobrescu a făcut importante descoperiri. În această lucrare e vorba mai întâi despre un «Episcopat Românesc în secolele XI și XII și dependent de Arhiepiscopia de Ohrida». Toate celelalte fragmente sunt privitoare la Biserica Românilor din Transilvania și Ungaria. Fie-care din fragmentele expuse aici își are importanța sa. Amintesc în deosebi darea de seamă despre manuscrisul descoperit în arhiva curții din Viena, în care se vorbește despre starea clerului și poporului român din Ardeal înainte de Unire.

*

Cetitorii revistei vor găsi lucruri care-i înteresează în ambele scrieri ale d-lui Dobrescu. De aceea le recomand cu tot dinadinsul. Va fi și o încurajare pentru d-nul Dobrescu, care muncește cu toată sîrguința pe acest teren puțin cercetat.

G...



PREDICĂ

EXPLICAREA RUGĂCIUNEI «TATĂL NOSTRU».

Fraților iubiți,

Socotesc că nu e nici unul dintre voi, care să nu spue rugăciunea «Tatăl nostru» măcar o dată pe zi, ori la două zile o dată, când se culcă, ori când se scoală, când se pune la masă, ori când începe vre-o lucrare. Mi-ar fi rușine mie de rușinea aceluia, dacă mi-ați spune de unul care nu face așa, căci n'ași putea crede pe deplin nici asta, după cum nu cred că sunt între voi și de aceia cari nici nu știu măcar Tatăl nostru. Mare ocară ar fi și pentru el și pentru noi creștinii. Atâta rugăciune, așa de scurtă, și cea mai de căpetenie a legii noastre—căci de aceea se și zice «domnească»—și să nu o știe!

Rugăciunea «Tatăl nostru» a spus-o însuși Domnul Hristos cu gura sa și a învățat poporul și pe Apostoli să o spue așa cum este. De atunci sute de milioane de creștini o spun zilnic, că e scurtă, și e frumoasă, și pornită din inimă dumnezeiască, și cu-

prinde tot ce avem nevoie să spunem într'o rugăciune. Zic din inimă, fraților, dar asta se potrivește numai celor ce cu adevărat o spun din inimă și-i pricep vorbele, și nu o spun numai așa pe negândite. De aceea voi stă cu voi, fraților, să vă deșlușesc toate vorbele rugăciunii, ca să o pricepeți întru adâncime și s'o spuneți de acum și mai cu inimă. Căci multe lucruri sunt frumoase pe lume, și ne mirăm de ele multă vreme, și iată vine unul care ne arată o taină pe care n'am știut-o, a acelui lucru, or ni-l întoarce pe altă față, și atunci stăm și mai mirați: iată, acest lucru e și mai frumos de cum îl știam!

Rugăciunea începe și zice: *Tatăl nostru care ești în cer*. Asta e chemarea Tatălui. Și-i zicem Tată, pentru că el e ziditorul și hrănitorul și purtătorul de grijă al lumii întregi. E adevărat Tată, și noi fiii lui, și e bun și drept și milostiv și ne-a învățat prin proroci și ne-a scos din păcatele cele vechi prin Fiiul său cel adevărat, prin Iisus Hristos, Domnul nostru. Și-i zicem că este în cer, măcar că el este pretutindeni, și pe pământ și sub pământ, dar cu aceasta îi arătăm mărirea cea de sus, căci stăpânitor este și peste îngerii din cer. Iar dacă ne este Tată, trebuie să'l iubim ca pe un tată. Trebuie, dar nu'l iubim îndeajuns, ba îl urgisim câte o dată. Și veți vedea, frații mei, din cele ce voi spune, că noi una cerem și alta facem, că ce spunem în rugăciune, nu se potrivește cu ce făptuim. El e drept, și noi nedreți cu El, și e bun, și noi răi, căci nu'l ascultăm. Și nu'i facem pe voe. Par'că ar fi dușmanul nostru, cu atâtea îl supărăm. Băgați de seamă, fraților, și nu'l luați drept vrășmaș, căci altfel de geaba vă e spusa voastră, când îi ziceți Tată al nostru.

Și să zice mai departe: *Sfințiască-se numele tău*.

Adică sfânt să ne fie tuturor înaltul tău nume. Iar noi cum îl sfințim? Toată ziua îl avem în gură, dar nu ca pe un lucru sfânt, ci ca pe o urgisită înjurătură de oameni netrebnci. Ovreiul nu înjură de lucruri sfinte nici o dată, ei nici nu pomenesc măcar numele lui Dumnezeu în limba lor cea mai de demult, căci zic ei, că un lucru așa de sfânt nu trebuie purtat prin gură. Și când citesc în cărțile lor sfinte, și ajung la numele lui Dumnezeu, se opresc ca înaintea unui altar, și ori sar peste numele cel sfânt, ori îi zic altfel cu vre-o vorbă de laudă și de mărire. Numai așa fără nici o trebuință, nu'l ar spune pentru lumea toată; iar să'l facă înjurătură, asta trece peste marginea minții lor, că s'ar putea face. Iar noi? Și Dumnezeu, și biserică, și cruce, și lege, toate le avem de o potrivă. De suntem veseli, tragem câte o înjurătură de veselie, de suntem mâhniți, ori supărați, ori necăjiți, murdărim numele lui Dumnezeu și ale celor sfinte pentru necazul și mâhnirea noastră.

Ce scârbă și ce nelegiuire, fraților. Să amestecăm pe Hristos și pe Dumnezeu prin gură cu fumul de tutun și cu țuica, stând în vre-o cârciumă, și să necinstim legea creștinească cu vorbe așa de urâte. Ce folos e de tine omule, că crezi în Hristos, dacă înjuri Hristosul altuia, care tot creștin este ca și tine. Nu tot un Hristos aveți amândoi? Și injurând pe al lui, injuri și pe al tău, căci unul este. Și Dumnezeul celui pe care-l injuri nu tot unul este cu Dumnezeul tău? Și crucea lui nu e tot crucea ta? Mie îmi vine să cred că injurându-vă unul pe altul de Hristoși și de Dumnezei, voi adevăr spuneți, căci Dumnezeul unuia nu este și al celuilalt, ci ca păgâanii, ori n'aveți nici un Dumnezeu, ori aveți mai mulți. Atunci de ce vă mai ziceți creștini? De ce nu vă

ziceți păgâni și să vă puneți încrederea în idoli și în Satana. Te uiți la câte un copil de al vostru, care abia a început să vorbiască, cum înjură așa de spurcat, de ți se cutremură carnea. Că nu știe învârti așa de bine mămăliga prin gură, cum știe să învârtiască Hriștoși și Dumnezei. Iar părinții în loc să'i loviască peste gură, ei stau cu mâinile în șold să'i asculte și să miră de deșteptăciunea lor. Nu vă rușinați voi, părinților, de asta? Bine știm, că înjurăturile sfinte la noi sunt intrate în obiceiurile omului, și că tânărul ca și bătrâmul înjură, fără să'i dea măcar seama că înjură, și nu bagă seamă că spune vorbe murdare cum nu bagă seamă că răsufă ori clipește cu genele. Dar dacă de mici am desvătă copiii de înjurături, cu vremea am ajunge să numai înjurăm noi Românii atât, și să scăpăm de ocară și bajocura străinilor. Iată ce ne învață «Tatăl nostru»: Să sfințim numele Domnului. Ba încă ne și rugăm să ne dea Dumnezeu putere să'i sfințim numele, și cu atâta rămânem, cu vorba goală, și când e să facem așa, tocmai atunci știm să'i ocărăm numele cu vorbe destul de urâte.

Și mai așteptăm mântuire? Să ne iubiască Dumnezeu? Să ne dea ploae la vreme, și rod îmbelșugat? Și mai așteptăm dărnicia lui? Noi îl avem pe El întru nimica, și el să ne ajute? Vă rugați pentru sufletele voaste, și dați pomene și împliniți cele rânduite pentru ertarea lor, ca să ajungeți în împărăția lui Dumnezeu, în Rai? Ar trebui să vă îngrijiți fiecare de suflet până e în voi, nu numai după ce ese din trup, lăsând ca cei vii să se roage pentru sufletele celor morți. Să trăiți în pace, în bună voire, ca frații, fără ură și dușmănie între voi, fără pizmă și răutate, ca să vă fie și vouă dragă vieța și lui Dum-

nezeu să'i fie drag de voi. Căci zicem mai departe în «Tatăl nostru»: *Vie împărăția ta*. Nu împărăția de pe lumea cealaltă, după judecata cea din urmă. Aceasta va să vie negreșit, fraților, dar nu pentru bucuria multora. Cine nu se îngrijește să aibă merinde, va suferi pe drum, și cine n'adună vara, nu se va bucura iarna. O zic asta în pildă, căci și pentru împărăția ce va fi, trebuie să ne pregătim de pe acum, în totdeauna, din împărăția lumii aceștia. Ca să fim buni și drepti acolo, trebuie să fim buni și drepti aici. Să facem pe pământ împărăția dreptății și a binelui, și de aceea ne rugăm, să ne dea Dumnezeu puteri să trăim fiecare așa ca toți împreună să întemeiem împărăția lui Dumnezeu pe pământ!

Frumos ar fi, fraților, când n'ar mai fi răutate la nimeni, nici vicleșug, nici pizmă, nici mânie și vrajbă, și toți am trăi ca frații cumiți și iubitori. Atunci ar fi venit împărăția lui Dumnezeu pe pământ și la sfârșitul vieții acesteia toată împărăția de aici ar trece numai dincolo, ca să înceapă împărăție nouă. S'ar sparge atunci zidurile Iadului și s'ar înfrânge mânia Diavolului pentru vecii vecilor, căci n'ar mai fi nevoie de Iad și de cazne și de pedepse pentru cei răi, și toți fiind buni în viață, ar trece cu toții în Rai. Așa a voit Dumnezeu când a făcut lumea și oamenii, și aceasta a fost străduința Mântuitorului Hristos, când s'a dat pe sine-și morții ca să ne răscumpere toate păcatele câte le am avut până atunci, și curățiți cu totul dela El încoace, ca pruncul nou născut, să începem viața cea curată și neprihănită a împărăției lui Dumnezeu. Și ne a învățat Hristos și ne a zis să ne rugăm: *Doamne, vie împărăția ta*. Dar ea nu mai vine. Dumnezeu Tatăl vreă să vie această împărăție, Dumnezeu-Fiul vreă, dar nu vrem

noi. Noi, fraților, stăm împotriva. Acestei împărății îi trebuie întâi de toate pace. Iar pace noi nu voim. Ne trebuie vrajbă fără sfârșit, gâlceavă între părinți și fii, certuri între frați, neînțelegeri între vecini, răsvrătire împotriva legilor și a stăpânirii, bătăi și toate celelalte rele, îndemnuri ale dracilor. Câți trăiți bine în sat doi cu doi? Iar cu vrășmașiile, cu dușmaniile ținute până la moarte, cu ura, cu desbinarea, cu mâniile tăcute ori pe față, cu acestea n'o să ne apropiem nici o dată unii de alții, și nici împărăția lui Dumnezeu de pe pământ nu o vom avea, și nici pe cea după moarte. Scrie la proroci: *Intru întunerec vei fi și aici și dincolo*. Și ar mai trebui împărăției aceștea, pe lângă pace, și bună voe între oameni. Noi nici pe aceasta n'o voim. Ne place mai bine să umblăm cu șoapte, cu ocări, cu porecle, cu bârfiri, cu taine; să facem zizanii, să zavistuim, să scornim clevetiri și iscoade, să pizmuim, să mințim întru răul și paguba altuia. Suntem răi, fraților, de se întunecă soarele de răutatea păcatelor noastre. Cum să vie împărăția lui Dumnezeu întru atâta mulțime de păcate și atâta potop de răutăți? Băgați de seamă, fraților, că ziceți în rugăciunea voastră: *vie împărăția ta*, deci îndreptați-vă vieața după vorba rugăciunii, și astâmpărați-vă răutățile.

Voea voastră să fie după voea lui Dumnezeu, și nu vă împotriviți ei, căci n'ajunge numai să zicem: *Fie voea ta, precum în cer și pe pământ*. Negreșit, fraților, că și într'o casă toate trebuie să meargă după voea și buna chibzuință a stăpânului casei, și tot așa într'o țară trebuie să se facă toate după voea stăpânirii. Ce s'ar face o oaste dacă toți soldații ar lucra după capul lor și n'ar asculta cu toții de unul, care le este căpetenie? Cei ce n'au stăpânire, cad

ca frunzele, zice prorocul, căci nu se poate fără stăpânire. Ce s'ar face turma, dacă n'ar fi păstorul? De mirare este cum și animalele, fără de grai, înțeleg folosul ce-l au din stăpânire și i se supun. Vă spun numai două pilde: cocorii și albinele. Când pleacă toamna dela noi, cocorii se fac două șiruri lungi și încheiate la capătul din trunte, iar în capul lor stă cocorul cel mai puternic și care știe mai bine drumul cel așa de anevoios al văzduhului. Toți se iau după el, și când le dă semn se opresc cu toții și se odihnesc, și când se ridică el în sus, se ridică toți după dânsul și iarăși se așează în rânduri cum au fost. Iar despre albine știți destul, cum ascultă de matca lor, și mii și mii fiind într'un stup, toate își fac lucrarea lor rânduită și nu se încurcă în munca lor fără de preget, ci ascultătoare și supuse alergând, trăesc în bună înțelegere și de bună voe primesc stăpânirea matcei. Că de nu ar avea toate un singur cap poruncitor, ele ar umblă risipite ca muștile care nici un bine nu fac pe lume.

Dumnezeu e stăpânul lumii întregi, și în cer și pe pământ, și voea lui poruncă este, ce nu suferă împotrivire. Ce nebunie de negrăit, fraților, să te gândești că te-ai face judecător și ai osândi voința lui Dumnezeu. Nimeni nu poate s'o facă aceasta. Și așa fiind, noi trebuie să primim cu mulțămire tot ce ne trimete Dumnezeu, căci tot ce ne trimete e în voea sa, iar El nu poate să voiască lucruri neînțelepte și spre răul nostru. Noi cu mintea noastră multe le judecăm într'un fel, iar Dumnezeu într'altul. Și apoi de aici începe păcatul omenesc, păcatul răsvrătării împotriva Tatălui din cer. Nu ne place că au eșit lucrurile așa, și nu într'altfel, cum am fi voit noi. Și ocărâm pe Dumnezeu, ca și când ne-ar fi dușman

și-l hulim că e nedrept, și-l urgisim ca pe un hain. O, ce blestem, fraților creștini! Ori cum ar fi voea lui Dumnezeu, noi credem că El face împotriva voii noastre. Dar cine suntem noi, ca să ni le iacă toate pe voe? Suntem măcar așa de buni și de drepti în fața lui, ca să ne fie și El bun întru toate? Căutăm noi cu dreptate, dacă toate câte le cerem lui Dumnezeu, sunt lucruri vrednice de ascultare și fără prihană? Vezi că tocmai cei nedrepti și răi, sunt cei ce hulesc mai mult pe Dumnezeu, fiindcă ei poftesc în inima lor tot lucruri nedrepte și rele, căci numai la asta îi tae capul. Și nu li să împlinesc, căci Dumnezeu n'o să părtiniască răul și nedreptatea. De ce mai dă el slujbe la biserică, și se roagă, să'i ajute Dumnezeu să câștige ce e nedrept? Și de ce-și varsă focul pe Dumnezeu apoi, că nu l'a ajutat, și de ce înjură de cele sfinte și pe judecători și pe toată lumea, că n'a putut face o răutate? Băgați de seamă, că voi vă rugați lui Dumnezeu mai mult pentru cele rele, și apoi ziceți: Mie nu-mi ajută Dumnezeu nici o dată. Știe El de ce nu v'ajută, căci de s'ar lua după voi, vai de lume ar fi.

E rugăciune aceasta când cereți tot ce nu e în voea lui Dumnezeu? O femeie se roagă lui Dumnezeu să'i moară bărbatul pentru ca să se mărite cu altul; o fată umblă cu vrăji, ca să facă de urât alteia, care e mai mult jucată la horă decât ea. Un frate se roagă să'i moară frații ca să'i rămâe lui mai multă moștenire dela tatăl lor; altul, care și-a adunat fânul, se roagă să dea mâne ploae ca să strice tot fânul vecinului, care îl are încă pe câmp în brazde. Ce sunt nebuniile acestea fraților? Și vă e ciudă pe Dumnezeu, că nu vi le îplinește? Ticălos e sufletul aceluia, cari faceți așa!

Dar ziceți că Dumnezeu nu vă ascultă totdeauna, nici când vă rugați numai pentru binele vostru, fără gând rău asupra altuia să fie așa; dar știți voi mai bine decât El ce este spre binele vostru? N'ați văzut de multe ori, că ceea ce a crezut omul că e spre binele lui, i-a eșit spre rău? Unul a găsit o comoară, ori a moștenit fără de veste avere mare, ori s'a îmbogățit prin cine știe ce nedreptate. Spre răul lor a fost aceasta, căci unul a înebunit de bucurie, altul din cinstit ce era, având bani, s'a dat păcatelor curviei și beției și praf s'a ales și de el, celalt cu nedreptatea a fost prins și a înfundat ocna, rușinându-și neamul și lăsându-și pe drumuri nevastă și copii. Așa e cu averea și așa cu toate. Că unul și-a lăsat nevasta și a luat p'alta, și după ce a dat Dumnezeu, cum zice el, de a luat'o, s'a căit amar, că a dat de o femeie care-i scoate peri albi. Celalt aleargă după cinste și după nume mare, s'ajungă cine știe ce, și când a dat Dumnezeu, iarăși cum zice el, de a ajuns, să încurcă cu slujba, mai dă prin ispite, și la urmă rămâne cu mânilor în sân.

Iată fiilor, că Dumnezeu știe mai bine cui să dea și ce să dea. Că multe ne par a fi spre folosul nostru și ne sunt spre rău. Tot cerem să ne dea Dumnezeu, după gândul nostru, și nu o dată și nu de două ori auzi oamenii văetându-se: Mai bine nu mi-ar fi dat Dumnezeu! Mai bine nu m'ar fi ascultat! Ce ciudați suntem! Când nu ne ascultă îi hulim numele cel sfânt, iar de ne ascultă și nu ese bine, aruncăm vina tot asupra lui! Măcar d'ar fi să'i mulțămim când ne ascultă și ne ies lucrurile bine, dar tocmai asta uităm s'o facem.

Fraților iubiți,

Tot ce ne trimete Dumnezeu, trebuie să primim fără cărtire. Să fim mulțamitori pentru tot ce ne dă, chiar și când ne pare că e spre răul nostru. *Facă-se voea ta*, zice rugăciunea. Ce umbli tu omule slab să judeci pe Dumnezeu cel tare? Nu-i vezi bunătatea, că răsare soarele său și peste cei buni și peste cei răi, și poartă grijă și de florile câmpului și pasările cerului și de vermele din pământ? Pe toți și pe toate le hrănește. Mulțamește lui Dumnezeu pentru ceea ce îți dă, căci El ca Tată știe mai bine ce se cuvine și ce nu se cuvine să ne dea ¹⁾. Amin.

M. P.



¹⁾ Partea a II din „Tatăl nostru“ va urmà în numărul viitor al revistei.

Note asupra Istoriei Bisericești a Românilor pentru Secolul al XIX-lea.

(Urmare. Vezi «Biserica Ortodoxă Română», anul al XXIX-lea, No. 3).

Data	Luna
1846	Oct. 18

Mitropolitul Meletie scrie o epistolă răspunzătoare Mitropolitului Neofet și între altele ceteșc: «și ceea ce i mai mult este că m'au pătruns duhovniceștele cuvinte ale Prea sfinției Voastre, prin care încoronați armonia, ce este împărăția inimilor și care este scopul a tot Puternicului. Căci ce este în toată sfânta noastră lege cerut și poruncit, de cât dragostea și unirea? Ce au dovedit cercarea veacurilor trecute, de cât lipsa acesteia? Și ce au fost și este spre rătăcirea staulului, de cât neunirea între Păstori?

Păstrați dar Prea sfințite Mitropolitule, și iubite frate, acea duhovnicească simțire către mine, și aceiași cugetare către chemarea ce purtăm amândoi, pentru că întru strânsa legătură a dragostei duhovnicești, și împrumutătoarele dovezi, să putem ajunge la scopul menirei noastre». (v. 10 pag. 158).

Data	Luna
1846	Iulie 6

Se face examen seminaristilor Sf. Mitropolii, a fost față logofătul Bisericesc și a examinat chiar Mitropolitul. Inspector erà Dionisie. In darea de seamă Dionisie zice că a frecventat in cursul anului 63 școlari interni, împărțiți în 3 clase:

Studiile: Cetire, Scriere, Geografie, Gramatică, Catihis, Aritmetica, Istoria Noului și Vechiului Testament. Stilul, Geografia, Agricultura, Retorica, Istoria Bisericească, Muzica, Caligrafia (p. 384).

«	Ian. 6
---	--------

Seminarul din Râmnicul-Vâlcei erà condus de Munteanu, și propune în acest an îmbunătățiri și anume: 1) Dormitor 2) O sală de meditare. 3) Sală de prelecție. 4) Spital și cameră de haine. 5) Sală de mâncare. 6) Sală de spălare. 7) Regulament pentru disciplina internă a școalei.

Erau 2 clase și 17 Seminaristi slabi.

1845—46

Erau în Seminarul din R.-Vâlcii 30 Seminaristi și vrâsta de 15 până la 23. Erau două clase.

1846

Munteanu, directorul Seminarului pronunță o cuvântare la distribuția premiilor.—Educația. Vol. al VI pag. 204.

La pag. 210 este o sinoptică de învățăturile predate în seminarul de Râmnic. Program analitic.

«	Ian. 8
---	--------

Cei trei tineri trimesi la Studiu în Atena scriu Mitropolitului, îi spune că Dură vestitul a murit, că Ilie Benescu urmează la Gimnaziu, ei sunt trei stipendiși. Dosotei Ioromonahul, Ierod. Dionisie Măldărescu, și Ilie Benescu (IV. pag. 387).

«	Ian. 29
---	---------

Ghenadie Profesorul de literatură dă relații asupra bursierilor (pag. 391).

«

Dela foaia 414—468 este o corespondență între studenții din Atena cu Mitropolitul pentru mersul studiilor lor. Vol. IV.

Data	Luna	
1846	Iunie 25	Aristarh laudă calitățile Mitropolitului Neofet și regretă că-i bolnăvicios cu natura. Vol. IV pag. 468.
«	Ian. 26	Reprezentantul Studenților din Peșta, Iosif, Nestor, raportează mersul la studii acelor 3 elevi trimiși acolo. Despre Inocentie Chițulescu superior. «Pricina pentru care deosebesc pe Inocentie din numărul celorlalți este, că acesta deși se vede mai slab la pătrundere de cât ceilalți, dar îi covârșește cu silința, pe lângă aceasta cu purtarea sa cea pilduitoare între ceilalți tovarăși ai săi, merită în tot adevărul să se numească oglinda lor». Toți trei erau călugăriți. (IV pag. 470).
«	Apr. 4	C. A. Roseti și Winterhalder deschid o librărie în București cu sală de cetit în scopul propășirii literaturii Naționale. (IV pag. 473).
1847	Mar. 13	Patriarhul de Ierusalim scrie că la Paști a fost un foc foarte mare, când au ars Monastirile Sf. Gheorghe și Răsvan, cum și toate documentele originale ale sf. Mormânt (a Monastirilor închinat acolo) și se roagă să inziste la Domnitor să i se elibereze din condici copii și încă să le legalizeze ¹⁾ .
«		Patriarhul Antim prin hotărârea Sinodală ridică pedeapsa de caterisire deasupra Arhierilor Iosif, Gherman și Ieromonahul Dionisie, ce li s'au pronunțat pentru că nu dau socoteală de banii încasați dela Monastirile închinat etc. ²⁾ .
«		Un Acrostih la ziua nașterii Mitropolitului Neofet: Νῶν λαμπρὸς ἀστὴρ φωτίζει, μὲ τὰς λάψεις τοῦ ριπίζει, πάντων τῶν πιστῶν ψυχὰς. Subscris Iosaf ³⁾ .
«	Maiu 3	Mitropolitul Neofet protestează contra comitetului Monast. închinat către Imp. Rusiei ⁴⁾ .

1) IV M. B.

2) VI 1845—49 M. B.

3) Idem.

4) Idem.

Data	Luna	
1847--48		Să proiectează să se clădiască Seminarium la Horezu, în toamna anului 1848. Se adună și școlari, dar timpurile nestatornice au paralizat încercarea ¹⁾ .
«		O notă a Mitropolitului Neofet sună: propunerii neadmise și teorii politice câte mi-a făcut marele Logofăt A. Vilara și din cauza cuviinței nu le am pus acele între hârtiile mele particulare» ²⁾ .
1848		Proclamarea revoluției (mișcării) în franțuzește.
	Iunie 29	Mitropolitul Neofet prin afiș tipărit spune că la 28 și 29 Iunie, rebeliștii au fugit din Capitală și că vin armatele să-i protejeze și să aibă recunoștință, să-i primească cu sentiment și cu dragoste ca pe izbăvitorii țării, eră contra mișcării ³⁾ .
1847		Mitropolitul Meletie stă în relație cu Mitropolitul Neofet de prietenie ⁴⁾ .
«		Veniturile Mitropoliei erau 1,181,332 parale ⁵⁾ .
«		Veniturile Episcopiei Râmnicului erau de 367 mii 810 lei ⁶⁾ .
«	Iunie 14	Se hirotonește Arhimandritul Chesarie cu titlul de Sinadon, fost locotent de Mitropolit la Iași ⁷⁾ .
«	Iunie 21	Se hirotonește Protosinghelul Iustin cu titlul Edesa, fost locotenent de Episcop la Roman, a înnebunit ⁸⁾ .
»	Noem. 5	Se vestește Mitropolitului la 9 ceasuri în luna lui Noembrie în 5, să fie față împreună cu toți

1) VI 1845 — 49 M. B.

2) Idem. Să se traducă foaia 13.

3) VII 1832—66 M. B.

4) X M. B.

5) XIII M. B.

6) IX M. B.

7) C. Sf. M. M.

8) Idem.

Data	Luna
------	------

1847 Feb. 13

Arhieriei și arhimandriții la Golia la sfințirea apei și slobozirea ei în oraș¹⁾.

Se proclamă liberi de robie toți Țiganii Mitropoliei și ai Episcopiiilor, ai tuturor Monastirilor și Metoșelor, ai Bisericilor și ai Așezimintelor publice și ai Statului. Capitația ori birul lor se va conserva în o casă particulară și se vor întrebuința banii pentru desrobirea Țiganilor ce-i vor vinde particularii, până se vor desrobi toți²⁾.

« Martie

Se concentrează toate veniturile Mitropoliei și a Episcopiiilor într'o casă obștească. Se vor arenda prin licitație publică, pădurele se vor vinde parcelate, arenzile binalelor și ale embaticurilor se vor strânge în casa centrală la Mitropolie. Se regulează 200,000 pe seama Mitropolitului și câte 100,000 a Episcopului. Cheltuielile vor fi pe seama Ierarhilor după un buget cum și consistoria. Restul se va cheltui în reparații, din economiile Bugetului³⁾.

« Mart. 8

Seminariile vor fi în număr de patru, regulate la 1840. Va fi și un Seminar central. La Seminarul Central al Mitropoliei vor fi 100 interni. Un inspector recomandat de Mitropolit. Clerul este scutit de orice povară ori dăjdie, și de plocon. Se dă preoților spre cultivare pământ îndoit de cât locuitorilor dela Stat, Monastiri și proprietari⁴⁾.

« Mai 24

Efrosin Poteca retipărește catihisul mare la Buzău (v. 8 pag. 107) cartea este tradusă din Grecește: «*S-ta Scriptură pe scurt*».

Neofet eră decorat cu Ordinul sf. Anei, a ordinului Nizan Eftihar și primise și dar un Engolpion de aur cu briliante dela Impăratul Rusiei (v. 8 pag. 118).

1) M. M. dosar No. Arhiva Mitr.

2) Pag. 648 Reg. Org.

3) Pag. 667 Reg. Org.

4) Pag. 668 Reg. Org.

Data	Luna
------	------

1847	Mai 6
------	-------

Aristarh recomandă Mitropolitului Neofet pe Manuel Tesaloniceanul a i permite să vie în București spre a face pe dascălul (v. I pag. 474).

«	Mai 13
---	--------

Patriarhul Erusalimului se roagă de Mitropolitul Neofet, că în urma focului ce a ars bisericile sf. Gheorghe și Răsvan Vodă ale sf. Mormânt, atunci au ars și documentele, și cere copii din condicile Domnești. (IV pag. 485).

«	
---	--

Ioasaf Mavromati preotul din Peșta face o poezie în Acrostih lui Neofet (pag. 305 v. VI).

Excelenție.

Aproape de un veac este de când împărăteasca curte a Rusiei, încă din vremea vredniciei de pomenire împărătească, Ecaterina a II-a, mătușa cea de acum a prea slăvitului monarh al Rusiei, Augustului Impărat Nicolai I-iu, eră într'un duh și într'o unire cu Inalta Poartă, informate între amândouă tractate, cunoscute în toată civilizata lume, a binevoit a chezășul și a asigură prin umbrire și protecție starea cea bună și fericită a Valahiei. De atunci și până acum în feluri de epohuri și vremi prilejite tot de acest binefăcător către norodul românesc nemișcată, n'a încetat preinoind, mai întărind și mai adăogând izvoarele și bazile unei soarte și stare mai fericită a țarei, atât morale cât și materiale; precum chiar aceste fapte și lucruri cu glas mare mărturisesc și mai vârtos dela cea de optsprezece ani încoace în tradusa nouă reformă; și pentru care toate clasele de locuitori ale principatului, dând într'u sine fieș-care în parte recunoștința cea mai vie pentru niște fapte de bine așa de mari și numeroase, pentru care amândouă înalte Impărătești Curți tot odată au binevoit a ne ajută. Iar dacă dărăpănătoarea revoluție în trecuta lună Iunie invită în Valahia, și care a ținut într'un period de trei luni, va fi putut în vre un chip să innegriască buna reputație a no

Data	Luna
------	------

1848	Iunie
	16

rodului Românesc și să-i aducă asupra-i prihană de o neertată recunoștință; și încă ceea ce este mai rău de revoluționară întru sentimentele sale către stăpânitorii protectori și făcători de bine. Prin mine smeritul Arhipăstor a acestei Solanele sfinte slujbe săvârșită într'acest sfânt locaș, de față cu un număr de norod atât de mult, sunteți rugat Excelenția Voastră, ca unul ce înfățișați aici pe Augustul nostru protector, pe de o parte să vă încredeți și să cunoașteți vrednica de defăimare mișcare a trecutei revoluții ca o faptă a unui taraf de niște oameni iubitori de turburare și de anarhie, cari întru un singur cuget al personalului lor folos, prin făgădueli și nedemne amăgitorii au putut să mai tragă în partida lor și pre alți la asemenea cugetări, precum și un număr din cei mai simpli nepricepuți și prin acei corupți ai locuitorilor din capitală, asemenea și din săteni. Iar trupul tot și partea cea cu dreaptă socoteală și întregă la minte din toate clasele locuitorilor nu au rămas în cursul acestor trei luni ne împărtașiți de dărăpănătoarele aceste idei, defăimând într'o glăsuire toți cu toate faptele și noutățile lor cele prăpăditoare și au stat toți cu ideia și cu inima întemeiați pe cele în ființă praveli și legiuri ale țării, hărăzite nouă din bunavoință a amândorura puterilor. Iar pe de alta să binevoiți Excelenția Voastră apune înaintea picioarelor tronului a Impărăteștei Sale Măririi». (Această adresă e către reprezentanta Porței).

Mitropolitul era capul cărmuirii în Revoluție, membri Ioan Eliad, Generalul Tel, Magheru, Ștefan Golescu, Secretari: Ioan C. Brătianu A. G. Golescu. C. A. Roșeti. (v. 8 pag. 506). Dela 30 Iulie nu se mai vede ca președinte Mitropolitul Neofet.

Mitropolitul Neofet se plânge împăratului rusesc pentru că-i amenințat a fi scos din scaun

Data	Luna

și între altele zice: «Daignez, Sire jetèr un regard compatissant sur cette requete et la faire ensuit compararer avec l'Etat actuel de ma Patrie. Daignez ètre encore une fois pour elle un ange gardien en faisant rentrer son Administration dans la voie legale et conservatrice, que votre main puissante lui avait tracée. C'est tout ce que demande celui qui adrese journallement à L'Eternel des voeus fervents pour la prosperité et la gloire de votre Regne...

(Scrisă franțuzește de mâna Mitropolitului Neofet).

Două epistole ale lui Chr. Tel către popor și către Mitropolit la 1848 (foaia 464 și 465). Prea Sfințite Părinte. Toți câți mă cunosc bine pot mărturisi, dacă în lucrările mele am fost mânat de vederi individuale, dacă ar fi pentru mine un sacrificiu personal ca să las dreptul ce am a luà parte în guvernul provizoriu, dacă nu doresc cu nerăbdare minutul când să mă văz liber de ori-ce însărcinare publică. Dar chemat acolo prin voința poporului nu crez că e de dignitatea mea și a poporului ca să mă lepăd prin voința unora, care au vărsat sângele sfânt și nevinovat al poporului și care sunt osândiți și izgoniți din slujba militară prin judecată ostășească și dați supt judecată criminală. Mă mir Sfinte Părinte, cum în înțelepciunea Sfinției Voastre n'ați văzut că cererea ce vi se face este insultă către viteazul popor biruitor de două ori a uneltirilor vinovate ale trădătorilor. După o lungă chibzuire cu colegii mei am hotărât a vă declarà, că în împrejurările de acum, nici cu lesne nu mă pot trage, de cât numai când poporul va revocà îndărăt însărcinarea pusă asupra-mi, sau când va lepădà cererile ce guvernul îi face prin altul, supt iscăliturile lor ce vă trimite Sfinției Voastre. Al

Data	Luna
1848	Iulie 6

Sfinției Voastre prea plecat și supus fiu. Ch. Tel. 1848 Iulie 2. Rucăr (autografă).

Domnule General Consul! Prin D-l Teodor Popescu cu cinste primind adresul D-voastre din trei ale următoarei, și din cele dintr'ânsul cuprinse despre neapărata trebuință a îndestulării oștirilor împărătești ce peste puțin sunt să pășească în Valahie îndestulându-mă, grăbesc a vă răspunde că în competența mea neștiind nici cum îndeplinirea acestei cereri a D-voastre veți binevoi a vă adresă pentru această pricină către Excelenția sa Talat Efendi orânduitul comisar a Inaltei Porți în aceste principaturi, de a se face de Excelenția sa punere la cale, ce va chibzui, în înțelegere cu actuala oblănduire a Valahiei spre îndestularea cererii D-voastre, potrivit cu trebuința ce va fi...

Excelență.

Aproape de un veac este de când împărăteasca curte a Rosiei, încă din vremea vrednică de pomenire împărătesei Ecaterina a II-a, moașa celui de acum prea slăvit monarh al Rosiei, Augustul Impărat Nicolai I-iu, într'un duh și într'o unire cu înalta Poartă, prin formele între amândouă trate cunoscute în toată civilizata lume, a binevoit a chezașu și a asigură prin umbrirea și protecția ei starea cea bună și fericită a Valahiei. De atunci și până acum în feluri de epohuri și vremi prilejite, tot de acest binefăcător către norodul românesc de mișcat n'a încetat pre înoind, mai întărind și mai adăogând izvoarele și bazarile unei soarte și mai fericite și starea țării atât morale cât și materiale, precum chiar aceste fapte și lucruri cu glas mare mărturisesc și mai ales de la cea de 18 ani încoace introdusa nouă reformă, și pentru care toate clasele de locuitori ale Principatelor simt întru sine fie-care în parte recunoștința cea mai vie pentru niște

Data	Luna
------	------

faceri de bine așa de mare și numeroase, prin care amândouă Inaltele Impărătești curți de o dată au binevoit a ne ajuta. Iar dacă dărăpănătoria revoluție în trecuta lună a lui Iunie ivită în Valahie și care a ținut într'un period de trei luni va fi putut în vre un chip să înegrească buna reputare a norodului românesc și să-i aducă asupra i prihană de o neertată nerecunoștință și încă ceea ce este mai rău de revoluționari întru sentimentele sale către stăpânitorii protectori și făcătorii lui de bine. Pentru mine smeritul astăzi asupra acestei solanele sfintei slujbe săvârșită într'acest sfânt locaș, de față cu un număr de norod atât de mult, sunteți rugați Excelenția Voastră, ca unul ce înfătoșați aici pre Augustul nostru protector pe de o parte să vă încredeți și să cunoașteți vrednica de defăimare mișcare a trecutei revoluții, ca o faptă a unui taraf de niște oameni iubitori de turburare și de anarhie, care întru singurul cuget al personalului lor folos, prin făgădueli și nădejdi amăgitoare au putut să mai tragă în partida lor și pe alți de asemenea cugetări, precum și un număr din cei mai simpli nepricepuți și din cei corupți ai locuitorilor din Capitală, asemenea și din săteni. Iar trupul tot și partea cea cu dreaptă socoteală și întregă la minte din toate clasele locuitorilor din Capitală nu au rămas în cursul acestor trei luni neînsătoșate de pătinitoarele aceste idei, defăimând într'o glăsuire toți cu toate faptele și noutățile lor cele prăpăditoare și au stat toți cu suflet și cu inimă, întemeiați pe cele în ființă praveli și legiuiri ale țarei hărăzind nouă cu bunăvoință amândorura puterilor. Pe de alta să binevoiți Excelenția Voastră a pune înaintea picioarelor tronului a împărăteștei sale măririi a Augustului nostru protector mărturisirea aceasta pe care îndrăznesc a o face din partea

Data	Luna

norodului românesc pentru sentimentele sale sprijinind și înșivă, de veți găsi de cuviință, ateste cu adâncă plecaciune rostite de către mine expresii și arătări (privegheri) (autografă). O asemenea adresă au scris și în grecește către Marele Vizir (autografa). (Hârțile imprimare privitoare pe 48 sunt în Vol. 8 la fine).

Prea sfințite Stăpâne,

Cele din Valahia și mai ales cele petrecute în capitala sa București la 9 a trecutei luni Iunie și în genere în timp de trei luni până pela jumătatea lui Septembrie (când au intrat în oraș armatele biruitoare ale puternicei împărății) săvârșindu-se de către răsvrătitori felurite acte de revoltă auzite în toată lumea, urmează că trebuie să le cunoască în mare parte și divinitatea Voastră prea sfințită.

Servul Vostru, ca unul ce se află aici și nevoit, nevrând, cu cea mai mare a mea repulsiune, și displăcere internă, nu numai de a vedea ceea ce s'au făcut, dar nici a mă amesteca. După plecarea grabnică a Domnitorului, la administrația provizorie, ce abuziv s'a numit ea însăși, și să continuă conlucrând cu ea mai până la sfârșitul lunii Iulie; de aceea m'am gândit și am găsit că este necesar să fac cât îmi este cu putință, în rezumat, o expunere a împrejurărilor spunând cursul acestei răsvrătiri comico-tragice și unele lucrări ale ei, dela început până la nimicirea ei. Care expunere o și anexez la această plecată a mea. Rog pe prea sfinția Voastră să nu se supere de întinderea ei că să poruncească a i se ceti în ore libere. Din care după ce se va informa și va înțelege toate în ce chip s'au petrecut și cum am fost nevoit să fac sau mai propriu zis să pronunț cu buzele și eu personal am încredințat prin jurământ ca să fiu față și ascultând încă pe alții jurând pentru acea constituție neexistentă la

Data	Luna
------	------

1848	Apr. 22
------	---------

Arhimandritul Ghenadie Șendrea se hirotonește cu titlu Tripoleos ¹⁾.

Sclavia țiganilor se desființează treptat. Multe averi ale familiilor constau și din cete de țigani numai că se întâmplă că la o succesiune ori diviziune un membru al familiei luă pământul, iar altul adecă sclavii țigani, carii le producea un venit sigur prin tributul anual ce plăteau proprietarului. Bibescu Vodă eliberă mai întâi pe toți sclavii Monastirilor și a Instituțiilor religioase, în număr ca la 10,000 de familii. Impuse apoi asupra lor un mic tribut, cu care se răscumpărau țiganii de pe pământurile particulare ori dela familii. Banii contribuțiilor lor se adunau în o casă aparte și se întrebuițau pentru acest scop. (Quelques mots sur la Valachie. 1856 pag. 44. Paris).

Venind Talat Efendi din Tarigrad și Duhamel din Petersburg la 15 Aprilie, după aceea partidul liberal în frunte cu Mitropolitul Meletie și Episcopul de Roman Veniamin Roset cu toții s'au prezentat la Talat Efendi, iar la Duhamel s'a trimis numai pe Episcopul de Roman, dar Duhamel nu l'a primit.

«	Iulie 20
---	----------

A murit de holeră Mitropolitul Meletie și s'a îngropat fără nici o pompă ²⁾.

«	Noem. 20
---	-------------

Mitropolitul se plânge că situația lui este sdruncinată prin jurământul făcut și că mulți îl inculpă pentru aceasta, și cere vre un mijloc de împăcare, astfel preferă a se demisiona.

«	Dec. 1
---	--------

Cere dela Patriarh a i se primî dimisia fiind bolnav. (pag. 498).

«	Dec. 5
---	--------

Patriarhul Constantinopolului scrie Mitropolitului de a mai aștepta puțin spre a se cugeta asupra demisiei sale (pag. 500).

¹⁾ C. Sf. M. M.

²⁾ Drag. vol. II p. 214.

Data	Luna	
		București (mâna lui Neofet). <i>Domnule General Consul.</i>
1848	Iulie 6	Prin Domnul Teodor Popescu cu cinste primind adresul D-voastră din 3 ale următoarei și de cele într'ânsul cuprinse despre neapărata trebuință a îndestulării oștirilor împărătești, ce peste puține zile sunt să pășiască în Valahie îndestulându-se, grăbesc a răspunde că în competența mea nestând nici cum îndeplinirea acestei cereri a D-voastră; Veți bine voi a vă adresa pentru această pricină către excelenția sa Tatăl Efendi, orânduitul comisar al Inaltei Porți în aceste Principaturi, spre a se face de Excelenția sa punerea la cale de ce va chibzui în înțelegere cu actuala oblănduire a Valahiei, spre îndeplinirea cererei D-voastră, potrivit cu trebuința ce va fi. Ear eu cerând ertare că nu Vă pot sluji, am cinste de a fi al D-voastră smerit către Dumnezeu rugător și plecată slugă. (Vol. 8 pag. 406)
*	Apr. 1	Erau încă în Pesta studenții: Cesar, Atanasie, Calistrat, și Inochentie (IV pag. 520). In Atena erau: I. Niculescu I. Benescu L. Drucsanu (IV pag. 529)
*	Iunie 8	Mitropolitul Neofet se duce la băi în Transilvania, și ia cu sine pe diaconii Chesarie, Calistrat, Iustin Monahul etc. (IV pag. 549).
*	Iunie 29	Mitropolitul Neofet face o publicație (impri-mată) către cetățeni înștiințând că «Rebeliștii au fugit din capitală în noaptea de 28 și 29 când au auzit că vin oștirile Rusești și Turcești și să primească cu sentimente de dragoste pe izbăvitorii țării. (Vol. VII pag. 296).
*	Iulie 30	Mitropolitul publică o altă înștiințare contra celei de sus în termenii următori: Ceea ce s'au obștit eri la 29 ale aceștia supt iscălitura noastră, făcând guvernul provizoriu rebelii și altele. Astăzi după dorința poporului Român o refuzăm cu desăvârșire, adevărind și întărind din

Data	Luna
1848	Iulie 14

No. 258

toată puterea mea jurământul ce am săvârșit în câmpul libertății la 15 ale aceștia ca să păzim tot acele 21 Articole, afară din articolul proprietății, care 'l va hotări obșteasca adunare, pe care cnnstituție jur că nu vom călca-o supt ori-ce sacrificiu din parte-mi. Stindarele libertății să vor ridica pe toate edificiile publice. Cocardele se vor purta, și toată poliția cea veche se va desființa prin grabnice porunci ale mele. Guvernul provizoriu ce va chemă într'adins curieri și toți funcționarii orânduți de guvernul provizoriu se vor întări în funcțiile lor. Această publicație supt a mea iscălitură se va obști prin glasul foilor, pe care am subsemnat de față cu deputații poporului. (Vol VII pag. 297).

Iscălit. Neofet Mitropolitul Ungro-Vlahiei.

Cuprinde 25 de articole, deputații din districte 250. Iscălit Mitropolitul Neofet și Guvernul provizoriu pentru alegerea deputaților.

C. Erbiceanu.

(Va urmă).



APOLOGETICA LUI TERTULIAN
SAU
APARAREA CREȘTINILOR ÎN CONTRA PAGÂNILOR

(Urmare. Vezi Biserica Ortodoxă Română, anul al XXIX-lea, No. 5).

CAP. 30.

*Creștinii se roagă adevăratului Dumnezeu, pentru împărați;
rugăciunile lor sunt sfinte și curate.*

Noi invocăm pentru sănătatea împăraților, pe Dumnezeul cel veșnic, pe adevăratul Dumnezeu, pe Dumnezeul cel viu, pe care împărații îl doresc să le vie într'ajutor, mai mult decât ar dori pe toți zeii împreună. Pot ei să nu știe, că dela el au primit și împărăția și vieața; că nu este alt Dumnezeu decât el; că ei sunt, ceea ce sunt, prin puterea lui; că sunt imediat după el, înaintea tuturor zeilor? Ei sunt mai presus de toți oamenii vii, cū atât mai mult deci, sunt mai presus de acești zei morți. Ei cunosc marginile puterii lor; simt, că nu pot nimic contra Aceluia, prin care ei pot tot. Să declare împăratul război cerului, să'l facă

captiv, legat la carul de triumf; să pună sentinele în cer; să facă cerul tributar! Toate acestea sunt niște bazaconii! Impăratul nu este mare decât atât, cât recunoaște pe stăpânul său, în Dumnezeu cerului. Făcătorul cerului și al tuturor fapturilor este și al său; prin el, este împărat și înainte de a fi împărat, este om; el are coroana sa dela Dumnezeu, dela care are și viața. Cu ochii ridicați la cer; cu mâinile întinse, prin aceea că sunt curate; cu capul descoperit, pentrucă n'avem să roșim de nimic; fără monitor,—care să ne învețe formule de rugăciune,—de oarece inima se roagă, noi cerem pentru împărați o lungă viață, o domnie liniștită, siguranță în palatele lor, armate puternice, senat credincios, popor virtos, pace la toată lumea, în fine tot ceea ce un om, ceea ce un împărat poate să doriască. Toate acestea, nu le pot cere eu, decât dela Acela, dela care sunt sigur, că le dobândesc. El este sigur, care poate să le dea și eu sunt singurul, care ca se le pot obține,—ca servitorul și adoratorul său,—sunt gata a fi jertfit pentru legea sa. Eu îi aduc jertfa cea mai prețioasă, ce însuși mi-a cerut,—rugăciunea, ce vine dintr'un corp cast, dintr'un suflet nivinovat și dela Sf. Spirit. Nu-i voi aduce câteva boabe de tămâe, care nu prețuesc mai nimic, sau alte parfumuri din Arabia; nici câteva picături de vin sau de sânge de bou bolnăvicios, ce își dorește moartea; cu mult mai puțin încă nu-i voi prezenta o conștiință pătată. Totdeauna, sunt uimit văzând pe preoții cei mai stricați, alegând victimele și examinându-se mai bine măruntaele vitelor, decât inimile sacrificatorilor. Pe când noi ne rugăm, cum am spus, sfășiați-ne, dacă vreți, cu ghiare de fier, spânzurați-ne pe cruci, aruncați-ne în foc, scoateți sabia în contra noastră, aruncați-ne la fiare; creștinul, care se roagă este gata să sufere totul. Iar voi, magistraților zeloși, grăbiți-vă d'a răpi viața unor oameni, cari o întrebuintează în rugăciuni pentru împărat. Adevărul, credința în Dumnezeu: iată deci, crimele noastre

CAP. 31 și 32.

Creștinii sunt obligați de religiunea lor, să se roage pentru toată lumea, pentru vrăjmași chiar, pentru prinți în particular și pentru imperiul roman.

Dar, să admitem ipoteza, că noi suntem niște amăgitori, al căror scop este de a scăpa de tortură, prin mijlocul minciunii. În adevăr, prin această meșteșugire, am isbutit de minune. Fără îndoială, voi credeți și ne lăsați să dovedim, tot ce voim. Dacă totuși veți fi încredințați, că noi nu punem nici un interes, pe viața împăraților, deschideți cărțile noastre, cari sunt cuvântul lui Dumnezeu însuși; noi nu le ascundem de nimenea și din diferite împrejurări, ele au ajuns și în mâinile străinilor; veți vedea, că în ele, ne este poruncit să ne rugăm, printr'un prisos de dragoste, chiar pentru vrăjmașii noștri și să dorim binele, celor cari ne urgisesc pe noi. Deci, cari sunt cei mai mari inimici, cei mai înfocați prigonitori ai creștinilor, dacă nu aceia, cari ti acuză de crimă de les-maiestate? Mai mult încă: noi citim lămurit în Sf. Scriptură: ¹⁾ «Rugați-vă pentru regii și pentru toți principii și puternicii, pentru ca să aveți o pace desăvârșită». Într'adevăr, împărăția nu poate fi sdruncinată, fără ca să nu sufere toate membrele sale, aceiași soartă; și noi înșine, deși priviți ca străini, ne găsim neapărat cuprinși de nenorocirile lor.

De altmintrelea, noi suntem obligați printr'un motiv particular, de a ne ruga pentru împărați și pentru imperiul roman și anume: noi știm, că sfârșitul lumii, cu nenorocirile înspăimântătoare, care amenință toată lumea, este amânat în tot timpul, cât va dura imperiul roman ²⁾. Cerând

¹⁾ I Timot. II 2.

²⁾ Această părere a lui Tertulian. care ni se pare prea singuratică, se întâlnește și la alți dascăli vechi ai Bisericii.

dela Dumnezeu, ca această îngrozitoare catastrofă să fie întârziată, noi cerem prin urmare, ca imperiul roman să dureze cât mai mult.

Dacă noi nu jurăm pe geniul împăraților, jurăm pe viețile lor, mai mare ca toate geniile, cari nu sunt decât demoni. Noi respectăm în persoana împăraților, judecățile lui Dumnezeu, cari le-a întocmit pentru guvernarea popoarelor. Știm, că ei n'au putere, dacă nu le-ar fi dat-o Dumnezeu. Cerem să se păziască acela, pe care l'a voit Dumnezeu și aceasta este pentru noi un mare jurământ. În ceea ce privește geniile, noi ne rugăm fierbinte, pentru a le alungă din corpurile oamenilor; nu suntem ținuți a jură pe ele, spre a le da onoare, care nu aparține decât lui Dumnezeu.

CAP. 33 și 34.

Impăratul este un om, iar nu Dumnezeu.

Dar, pentru ce să mai lungim vorba, despre sentimentele noastre religioase, cu privire la împărat? Putem să nu avem noi asemenea sentimente, pentru acela, pe care Dumnezeul nostru l'a pus pe tron și pentru care calitate suntem autorizați să'l privim în deosebi, ca pe împăratul nostru? Și, eu pot mai mult decât ori-care altul să contribui la conservarea sa, nu numai pentru că eu o cer dela Acela, care poate s'o dea și pentru că eu sunt aceea ce trebuie să fiu, pentru a obține; dar și pentru că punând maiestatea sa mai pre jos de Dumnezeu și de Dumnezeu singur, prin aceasta dispun pe Dumnezeu a-i fi favorabil. Nu voi egală nici decum pe împărat cu Dumnezeu; nu-l voi numi de loc zeu: fie pentru că nu pot să minț, fie pentru că nu îndrăznesc să'l batjocoresc; fie că însuși nu va vreă să auză numindu-se zeu, de oarece este om și că datoria și interesul omului este de a se recunoaște inferior lui Dumnezeu.

Destul este pentru el să aibă titlu de împărat, titlu mare, pe care îl are dela Dumnezeu. Cine îl numește Dumnezeu, tăgăduiește că ar fi împărat; nu poate fi împărat, dacă nu este om. Chiar când este dus în acel măreț car de triumf, i se amintește, că este om; un oare-care stă în urma lui, pentru a-i zice: «Privește în urma ta și aduți aminte, că ești om»¹⁾. Această măsură trebuincioasă, pentru a-l face să-și aducă aminte de ceea ce este, este foarte proprie pentru a-i da adevărata idee despre mărirea sa.

Împăratul ar fi mai mic, dacă s'ar numi zeu, pentru că ar simți, că este o minciună. El este mult mai mare, când se înștiințează, ca să nu se creadă zeu.

August, întemeetorul imperiului vostru, nu voiă să se numiască *domn*. Și în adevăr, căci acest nume se cuvine divinității. Cu toate acestea, eu mă învoesc a se da împăratului numele de *domn*, cu condiție, ca acest nume să nu aibă acelaș înțeles, ce îl are, când îl dau lui Dumnezeu. Eu nu sunt sclavul împăratului; n'am propriu zis decât un *domn*, pe Dumnezeu cel atotputernic și veșnic, care este și domnul împăratului.

De altmintrelea, cum părintele patriei ar fi încă domnul ei? Un nume, care arată dulceața și dragostea, nu este preferabil aceluia, care nu anunță decât puterea? Și, șefii familiei sunt numiți părinți, mai bine decât domni. Numele lui Dumnezeu convine încă mult mai puțin împăratului. A-i da împăratului asemenea nume este cea mai rușinoasă și cea mai periculoasă lingușire, ca și când voi, având împărat, ați numi împărat pe un altul oarecare dintre supușii săi. Prin această cruntă insultă, voi ați atrage negreșit răs-

¹⁾ Să priviască adică la roata mișcătoare a carului; simbolul soartei schimbăcioase; să priviască la servitorii cei flămânzi, cari de altmintrelea de abia duc coroana Sa cea de aur; să priviască la robi și la toți cei în mizerie.

bunarea împăratului, asupra capului vostru, poate chiar și asupra aceluia, pe care l'ați fi numit împărat. Dați lui Dumnezeu, cultul, care i se cuvine, dacă vreți, ca împăratul să se bucure de protecțiunea sa. Incetați de a recunoaște un alt Dumnezeu. Incetați de a numi Dumnezeu, pe acela care are neapărată nevoie de ajutorul Lui. Dacă această înjositoare și nelegiuită lingușire nu roșește de amăgirea sa înșelătoare, să se teamă de urmările sale. Nu blestemați înșiși voi pe ori cine ar numi zeu, pe împăratul, mai înainte ca aceasta să fi fost trecut oficial în rândul zeilor?

Traducere.

Pr. N. Georgescu.

Alexandria.

(Va urmă).



EVANGELIUL ȘI EDUCAȚIUNEA.

(Urmare. Vezi Bis. Ort. Română, an. XXIX, No. 5.)

Evangeliiul este o carte miraculoasă. In el poate citi tot omul și fiecare află ce îi trebuie și îi este de folos. In El citește de o potrivă cel tânăr și cel bătrân. Citește copilul ca și cel în vârstă matură. Citește cel prost și neînvățat, ca și filozoful și cărturarul veacului. In El citește bogatul ca și cel sărac și lipsit de existența zilnică. Citește cel vesel și fericit, ca și cel întristat și nenorocit. In El citește cel înjosit, umilit și desprețuit, ca și cel înălțat intru mărire și atot puternic. Citește sclavul, ca și cel liber. Citește cel ținut în fiare și temniță și chiar cel condamnat la moarte, ca și cel ce se bucură de libertate și vieață, la lumina zilei și în fața oamenilor.

Ori cât am prelungi această scară, spre a arăta pre om, de este cu putință, în toate manifestațiunile vieței sale pre fața pământului, vom constată că nu poate exista moment, nici stare socială în vieața sa, în care să nu afle învățatură

și povată folositoare în Evangeliu. Vom constată că învățătura evangheliei se potrivește tuturor oamenilor, în toate timpurile, în tot locul și pentru toată treapta și starea sa socială. Vom constată că în Evangeliu pot citi toți oamenii. Vom constată că toți pot învăța și toți se pot folosi. Vom constată că în El toți pot afla ce le trebuie și toți găsesc aceea ce caută, în tot momentul vieții lor, oricare le-ar fi starea psihologică. Vom constată în fine marele adevăr că în Evangeliu toți au aflat și află pururea mângâerea dorită de sufletul lor, căci el este cartea vieții, este viața dată oamenilor de însuși Dumnezeu, carte potrivită și acomodată cu natura omului și cu toate nevoile sale.

Dar Evangeliul este cartea care covârșește și întrece sub toate privirile toate cărțile de învățatură. El este atât de bogat și atât de variat în tot felul de învățături folositoare, în cât nu există nici o nevoie morală, spirituală și chiar materială, pe care omul ar avea să o satisfacă și s'o îndeplinească, spre binele și folosul său, și pentru care el să nu afle aci tot ce sufletul și inima sa dorește. Omul află în Evangeliu tot ce'i trebuie în viața sa, dela primii ani de cunoștință și până la sfârșitul vieții sale. Copii și toți cei tineri pot foileta în El cu aceeași înlesnire, plăcere și mulțămire sufletească, ca și în foile abecedarului cu care încep a'și lumina ochii minței și a cunoaște lumea. Ei pot dela început a se încredința că Evangeliul cuprinde cele mai frumoase, atrăgătoare și în acelaș timp cele mai folositoare istorisiri și povățuiri morale. Cel în vârstă bărbătească află și poate scoate din el cel mai prețios tezaur, căci el cuprinde tot ce este bun și desăvârșit pentru om. El cuprinde bunuri infinite ca și însuși Dumnezeu cel ce le-a hărăzit omului. Prin învățatură evanghelică el poate ajunge și se poate înălța la toată desăvârșirea. Prin ea poate ajunge a fi cu adevărat chip și asemănare perfectă a lui Dumnezeu aci

pre pământ. Căci ea îndeamnă pre om a se asemăna lui Dumnezeu și a aspira să fie perfect ca și el ¹⁾).

* * *

Afară d'aceste eminente și covârșitoare prerogative ale Evangeliului, toți cei ce cunosc cuprinsul lui știu că el nu se mărginește la o anume categorie de fapte, de cestiuni sau de idei. El nu este ca o carte umană care să se ocupe cu un anume subiect, pe care să'l expună, să'l discute sau să'l apere. Evangeliul fiind înțelepciunea dumnezească descoperită oamenilor de însuși Cuvântul lui Dumnezeu, îmbrățișează întreaga viață a omului, sub toate raporturile sale. Dumnezeu cel ce l'a creat, îi descopere prin Evangeliu tot ce'i trebuie în viața sa pentru a sa prosperitate și desăvârșire intelectuală și morală. Evangeliul este mentorul sigur și de folos pentru om în întreaga sa viață. El singur este în stare a călăuzi bine și drept în toate împrejurările pașii vieții sale și a-i arăta ce trebuie să facă și de ce trebuie să se păzească. El este mentorul și călăuza eternă și statornică a tuturor oamenilor. El nu se schimbă. Sfaturile sale sunt pururea aceleași eterne ca și autorul lor, Dumnezeu cel etern.

Dar Evangeliul nu se mărginește a fi mentorul, călăuza și sfăuitorul omului numai pentru cele terestre și trecătoare. El înalță pre om dela cele pământești la cele cerești. El pregătește pre om pentru o viață eternă ce așteaptă pre toți muritorii, dincolo de mormânt. Invățând pre om cum trebuie a fi și ce trebuie a face în această viață, Evangeliul îl asigură, că prin o viață curată, pururea întemeiată pe adevăr și dreptate în această lume, se va învrednici, dincolo de mormânt de viața eternă, se va învrednici a intra întru împărăția lui Dumnezeu și a se bucura în eternitate de bunurile,

¹⁾ Comp. Math. V. 48.

pe care ochiul nu le-a văzut și la inima omului nu s'au suit.

Apoi, Evangeliul fiind dela început până la sfârșit cuvântul lui Dumnezeu, el este pentru om sub toate raporturile izvor de bunătate, de folosință și de viață. El este izvor de înțelepciune desăvârșită, izvor de înțelepciune supraumană. El este izvor de înțelepciune, care covârșește toată înțelepciunea omenească și cugetarea și gândirea la care s'au putut ridică înțelepții veacurilor. Pentru aceasta la acest izvor se pot cu adevărat adăpa toți muritorii tuturor timpurilor și din toate părțile și pot afla apa cea curată și dătătoare de viață. Din el toți oamenii se pot lumina cu lumina cea adevărată, singura care poate lumina pre tot omul ce vine în lume, pentru a învăța voia cea sfântă a lui Dumnezeu și a o îndeplini în viața sa pentru a fi cu adevărat membru bun și de folos societății, neamului din care face parte și tuturor oamenilor.

* * *

Evangeliul este singurul în stare să călăuzească bine și spre folosul omului toți pașii vieții sale. Tot ce voim a face în toate zilele vieții noastre, tot ce întâmpinăm, și în fața oricărei nedumeniri ne-am afla, penfru toate avem povață și deslegare în învățătura evangelică. Cuvântul lui Dumnezeu cuprins aci este pururea, în tot timpul și la toată împrejurarea povățuitorul luminos, bun, sigur și de folos pentru om. În toată viața noastră, tot ce ne încongioară ne amintește și ne îndrumează către cuvintele cuprinse în învățătura evangelică. Numai cel ce nu cunoaște cuprinsul acestei sfinte și dumnezeesti cărți și este cu desăvârșire străin de ea, sau nu voește să știe, nici să audă de cuvântul lui Dumnezeu, descoperit oamenilor prin Iisus Hristos, numai acela nu cunoaște câtă putere, câtă dulceață și cât farmec are învățătura evangelică asupra credincioși-

lor. Numai acela nu poate simți, nici își dă seamă de foloasele cele mari și multiple, pe cari credincioșii le au la tot pasul în viața lor din această învățătură dumnezească.

În orice întâmplare a vieții s'ar afla omul, învățătura evanghelică îi stă înainte pururea la îndemână spre a-i fi de folos, ajunge numai ca să recurgă la ea și să tragă foloasele de cari are nevoie.

Dacă creștinul cugetă la nevoile vieții; dacă se află în nenorociri, sau voește a se instrui întru ceva, totdeauna el găsește în învățătura evanghelică o orientare, un sfat bun și un povățuitor sincer și de folos. El nu are decât să cugete la pildele Domnului. El nu are decât să se gândească de exemplu la pilda despre aluat; cum o mică și neînsemnată bucățică este în stare să dospească tot aluatul. N'are decât să cugete la pilda Domnului despre drahma cea perdută și regăsită. N'are decât să cugete la pilda zisă de Domnul, că nimeni nu pune petic nou la haină veche. N'are decât să cugete la acea frumoasă metaforă despre lumină, când Domnul zice: Nimeni nu aprinde lumina și o pune sub oboroc, ci în sfeșnic ca să lumineze tuturor celor din casă.

Dacă creștinul cugetă la faptele, pe cari le săvârșește. Dacă voește să știe ce trebuie să facă și de ce trebuie să se ferească, n'are decât să cugete la cuvintele Domnului când zice: Nu este nici un lucru care să se poată tăinuși și care să nu se vădească. Nici au fost ascuns care să nu vie întru arătare.

Câtă orientare nu află omul în viața sa din aceste pilde și altele asemenea. Toate cuvintele Domnului sunt pline de astfel de învățături instructive în cât omul are în ele cel mai sigur și sincer conducător către bine. Cugetând la învățăturile și sfaturile cuprinse în cuvintele Domnului și urmându-le, nici o dată nu va fi întru nedomirire despre ce trebuie să facă și de ce să se păziască. Nici o dată nu se va afla în necaz și strâmtorare, nici o dată nu va cădea

Întru desnădăjduire, căci el nici o dată nu va face nici un pas greșit în viața sa. Urmând cuvântul Domnului și sfaturile sale divine, va lucra totdeauna conștiincios pentru binele său și al semenilor săi. El va lucra cu frică de Dumnezeu și rușine de oameni, și toate faptele sale vor fi fapte bune și pioase, bazate pe dreptate și adevăr.

Dar pildele cu via și sămânța ce se seamănă pe câmpii pentru hrana oamenilor, câte reflexiuni înalte, câte povățuiri folositoare și câte îndrumări spre bine și numai spre bine nu cuprind ele? Numai cel ce nu cunoaște sau nu voește să înțeleagă și să priceapă, nu știe câtă înțelepciune, câtă folosire sufletească și câtă edificațiune morală poate avea omul și în deosebi creștinul din ele? Cu privire la vie, Domnul zice: «Eu sunt buciul vieții cel adevărat, și Tatăl meu lucrătorul este. Toată viața care nu aduce roadă întru mine, o scoate pre ea; și toată care aduce roadă, o curățește pre ea, ca mai multă roadă să aducă....»¹⁾ Cu privire la sămănăturile câmpului Domnul zice: «Iată secerișul este mult; iar lucrătorii puțini. Deci rugați pre Domnul secerișului ca să scoată lucrători la secerișul său...»²⁾

Ce nu poate scoate pedagogul creștin din aceste cuvinte dumnezeiești pentru edificarea copiilor și a tinerimei? Câte teorii înalte despre iubirea fiască și frățească; despre predicarea evangeliului, ca învățătură mântuitoare, la toată făptura? Cât îndemn către iubirea de muncă, adică pentru practicarea binelui și a virtuții? Câte povețe în fine pentru toate întreprinderile vieții, întreprinderi însă de folos sieși și aproapelui și fapte prin care să se prea mărească Dumnezeu, Tatăl comun al tuturor oamenilor, a căruia sfântă voe sunt datori toți pământeni a o urmă.

¹⁾ Ioan XV, 1—3 și următ.

²⁾ Math. IX, 37, 38.

*
* *

Invățăturile și sfaturile evanghelice covârșesc toate învățăturile și sfaturile omenești. Acestea din urmă pot să ne facă să gresim, iar cele dintâi nici o dată. Ele sunt sfaturi și învățături dumnezeiești negreșibile. Ele ne îndeamnă totdeauna la bine și numai la bine și la lucruri cari ne pot folosi și pre noi și pre aproapele. Ele ne îndeamnă în acelaș timp la săvârșirea faptelor prin care să se preamărească între noi aci pre pământ Dumnezeu cel din cer.

Invățăturile și sfaturile evanghelice, fiind cuvântul lui Dumnezeu descoperit oamenilor prin însuși Fiiul sau cel unul născut, au darul d'a îmbrățișa pre om în întreaga sa natură cu toate nevoile spiritului și ale vieții sale, pururea, cât va fi el și va exista pre acest pământ. Omul a aflat și află pururea în ele o orientare sinceră, sigură, bună și de folos în toate întâmplările și împrejurările în care s'ar afla. El găsește în ele tot ce'i trebuie, căci aceste învățături și sfătuiri fiind înțelepciune dumnezească, sunt acomodate cu toată ingeniositatea cea mai desăvârșită acelor căroră se dau,—oamenilor. Dumnezeu acel ce a creat pre om a fost și este singur în stare d'a cunoaște toate nevoile d'a pururea ale creaturei mânilor sale și le-a satisfăcut prin învățătura evanghelică ce a descoperit'o prin Fiiul său, Domnul și Dumnezeul nostru.

Această învățătură cuprinzând și îmbrățișând toate nevoile omului pentru eternitate, adică cât va fi el și trăi pre pământ, ori unde va fi și ori cum va fi, fiecare om poate să ia pentru sine și să'si aleagă partea ce'l privește pentru împrejurarea în care s'ar afla și pentru satisfacerea nevoei în ce ar avea.

În această învățătură tot omul poate afla tot ce'i trebuie, căci Domnul cel ce vorbește a cunoscut pre om în toate manifestările posibile prezente și viitoare pentru eternitate

ale omului, și a spus și a dat omului tot lucrul și tot sfatul de care el ar avea nevoie.

Domnul vorbește cu fiecare așa precum se cuvine, ca tot cel ce aude sau citește cuvântul sau, să ia partea ce i se cuvine și să se folosească de ea. El nu vorbește nici nu răspunde în acelaș mod Fariseului de exemplu și celor săraci cu duhul. El nu cuvintează în acelaș mod de exemplu femeii samarinene și lui Nicodim. Nici cu Nataniil nu vorbește în acel mod cum vorbește tânărului celui bogat care venise la el spre a se mântui. Totdeauna cuvântarea sa este proprie pentru fiecare, aplicată cu înțelepciune, pricepere și cunoștință dumnezeiască, desăvârșit cunoscătoare și pătrunzătoare. Ea este totdeauna așa fel potrivită în cât pătrunde pe cel ce o crede și ascultă, îl mișcă și îl face să se folosească, după nevoia ce o simte și o are.

Când Mântuitorul predică Evangeliul mântuirii și vorbește mulțimei, fie că popor mult îl urmă, chiar cu miile, nu a rare ori, în cât era nevoit a se ridica pe înălțime și a eși la câmpie a le vorbi, el cu puterea sa dumnezeiască deosebește totdeauna caracterele celor ce voiau să'l asculte, cunoaște nevoile fiecăruia, deosebește starea socială, morală și intelectuală a fiecăruia dintre numeroșii săi auditori, și în cuvântările sale îmbrățișează nevoile tuturor și le satisface. Este ceva suprauman aci, este ceva divin, căci aceasta, nimeni dintre muritori nu a putut'o face vre o dată și nici este cu putință să o facă!

* * *

În cuvintele și sfaturile evanghelice date de Domnul oamenilor nu lipsește nici o dată blândețea și bunătatea, căci cel ce predică este simbolul și izvorul cel nesecat al blândeței și al bunătății și el predică tuturor iubirea cea curată, sinceră și adevărată. El dorește ca această iubire desăvârșită

să domnească pururea în lume între toți oamenii, căci toți sunt frați și fii ai aceluiaș părinte,—Dumnezeu.

Mare și negrăită este iubirea sa pentru oameni și el însuși dovedește această iubire, cu cuvântul, cu fapta și cu însuși vieța sa. Prin cuvintele și sfaturile sale, adică prin evangeliul ce predică oamenilor, le descoperă toată filozofia vieții lor. Le descoperă adevărul asupra tuturor lucrurilor și nevoilor vieții, și le dă pentru toată întâmplarea ce le ar surveni sfatul cel bun, sincer și sigur pentru a face binele și a se putea feri de rău.

Prin învățătura și sfatul evangelic, Domnul revarsă asupra tuturor ranelor sociale balsamul tămăduirii și al vieții. El aduce însănătoșare pentru toată boala, întristarea și durerea tuturor oamenilor, din toate timpurile și de pre toată suprafața pământului.

Prin cuvintele sale Domnul pune degetul său dumnezeesc cu atâta siguranță asupra tuturor ranelor sociale de care suferă omenirea, în cât aduce lecuire tuturor relelor. El readuce pre om dela moarte la viață, îl ridică de pre pământ la cer și îl readuce iarăși la Dumnezeu, dela care se depărtase prin păcat și neascultare. Dar Domnul vindecă toată rana, toată boala și toată neputința d'a pururea a fiecărui om. El pre toți îi îndreptă către adevăr, dreptate și viață în toată vremea și în tot locul și nu este om carele să nu afle în Evangeliu mângăerea și sfatul dorit de sufletul său.

Fiecare pagină din Evangeliu confirmă adevărul celor mai sus arătate. Nimeni din cei ce au venit la el, nu s'a întors întru ale sale fără ca să fi dobândit ceea ce a cerut și a dorit, prin credință dela Domnul. Tot cel ce a venit la el cu credință și inima curată, nu s'a întors în deșert. Tot cel ce a venit și vine la el a dobândit și dobândește pururea ceea ce dorește.

Istoria evangelică ne spune că în una din zile a venit la Domnul un tânăr, care se credeă pre sine că păzește cu

sfințenie legea și îndeplinește în viața sa toate cerințele ei. Domnul cunoaște tot adevărul faptelor, al vieții și al inimei sale. Și'L vedem că îi spune să mai facă încă ceva, ceea ce tânărul nu era dispus a face. Domnul îi zice: «De «voești să fii desăvârșit, mergi, vindeți averile tale și le da «săracilor, și vei avea comoară în ceruri, și vin' o, urmează «mie»¹⁾.

Câtă putere în cuvintele Domnului! Tânărul bogat se prefăcea întru pietate. Voiă a trece de om pios, drept și temător de Dumnezeu. Voiă a trece de împlinitor al legii și al voei lui Dumnezeu. Domnul cu puterea sa dumnezeiască cunoaște cugetul și adâncul inimei celui prefăcut. El ridică cu curagiu și sinceritate vălul ipocriziei cu care tânărul voiă a înșelă pre Dumnezeu. El cunoaște boala de care el suferea și era stăpânit. El cunoaște adevărata stare sufletească aceluia ce venise la el și îi arată mijlocul de îndreptare și de mântuire. Domnul îi spune ceea ce trebuie să facă spre a-și mântui sufletul său. Dar istoria evanghelică ne spune că tânărul s'a dus întristat, căci avea multă avere, și atunci Domnul pronunță memorabile cuvinte: «Cât de greu este «bogatului a intra întru împărăția lui Dumnezeu. Mai lesne «este cămilei a intra prin urechile acului decât bogatului «nemilostiv să intre întru împărăția lui Dumnezeu»²⁾.

Domnul arată principiul cel mare și legea universală, care privește pre toți cei ce s'ar afla în categoria tânărului ce venise la el. El arată legea eternă căreia trebuie să se supue toți cei stăpâniți de avariție, dacă voesc să nu'și piardă sufletele lor și să se mântuiască.

Dacă comparăm acest episod din istoria evanghelică cu cele ce evangeliștii ne istorisesc despre mântuirea dată de Domnul casei lui Zacheu, atunci se lămurește pentru toți cei ce au făcut averi din nedreptate sau răpire, și pentru toți

¹⁾ Math. XIX, 21, 22; comp. și Marcu X, 21; Luca XVIII, 22; XIX, 8.

²⁾ Comp. locurile citate dela aceiași evangeliști.

cei stăpâniți de avariție și de idolul bogăției, Mamona, ce trebuie să facă pentru ca să se poată mântui. Se știe de asemenea și ceea ce așteaptă dincolo de mormânt, pre cei ce se întristează de cuvântul Domnului și nu voesc a' l urmă. O alăturare a acestor istorisiri cu pilda spusă de Domnul despre bogatul și Lazăr, precum și alte învățături cu cuprins analog, arată perfecțiunea preceptelor și a sfaturilor date de Domnul, nu numai tânărului, dar și tuturor celor ce veniau la el.

* * *

Dacă privim din alt punct de vedere învățătura și sfaturile evanghelice pe care Domnul îndeamnă pe toți cei ce veneau la el a le urmă, observăm trăinicia, adică puterea lor de viață. Observăm că sunt sfaturi și învățături eterne. Dar în acelaș timp, fiind pururea tip de urmare pentru toți oamenii, ele nici nu se învechiesc, nici nu se uzează; sunt pururea pentru toți oamenii, că și în timpul când Domnul le a dat, potrivite, pline de viață și energie pentru cei ce le urmează și voesc a se folosi de ele.

Învățăturile și sfaturile evanghelice și astăzi ca și atunci când Domnul le-a rostit urmăresc și îndeplinesc cu aceiași tărie, putere și eficacitate scopul pentru cari s'au dat și pe care l'a avut în vedere. Și se deosibesc întru urmărirea și îndeplinirea scopului lor, fericirea omenirei, de tot sfatul și învățătura umană prin aceea, că 'l urmăresc cu înzistență, fără preget, infruntând toate, dar îl urmăresc *cu blândețe, fără indignare, fără amenințare, fără a face silă cuiva, fără a atentă cu ceva asupra liberei voințe a omului*. Ele voesc ca toți oamenii să se folosească de ele, toți să vină la cunoștința adevărului toți să se afle în calea binelui și să lucreze virtutea, păzindu-se de vicii și de calea întunerecului și a peirei, dar voesc ca această mântuire și îndreptare să o facă tot omul, *din convingere, să lucreze cu inimă curată și cu liberă*

voință cea ce este bine și tot astfel să se păziasă de rău.

Istoria evanghelică este martoră pururea a acestei puteri și blândețe cu care se propun oamenilor sfaturile și învățăturile mântuitoare predicate de Domnul.

Din ea vedem că atunci când Domnul voește de exemplu a instrui pe discipulii săi, iar aceștia nu pricep sau nu pot îndată a-și deschide inimile sale și a primi învățătura cea dătătoare de viață, Domnul nu se indignează. Domnul nu îi mustră, Domnul nu îi pedepsește, nici nu îi lasă în părăsire, ci continuă a vorbi, continuă a le spune tot adevărul și nu îi lasă până nu înțeleg sensul cuvintelor sale, până nu prind și nu rodește în inimile lor cuvântul său. Ce exemplu sublim pentru cel ce voește a se ocupa cu educațiunea copiilor și a tinerilor! Ce exemplu sublim și pururea demn de urmat pentru toți aceia cari sunt chemați a învăța și a educa pe ceilalți!

Dar dezinteresarea cea mai desăvârșită ce caracteriză pe cel ce predică această învățătură și dă aceste sfaturi. Are ea seamăn în lume? Unde s'a văzut vreo dată atâta iubire sinceră și curată, fără umbră sau bănuială de interes întru a învăța, a educa, a face binele, a folosi pe aproapele, a-l scoate din toată nevoia și intristarea, a-l tămădui de toată boala și neputința, a-i da chiar viața, atunci când îi eră amenințată sau chiar o pierduse? Unde s'a văzut vreo dată învățător și propoveditor carele nici odată în viața sa să nu pregete întru a face binele, și pururea să nu știe ce este egoismul sau interesul său personal? Unde s'a văzut vreo dată propovăduitor și educator care să consacre toată activitatea sa și însuși pre sine și viața sa binelui și numai binelui și nimeni nici odată nici chiar vrăjmașii săi de moarte *să nu aibă și să nu poată a îi imputa nimic?!*

Astfel învață, astfel povățuește, și astfel educă Domnul

prin învățătura mântuitoare ce a adus în lume. El este pururea învățătorul cel blând, învățătorul cel sincer, dezinteresat în mod cum nu s'a văzut nici unul dintre muritori, lucrând pentru binele aproapelui și al semenilor săi. Drept și iubitor, care și-a întins iubirea sa și asupra vrăjmașilor. Fără preget și nici odată nu a încetat până ce nu a dus la bun sfârșit toată fapta bună și de folos pentru toți cei ce au venit și au cerut mila și ajutorul său.

Unde și în cine pot găsi pedagogii tuturor timpurilor, de pretutindeni un conducător și povățuitor mai sigur, mai sincer, mai bun și mai demn de urmat și de imitat?

Dar pentru a încheia acest studiu este necesar să arătăm calitățile proprii pedagogice ale învățătorei evanghelice, calitățile cu care această învățătură covârșește toată învățătura cu care oamenii se pretind că pot să educe și să folosiască pe semenii lor.

Drag. Demetrescu.

(Va urmă)



CEREMONIILE INMORMĂNTĂRILOR.

Cele din urmă datorii, ce se fac către cei morți, sunt ceremoniile înmormântărilor și ne mărginim a expune în câteva cuvinte obiceiurile, pe cari religiunea și nădejdea învierii viitoare au inspirat pe adoratorii adevăratului Dumnezeu.

Mai întâi este adevărat, că onorurile funebre date morților sunt bazate pe preceptele dreptei judecăți, pe argumentele religiunii și interesele societății. Este necuviincios ca corpul unui om, după moartea sa, să fie tratat ca un cadavru de animal. Disprețul pe care Romanii 'l arătau în privința poporului, că nu lăsau cu ce să plătiască ceremoniile lor și mai cu seamă în privința sclavilor, este o probă de barbaria lor și de urâtul lor orgoliu. Când cineva întrebuințează cruzime în privința celor morți, nu este dispus a arăta multă umanitate către cei vii. Cels epicureul, voind să pună în ridicol dogma unei învieri viitoare, cită un loc din scrierea lui Eraclit, care zicea, că cadavrele sunt mai puțin ca tina sau noroiul. Origen prea bine îi răspunde, că un corp omenesc, care a fost locuința unui suflet nemuritor și creat după chipul și asemănarea lui Dumnezeu, n'are nimic de desprețuit; că onorurile funebre au fost poruncite prin legile cele mai înțelepte, ca să pue o deosebire între corpul unui om și acela al animalelor și că aceste onoruri se socotesc ca date însuși sufletului celui adormit.

În sfârșit aceasta este o mărturie de credință a nemuririi sufletului, despre învierea și viața fiitoare. Din această dogmă s'a născut grija, ce aveau Egiptenii d'a îmbalsămă corpurile, a le conserva în racle și a le privi ca un

depozit prețios. Unii pretind că regii Egiptului au pus să construiască piramidele, ca să le slujiască de mormânt. Ei împingeau poate prea departe atențiunea lor în această privință, dar Romanii cădeau în alt exces, arzând corpurile morților și păstrând numai cenușa lor. A nimici astfel rămășițele unui om, a cărui a lucere aminte merită a fi păstrată, arată ceva neuman. Este mult mai bine a îngropa pe cei morți și a adevări cu chipul acesta prevestirea, ce Dumnezeu a făcut omului păcătos, că după moarte el se va da pământului din care a fost luat, după cum ne spune cartea Faceri prin cuvintele următoare: «*Intru sudoarea feței tale vei mânca pâinea ta, până te vei întoarce în pământ, din care ești luat: că pământ ești și în pământ te vei întoarce*¹⁾).

De altă parte este bine, ca morți să nu fie uitați îndată, ca cineva să poată merge încă din timp în timp a-și înduioșa sufletul și a se instrui pe mormintele lor. «*Mai bine este, zice Eclisiastul, a merge la casa plângerei, decât la casa ospățului: pentru că acesta este sfârșitul a tot omul, și cel viu va pune ce este bun în inima sa*»²⁾. Ingropările, doliul, serviciile aniversare, ceremoniile, cari adună pe copii la mormântul părintelui, le inspiră nu numai reflecțiuni salutarii, dar și respect pentru voințe, pentru instrucțiuni, pentru exemple ale mortului. Intristarea reunește inimile cu mai mare putere, decât bucuria și plăcerea. Ori cine poate cunoaște în privința poporului, pentru că el este credincios întru a păzi vechile obiceiuri: pentru filozofii epicurieni ei voesc a desființa și a șterge toată această pregătire tristă, pentru că ea turbură plăcerile lor.

Societatea este interesată în aceasta, ca moartea unui cetățean să fie un eveniment public și să fie constatată cu toată adevărirea posibilă, nu numai din cauza urmărilor, ce ea trage după sine în ordinea civilă, dar și pentru siguranța vieții. Omorătorii nu vor fi mai mulțumiți a săvârși crime, ei vor fi a lesea necunoscuți și nepedepsiți, fără prevederile ce se iau, și pentru că moartea unui om să fie public cunoscută, ea nu poate fi altfel, decât prin lumina

1). Cartea Facerii III; 19.

2). Eclisiast. VII; 3.

«*ce locuesc în Ierusalim din mormânturile lor*»¹⁾. Acelaș profet prezice, că Ioachim, regele Iudei, pentru pedeapsa crimelor sale, va fi aruncat în gunoi: «*Trupul lui nu se va îngropă, ci putred se leapădă afară de poarta Ierusalimului*»²⁾.

Pentru că eră un act caritabil d'a îngropă morții, cineva poate fi uimit de aceia, că legea lui Moisi declară de necurați pe aceia, cari au săvârșit această faptă bună și cari au atins un cadavru. Dar această necurațenie legală nu micșoră întru nimic meritul acestui oficiu caritabil; era numai o prevedere contra a tot felul de corupțiune și molipsire. Când se știe cât este de mare pericolul în țările călduroase, ori cine nu este mișcat de excesul la care se pare, că Moisi a întors luarea aminte în această privință. Chiar această lege putea încă a fi destinată, spre a păzi pe Izraeliți dela ispita d'a întrebă pe cei morți.

Iudeii nu aveau locul hotărât pentru îngroparea morților; ei puneau mormintele câte o dată în orașe, dar mai obișnuit la țară, pe drumurile mari, în peșteri, în grădini. Mormintele regilor din Iuda erau săpate sub muntele templului; profetul Ezechiil zice, că în viitor muntele cel sfânt nu va mai fi mânjit de cadavrele regilor. Mormântul, pe care Iosif din Arimatea 'l pregătise pentru dânsul și în care el puse corpul Domnului, eră în grădina sa și săpat în stâncă. Saul fu îngropat sub un arbore; Moisi, Aaron, Eleazar, Iosua fură îngropați în munți.

La început, prevederea d'a îmbălsămă corpurile aveă încă de scop, ca să înlătore orice pericol de molipsire la ceremonia înmormântărilor. Ea nu eră costisitoare în Palestina; aromatele aci erau comune, pentru că Hananienii le vindeau Egiptenilor. Din timpul lui Iisus Hristos, spre a îmbălsămă un corp, 'l ungeau cu aromate și materii uscate, strânse împrejurul corpului și pe toate părțile lui cu fășii de pânză și puneau astfel cadavrul într'o stâncă sau cavou, fără a'l pune în raclă. Aceasta se vede din istoria îngropărei și învierii Domnului nostru Iisus Hristos, în care nu se zice nimic despre raclă. Acelaș lucru este de însemnat și în istoria învierii lui Lazăr și al învierii fiului văduvei din

¹⁾ Prof. Ierem. 8; 1.

²⁾ Prof. Ierem. 22, 19.

cetatea Nain, unde Iisus Hristos apropiindu-se de mort, îi zice: «*Fiule, scoală-te*».

Pentru îmbălsămarea corpului lui Iisus Hristos, după obiceiul Iudeilor, Nicodim, însoțit de Iosif din Arimatea, aduse aproape o sută de litre de miră și aloe, după cum ne spune Sfântul Ioan Evangelistul prin cuvintele următoare: «*Și a venit și Nicodim, cel ce venise la Iisus noaptea mai înainte, aducând amestecătură de smirnă și de aloe, ca la o sută de litre. Și au luat trupul lui Iisus, și 'l au înfășurat pre el în giulgiuri cu mirezme, precum este obiceiul Iudeilor a îngropă*» ¹⁾. Ei 'l înfășurară cu fâșii de pânză, spre a pune aceste aromate pe toate părțile corpului și o mahramă pe față, după cum ne spune acelaș Evangelist prin aceste cuvinte: «*A venit și Simon Petru urmând lui, și a intrat în mormânt, și a văzut giulgiurile singure zăcând. Și mahrama, care a fost pre capul lui, nu cu giulgiurile zăcând, ci deosebi învăluită într'un loc*» ²⁾. Astfel fața lui Iisus și capul sau erau acoperite de aromate, ca și celelalte părți ale corpului. Lazăr a fost asemenea îmbalsamat și înviat de Domnul, după cum acelaș evangelist ne spune: «*Și a eșit cel mort, legate fiindu-i mâ-nile și picioarele cu fâșii, și fața lui cu mahramă eră legat. Zis a lor Iisus, deslegați-l pre el și 'l lăsați să meargă*» ³⁾. Este dar cu neputință că Lazăr a putut rămâne astfel în mormântul său timp de patru zile, fără să fie într'adevăr mort și că Iisus Hristos a putut rămâne asemenea în timp de treizeci și șase de ore. Dacă și unul și altul au reapărut vii, ori care trebuie să creadă și să mărturisiască, că ei au înviat.

La Iudei, îndată ce încetă cineva din viață, rudele și prietenii săi, spre a arăta durerea lor, își rupeau hainele, se băteau în pept și 'și acopereau capul cu cenușe; pompa funebră eră însoțită cu cântări de fluer și de femei plătite, spre a plânge pe cel mort, după cum ne spune Sfântul Evangelist Matei prin aceste cuvinte: «*Și viind Iisus în casa boerului, și văzând fluerători și mulțimea*

¹⁾ Sf. Evang. Ioan, 19; 39, 40.

²⁾ Sf. Evang. Ioan, 20; 6, 7.

³⁾ Evang. Ioan, 11; 44.

«gălcevind, a zis lor: tugiți, că n'a murit tecioara, «ci doarme»¹⁾).

Creștinii Bisericii primitive, zice un învățat scriitor, spre a mărturisii credința lor pentru înviere, aveau mare grije de morminte și făceau cheltueli, în raport cu mijloacele lor de traiu. Ei nu ardeau corpurile ca Grecii și Romanii și nu aprobau curiozitatea superstițioasă a Egiptenilor, cari 'i țineau îmbălsămați și expuși vederei pe paturi în casele lor, dar ei 'i îngropau după obiceiul Iudeilor. După ce 'i spălau, 'i îmbălsămau și întrebuițau mai multe miroaturi, decât păgânii la jertfele lor, după cum ne spune Tertulian, ei 'i înfășurau cu albituri subțiri și materii de mătase și câte o dată 'i îmbrăcau cu haine prețioase; 'i expuneau timp de trei zile, 'i țineau și vegheau lângă dâșii în rugăciuni, în urmă 'i duceau la mormânt. Insoțiau corpul cu lumânări și facle aprinse, cântând psalmi și imne, spre a lăuda pre Dumnezeu și arată nădejdea învierii viitoare. Se rugau pentru dâși, aducând sacrificii și dând săracilor ospete numite agape și alte milostenii; reînnoiau memoria timp de un an și o continuau din an în an, afară de amintirea ce se făcea în toate zilele la sfintele slujbe. Adesea ori îngropă împreună cu corpurile deosebite lucruri, spre a onora pre cei răposați și a le păstra memoria, semnele demnității lor, instrumentele martiriului, sticle sau bureți plini de sângele lor, actele martiriului epitaful sau cel puțin numele lor, medalii, foi de dafin sau de alt arbore totdeauna verde, cruci și evanghelie. Se observă în asemenea împrejurări, d'a pune corpul pe spate și cu fața îndreptată spre răsărit.

Cei interesați a contestă anticitatea și obiceiul, d'a rugă pre Dumnezeu pentru cei morți și a da un cult religios sfintelor moaște ale martirilor susțin în mod greșit, că acest obicei nu s'a început, decât prin secolul al IV-lea.

Obiceiul d'a îmbalsama corpurile și a le păstra în mumii, a fost practicat în tot timpul în Egipt și creștinii egipteni mai întâi, n'au renunțat la aceasta. În viața Sfântului Antonie se zice, că el s'a ridicat contra acestui obicei; episcopii arătau, că eră mai bine d'a îngropă morții, după cum se făcea pretutindeni în alte părți și încetul cu încetul Egipt-

¹⁾ Sf. Evang. Mat. IX; 23.

tenii au încetat a face mumii. Dar obiceiul d'a îmbălsămă fu păstrat. Sfântul Efrem zice în testamentul său: «Insoțiți-mă cu rugăciunile voastre și păstrați aromatele, spre a le aduce lui Dumnezeu». Tămâerea, care se face încă la înmormântarea morților, pare că este un rest din vechiul obicei.

Este drept și natural a respecta corpul unui om mort, al unui suflet—sfințit prin botez și prin celelalte taine, al unui corp, care, după cum ne spune Sf. Apostol Pavel, a fost casa Sfântului Duh și care trebuie să iasă într'o zi din țărână, spre a se reuni cu un suflet fericit. De aci rezultă deosebitele ceremonii religioase și civile obișnuite la înmormântările credincioșilor.

Spre a se păstra memoria celor morți, păgânii le făceau morminte însemnate la drumurile mari sau la țară, creștinii însă întrebuițau mai puțină pompă. În timpul persecuțiunii ei fură obligați d'a îngropa pe morții lor în cavouri subterane, numite morminte și catacombe, unde adesea ori se adunau, spre a săvârși mai în ascuns sfintele taine. Locurile de îngropare ale creștinilor se numiau cimitire sau dormitoare, spre a arăta credința în înviere. De asemenea se mai numiau concilii ale martirilor, din cauză că aci aveau mai multe adunări și arene, pentru că catacombele erau săpate în nisip. În Africa cimitirile se numeau *areo* și eră aspru oprit creștinilor d'a se a lână aci. Pre când pacea fu dată Bisericii, s'a avut în vedere ca aceste locuri trebuiau să fie deosebite de locurile lumești și consfințite prin binecuvântări și rugăciuni.

Creștinii nu mărginiau caritatea lor numai în a îngropa pre frații lor, ci se însărcinau încă cu îngropareu păgânilor săraci și părăsiți. Pre timpul unei epidemii crude, care pustiă Egiptul, creștinii înfruntară pericolele molipsirei, îngrijind pe bolnavi și îngropând pe cei morți și mare parte dintre dânșii fură victimele carității lor. Impăratul Iulian, deși inamic al Creștinismului, eră mișcat de zelul religios al creștinilor pentru această faptă bună; El recunoște prin epistola trimisă lui Arsaciu, că caritatea către săraci, grija d'a îngropa morții și curățenia moravurilor sunt cele trei cauze, cari au contribuit mai mult la stabilirea și progresele religiunii creștine.

Din secolul IV-lea Biserica stabilì un ordin de clerici inferiori, spre a purtà grija de înmormântări; ei se numiră lucrători și gropari; se mai numeau lecticari, pentru că duceau pe morți pe un fel de targă, numită lectica, și colegiați, din cauză că erau un corp deosebit de cellalt cler. Ciaconiu zice, că Constantin institui un număr de 950 din acești oameni, din deosebite corpuri de meserii, pe cari 'i scuti de impozite și sarcinile publice. Se crede, că lucrătorii și groparii erau stabiliți din timpul apostolilor, că tinerii cari îngropară corpurile lui Anania și Safira și aceia cari avură grija de înmormântarea Sfântului Ștefan erau gropari; aceasta învederează că această instituție eră și la Iudei, după cum ne spun Faptele Apostolilor prin cuvintele următoare: «*Și sculându-se cei mai tineri 'l au luat pre el, și scoțindu-l 'l au îngropat*». — «*Și au îngropat pe Ștefan bărbați cucernici, și au făcut plângere mare preste dânsul*»¹⁾. În anul 357, împăratul Constanțiu 'i scuti printr'o lege dela contribuțiunea, ce plăteau neguțătorii. Nu se vede însă, că ei primiau vre-o plată pentru însărcinările lor, mai cu seamă dela înmormântările săracilor. Biserica 'i întrețineă din veniturile sale, având în privire serviciile ce făceau la înmormântări. În părțile, unde nu se aflau asemenea însărcinați, nici gropari, rudele și prietenii unui răposat erau aceia, cari împlineau această din urmă datorie, crezând în același timp, că săvârșesc o faptă bună religioasă.

Acelaș motiv, care făcèa pe patriarhi să doriască, ca țărâna lor să fie reunită cu aceea a părinților lor, îndată fu arătată și de credincioși d'a fi înmormântați lângă martiri; eră o urmare de încrederea ce aveau în mijlocirea lor și cugetau că este folositor, ca intrând în biserici, vederea mormintelor aduce aminte celor vii, d'a se ruga pentru morți. Astfel se stabilì obiceiul d'a pune cimitirile lângă biserici și pe nesimțite se îngădui la oarecari persoane dreptul d'a fi înmormântați chiar în interiorul bisericii și această din urmă schimbare datează de prin secolul al X-lea.

În fine, se știe, că prin legea celor douăspreze Table²⁾.

¹⁾ Fapt. Apost. V; 6. VIII; 2.

²⁾ Legea celor 12 table este codul publicat în Roma de decemviri, în an. 451 și 450 î. n. de Iisus Hristos și s'a numit astfel, pentru că eră gravată pe 12 table de aramă. Mai întâi s'a publicat numai 10, dar

eră oprit d'a îngropa morții în interiorul orașelor și această lege fu observată în Galii, până după stabilirea Francilor. Prin anul 563, se opri d'a fi îngropat cineva în interiorul bisericilor, dar eră îngăduit aceasta afară și împrejurul zidurilor. După cum martirii erau îngropați în chipul celorlalți creștini, pre când eră îngăduit d'a zidi capele și biserici pe mormintele lor, ele se găsiu afară din interiorul orașelor; creștinii fiind înmormântați aci, nu violau legea celor douăsprezece Table. Aceste noi edificii, zidite în cinstea martirilor, se numiau capele, spre a se deosebî de catedrale, cari se numiau biserici. Prin sec. IV-lea se vede, că corpul lui Constantin fu îngropat la intrarea capelei Sfinților Apostoli, zidită de dânsul. Tot în aceste timpuri câțiva dintre episcopi fură îngropați în capele afară din orașe. Dar pre când orașele s'au mărit, capelele și cimitirile ce le însoțiau, se găsiu din nou cuprinse prin mijlocul acestor orașe și astfel s'a introdus un nou obicei prea nevinovat, fără însă să se poată prevedea urmările sale. El n'a devenit periculos decât în orașele mari, cari sunt prăpăstiile neamului omenesc. Un observator zice, că nu sunt de blamat măsurile luate prin legi, spre a stabili vechiul obicei, d'a pune cimitirile afară din orașe și a împedea astfel apropierea morților să nu molipsiască pre cei vii, dar la țară, unde aerul este liber și curat, nu prezintă nici un pericol. De altfel este cuviincios, ca înainte d'a intra în casa Domnului, credincioșii să aibă supt ochi un obiect vrednic d'a le reaminti ideea scurtărei vieții, speranțele de un viitor mai fericit, o pioasă aducere aminte despre rudele și prietenii lor. Luxul și fastul, ce se desfășură la pompele funebre, la fala mormintelor și vanitatea epitafelor, sunt cheltueli absurde și satisfac numai orgoliul omenesc, într'o împrejurare destinată a-l umili și nimici. Fericitul Augustin zice, că această vană măreție poate mângăia puțin pe cei vii, dar ea nu servă la nimic, spre a ajuta pe cei morți.

La cei vechi ceremoniile înmormântărilor erau însoțite

fiind necomplete, în anul următor s'a mai adăugat încă două table. Acest cod cărmui pe Romani până în timpul lui August și eră foarte întunecat pentru Romani din timpul lui Cicerone și nu se cunosc, decât prin bucăți risipite. Aceste fragmente au fost adunate în *Tabulae Chronologicae* de Haubold. Lesps. 1790.

de un ospăț comun, unde toate rudele mortului adunate, convorbiau despre bunele sale calități și virtuți, arătând păreri de rău prin suspine și lacrămile lor. Nu este de mirare, că împreună cu o imaginație surprinzătoare a acestui obiect, unii din asistenți au visat, că mortul li s'a arătat, a convorbit cu ei, spuindu le lucruri, ce ei doriau să știe și că aceste vise au fost luate ca realitate. Unii au conchis, că morții puteau reveni și a convorbi cu cei vii, că puteau să'i înduplice la uceasta, repetând aceleași lucruri, ce au făcut la înmormântările lor sau la ceremonii asemănate.

Unii înșelători s'au lăudat în urmă, că prin cuvinte magice, prin forme de chemare ei puteau sili sufletele morților a reveni pe pământ, a se arăta, a respunde la chestiunile, ce ei le făceau; oamenii cred cu înlesnire ceea ce doresc. N'a fost greu pentru speculanții superstițioși, ca prin o lampă magică sau alt mijloc să facă a se arăta în întunecimi o figură oarecare, ce se luă drept mortul, căruia voiă să'i vorbiască ¹⁾.

Nu intrăm aci în chestiunea d'a se ști, dacă întru aceasta n'a avut nici o dată, decât iluziunea și artificiu în această magie, dacă câte o dată demonul s'a amestecat, spre a înșelă pe adoratorii săi, sau dacă Dumnezeu, spre a pedepsi o curiozitate criminală, a permis ca un mort să reînvieze într'adevăr, ca să vestiască hotărârile dreptății Dumnezeiești acelora, cari au voit să-i consulte. Unii autori au scris că, după credința păgânilor, aceasta nu eră nici corpul, nici sufletul mortului care se arăta, ci umbra sa, adică o substanță mijlocie între unul și altul, dar ei nu dau ca probă, decât păreri nesigure și negreșit, păgâni în de comun nu făceau o deosebire așa de pătrunzătoare.

Prin legea lui Moisi eră aspru oprit Iudeilor d'a întrebă pe cei morți, după cum ne spune A doua Lege, prin cuvintele următoare: «*Și fermecător, și carele descântă și care vrăjaște din pânțece. și carele caută pre, stele, și carele întreabă morții:*» ²⁾. Și mai departe a

¹⁾ Arta d'a întrebă pe cei morți, spre a află dela dânșii viitorul, care se făcea prin o ceremonie numită chemarea sufletelor morților, se numește Necromancie.

²⁾ A doua Lege, 18; 11.

face daruri morților: «Și n'am mâncat întru plânsul meu dintr'ânsele, n'am cheltuit dintr'ânsele la lucru necurat, n'am dat dintr'ânsele mortului, am ascultat glasul Domnului Dumnezeuului meu, am tăcut după cum mi-a poruncit mie»¹⁾. Asemenea d'ași tăia părul sau barba și ași face tăeturi în semn de doliu, după cum ne spune Cartea Leviților: «Să nu vă increțiți părul capului vostru, nici să stricați fața barbei voastre. Și tăeturi pentru suflet să nu faceți în trupul vostru, și litere împunse să nu faceți întru voi: Eu sunt Domnul Dumnezeuul vostru»²⁾. Profetul Isaia condamnă pe aceia, cari cer dela morți aceea ce interesează pe cei vii, prin următoarele cuvinte: «Și de vor zice către voi: întrebați pre cei ce grăesc din pantece, și pre cei ce strigă din pământ, cari grăesc deșertăciuni, cari glăsuesc din pantece. Au doară nu întreabă păgânul pre Dumnezeuul său? Pentru ce întreabă, pre cei morți despre cei vii?»³⁾ Și pe cei ce dorm pe morminte, spre a aveà speranțe himerice, după cum ne spune acelaș profet prin cuvintele: «Și în mormânturi, și în peșteri dorm pentru visuri, cari mănăncă carne de porc, și zeama jertfelor: spurcate sunt toate oasele lor»⁴⁾. Se știe până la ce abuz păgânii împingeau superstițiunea către cei morți și cruzimile, pe cari un doliu smintit 'i făceau adesea să săvârșască. Iată pentru ce la Iudei, acela care atingeà un mort, erà socotit necurat.

Intr'adevăr, obiceiurile nechibzuite ale păgânilor în privința morț lor, erau o probă simțitoare despre credința lor atingând nemurirea sufletului și aplicarea firească a Iudeilor a le imită, arată că ei erau în aceiași incredințare, dar pentru a mărturisi acest însemnat adevăr, nu erà neaparată trebuință a decopia obiceiurile nechibzuite și necredincioase ale păgânilor, ci erà de ajuns a păstrà obiceiul simplu și nevinovat al patriarhilor, cari dedeau morților o înmormântare onorabilă și cari respectau mormintele, fără a cădeà în vre-un exces.

1) A doua Lege, 26; 14.

2) Cartea Levil. 19; 27, 28.

3) Isaia, 8; 19.

4) Isaia, 65; 4.

Regii lui Izrail și Iuda, cari cădeau în idololatrie, nu lipsiau întru a sprijini toate felurile de magie și profetizări, dar regii evlavioși avură grija a desființa aceste nereguli și a pedepsi pe cei ce le profesau. Saul a lucrat astfel la începutul guvernării sale, dar după ce a călcat legea lui Dumnezeu în mai multe lucruri, el fu încă necredincios, voină să consulte sufletul lui Samoil, după cum ne spune Cartea I a Impăraților prin aceste cuvinte: «*Și s'a acoperit Saul, și s'a îmbrăcat cu alte haine, și a mers el, și doi bărbați cu dânsul, și a venit la femeie noaptea, și i-a zis ei: vrăjește mie cu grăirea din pânțele, și mi scoală mie pre cine ți voi zice*»¹⁾. Isaia suindu-se pe tron, începù prin a extermină pre magi și găcitori, cari se înmulțiseră sub domnia necredinciosului Manase, după cum ne spune IV Carte a Impăraților: «*Și trecea pre fiii săi prin foc, și să descântă, și să vrăjea, și a făcut grăitori din pânțele, și găcitori, și a înmulțit a face ce este rău întru ochii Domnului, ca să'l întărească pre el*». Și în alt loc: «*Și pe grăitori din pânțele, și pre găcitori, și Terafinii și idolii, și toate uriciunile cele ce s'au făcut în pământul Iudei, și în Ierusalim le au scos împăratul Iosia, ca să întărească cuvintele legeri ce le scrise în cartea, care o a aflat Helchia preotul în casa Domnului*»²⁾.

Este invederat, că arta de a prezice viitorul prin comunicațiunile celor morți, eră una dintre felurile de vrăjitorie sau de magie neagră și diabolică. Aceasta eră o resculare contra înțelepciunii lui Dumnezeu d'a voi să știe lucruri, cari lui Dumnezeu i-a plăcut a ni le ascunde și a voi a readuce în această lume suflete, pe cari dreptatea sa a făcut să iasă. Păgânii nu chemau zii din cer, ci divinitățile din infern. Ceremonia chemării sufletelor, descrisă de Lucian, este o amestecare de necredință, de nezimțire, de cruzime care arată groază. Furia, care face pe poetul să vorbiască, spre a obține divinității infernale întoarcerea unui suflet într'un corp, se laudă d'a fi săvârșit crime, de cari sufletul omenesc n'are idee.

¹⁾ Cartea I a Impăr. 28; 8.

²⁾ IV Carte a Impăr. 21; 6. 23; 24.

Ceremoniile chemării morților se făceau de ordinar noaptea, în intrări adânci și în locuri retrase, de unde se poate înțelege la câte iluziuni și crime ele puteau da loc.

Constantin, devenit creștin, a dat voe păgânilor a consulta pe vestitori, mai cu seamă, că aceasta se făcea la lumina zilei și nu era chestiune, nici de afacerile imperiului, nici de viața imperatorului; dar el nu îngădui magia neagră, nici comunicarea cu cei morți. Fiul său, Constanțiu, îi osândi la moarte. Amien Marcelin, Mamertin și Libaniu, păgâni înverșunați, fură destul de orbiți spre a dezaproba această asprime. Imperatorul Iulian impută creștinilor în mod răutăcios un fel de chemare a morților. El presupunea, că privegherile la mormântul martirilor aveau de scop d'a întrebă morții sau a avea speranțe himerice.

Legile Bisericii nu fură mai puțin aspre, ca acelea ale imperatorilor, contra magiei și contra oricărui fel de divinizare. Conciliul din Laodicea și al patrulea din Cartagena opriră aceste crime sub pedeapsa de excomunicare. Nu se primea la botez păgâni, cari erau vinovați, decât cu promisiunea d'a renunța la aceasta pentru totdeauna. Dela Evanghelie, zice Tertulian, voi nu veți mai găsi nici într-o parte astrologi, vrăjitori, găcitori, magi, cari n'au fost pedepsiți.

După năvălirea barbarilor în occident, s'a văzut renăscând o parte din superstițiile păgânismului, însă episcopii, fie în concilii, fie în instrucțiunile lor, nu încetară a le interzice și a întoarce pe credincioși la adevăr. Iisus Hristos, după cum ne spune Evangelistul Luca, vorbind despre bogatul nemilostiv, hotărăște că Dumnezeu nu îngăduie nici unui mort, d'a veni să vorbească celor vii.

C.



CRONICA BISERICESCĂ.

I.

Românii din Macedonia și Albania.

Cu adâncă durere mai revin în acest loc asupra situației fraților noștri Români din Macedonia și Albania. Cetitorii acestei reviste știu, că Românii din părțile acestea sunt împedecați să se cultive în graiul lor românesc și să se roage lui Dumnezeu în acelaș graiu. Și piedica aceasta le este pusă de Greci, frați cu ei și cu noi în privința credințelor religioase. *Avem și unii și alții aceeași lege creștină ortodoxă!* De aceea am exprimat adesea ori în coloanele acestei reviste speranța, că aceste piedici vor dispărea, căci nu mi-am putut închipui nici o dată, cum se poate, ca Grecii, un popor, care n'a avut de cât bine din partea Românilor să se poarte în așa chip față de ei! Speranța mea nu s'a realizat însă, căci Grecii au luat o ținută din ce în ce mai amenințătoare față de frații noștri din Macedonia și Albania și dăunătoare întregului Românism. Românii sunt împedecați cu forța să și facă școli naționale pentru cultura lor; Românii sunt împedecați să înalțe biserici lui Dumnezeu, în care să l-se roage în graiul lor.

Și mulți din acei, cari au îndrăznit să lucreze pe terenul școlar și bisericesc național au plătit cu averea și chiar cu vieața o asemenea îndrăzneală. 'Ți stă mintea în loc, când te gândești, că mai e cu puțință aceasta în veacul al XX-lea,—veacul Naționalismului! Dacă e cu puțință, ca Biserica Greacă, să persecute pe creștinii ortodoxi Români, pentrucă Dumnezeu i-a lăsat pe acest pământ ca Români!

*

Mulți greci trăesc în Țara românească. Mulți din ei trăesc încă foarte bine la noi; mai bine decât ar trăi în Regatul grecesc și prin diferitele insule din Arhipelagul grecesc. Unii din ei, în paguba poporului român, au făcut și fac averi imense, pe care în cea mai mare parte le au trimis și le trimit în Grecia pentru diferitele ei instituțiuni culturale și pioase. Au fost și sunt în Țara românească Greci, cari au adus în sapă de lemn pe sătenii noștri. Ce măsuri am luat noi față de ei? I-am împedecat să lucreze așa după cum ar voi? N'am luat absolut nici o măsură. Din contră: I-am lăsat să lucreze în deplină libertate. I-am considerat ca pe cei mai de aproape de sufletul nostru și nu le-am pus nici o piedică în cale. Au întemeiat aici la noi școli, au înălțat biserici. Se cultivă prin urmare în limba lor și se roagă lui Dumnezeu tot în limba lor. Mai mult: prin convențiunea dintre Grecia și România din 1900 s'a recunoscut bisericilor grecești din Brăila, Galați, Calafat, Mangalia, Constanța, Tulcea, Sulina și Giurgiu, calitatea de persoană juridică. Și credeți că fac parte din asemenea comunități numai Greci, supuși statului grecesc? Nici de cum! Din aceste comunități fac parte și supuși ai *Imperiului Turcesc* și ca o desconsiderare față de poporul și Țara Românilor, chiar supuși români. O mai mare bună voință decât aceasta, nici nu cred să existe undeva!

*

Noi Români nu cerem dela Greci, decât să lase în pace pe frații noștri din Imperiul Turcesc, ca să se cultive românește. Noi n'avem nici o pretenție de teritor în aceste părți, ci voim numai ca frații noștri să existe și să trăiască cu graiul și obiceiurile lor. Vor înțelege Grecii, că e bine să lucreze ast-fel, atunci nu pot avea mai buni prieteni decât Români. Dacă nu vor înțelege, atunci cei ce vor păgubi nu vor fi decât Grecii. Avem încă o nădejde, că Sanctitatea Sa Patriarhul de Constantinopol va cumpăni lucrurile și va rezolvă această chestiune, atât de păgubitoare prestigiului Bisericii creștine Ortodoxe.

II.

De ale clerului din România.

N u m i r i.

— Noul hirotonit în Diacon Ioan I. Popescu, este numit pe ziua de 15 Maiu a. c. Diacon la sf. monastire Nă-măești;

— Noul hirotonit în preot Alexandru Marinescu, este numit pe ziua de 15 Maiu a. c. paroh la parohia Lisa județul Teleorman;

— Noul hirotonit în preot Gheorghe Popescu-Frățilești. este numit pe ziua de 15 Maiu a. c. preot supranumerar la parohia «Iancu-Vechiu», din București;

— Noul hirotonit în preot Stan Bărcănescu, este numit pe ziua de 15 Maiu a. c. preot supranumerar la biserica filială din cătunul Vălcelile, parohia Bărcănești, jud. Olt;

— Noul hirotonit în preot Gheorghe Predoiu este numit pe ziua de 15 Maiu a. c. preot supranumerar la biserica filială din cătunul Furnicoși, parohia Mihăești, jud. Muscel;

— Noul hirotonit în preot Dimitrie Posmagiu, este numit pe ziua de 1 Iunie a. c. paroh la parohia Nicolești, jud. Buzău;

— Noul hirotonit în preot Ioan Ioanovici, este numit pe ziua de 1 Iunie a. c. paroh la parohia Dobrotinetu-de-sus, jud. Olt;

— Preotul supranumerar Theodor Marinescu, de la parohia Măldăeni, jud. Teleorman, este numit pe ziua de 1 Iunie a. c. paroh la acea parohie;

— Noul hirotonit în preot Gheorghe Moiescu, este numit pe ziua de 1 Iunie a. c. paroh la biserica Schitul Berislăvești, parohia Scăueni, com. Berislăvești, jud. Argeș;

— Noul hirotonit în preot Dimitrie Cernescu, este numit pe ziua de 1 Iunie a. c. paroh la parohia Bursuceni, com. Brehuești, jud. Botoșani;

— Preotul Constantin Dinescu, Licențiat în Teologie, fost preot supranumerar, fără leafă, la biserica filială din cătunul Petrișu, parohia Păujani, jud. Vlașca, este numit pe ziua de 15 Iunie a. c. paroh la parohia Hilița, jud. Vaslui;

— Noul hirotonit Diacon Șerban Popescu, Licențiat în Teologie, este numit pe ziua de 15 Iunie a. c. Diacon la biserica parohială «Sf. Dimitrie» (Bagdad) din urbea Râmnicul-Sărat;

— Diaconul Alexandru Dragne, dela biserica «Adormirea» din urbea Giurgiu, hirotonit fiind în preot, este numit pe ziua de Iunie a. c. preot supranumerar la parohia «Sf. Treime» (Smârda), din acea urbe.

— Noul hirotonit în preot Dimitrie Mărgăritescu, este numit pe ziua de 20 Iunie a. c. paroh la parohia Găvănești, jud. Romanați;

— Preotul supranumerar Ioan Teodorescu dela parohia «Sf. Vineri» din urbea Chilia Vechiă, este numit pe ziua de 1 Iulie a. c. paroh la parohia Cataloi, jud. Tulcea;

— Noul hirotonit în preot Alexandru I. Vasiliu, este numit pe ziua de 15 Iulie a. c. paroh la Parohia Corni, jud. Fălciu.

M u t ă r i.

— Preotul paroh Nicolae Cațan, de la parohia Runcurelu, jud. Mehedinți, mutat pe ziua de 1 Aprilie a. c. în aceeași calitate la parohia Covrigi, același județ;

— Preotul supranumerar Ilie Marinescu, de la parohia

Mogoșești jud. Olt, mutat pe ziua de 1 Aprilie a. c. în aceeași calitate la parohia Bălțați acel județ;

— Preotul paroh Dimitrie Țolescu, de la parohia Murgeanca, jud. Ialomița, a trecut în aceeași calitate pe ziua de 1 Iunie a. c. la parohia Mândrești, jud. R-Sărat;

— Preotul supranumerar Ioan Șendrea, dela parohia Furceni, jud. Tecuci, mutat pe ziua de 15 Iunie a. c. în aceeași calitate la parohia Găiceanca, acelaș județ;

— Preotul paroh Pandele Popescu, de la parohia «Smârda», din Giurgiu, este mutat pe ziua de 1 Iulie a. c. în calitate de preot supranumerar la parohia «Sf. Gheorghe» (Nou) din București;

— Preotul paroh Marin N. Popescu, dela parohia Teodorești, jud. Argeș mutat în aceeași calitate pe ziua de 1 Iulie a. c. la parohia Malu, același județ;

— Preotul paroh Ioachim Filimon, de la parohia Săcueni, jud. Bacău, mutat în aceeași calitate pe ziua de 1 Iulie a. c. la parohia Blăgești, același județ;

— Preotul paroh Frumusache Cotoranu, de la parohia Scărișoara, jud. Tecuci, mutat pe ziua de 1 Iulie a. c. în aceeași calitate la parohia Surdila-Găiceanca, jud. Brăila;

— Preotul paroh Constantin Tomescu, de la parohia Frăsinetu, jud. Gorj, mutat în aceeași calitate pe ziua de 1 Iulie a. c. la parohia Baroși, acel județ;

— Preotul supranumerar Nicolae Minculescu, de la parohia Cobia, jud. Dâmbovița, este mutat în aceeași calitate pe ziua de 1 Aprilie a. c. la parohia Glavacioc, jud. Vlașca;

— Preotul Ioan V. Gădeiu, Licențiat în Teologie, paroh la parohia Rădeni, jud. Tutova, este mutat în aceeași calitate în urbea Bârlad;

— Preotul paroh I. Artenie, de la parohia «Sf. Nicolae» (Tuchilă) din urbea Bârlad, este mutat în aceeași calitate, pe ziua de 1 Iunie a. c. la parohia «Sf. Spiridon» din aceeași urbe;

— Preotul paroh Nicolae Iancu, de la parohia «Domnească» din urbea Bârlad, este mutat în aceeași calitate pe ziua de 1 Iunie a. c. la parohia «Sf. Nicolae» (Tuchilă) din acea urbe;

— Preotul supranumerar Constantin Georgescu, de la parohia Radovanu, jud. Ilfov, este mutat în aceeași calitate pe ziua de 1 Iunie a. c. la parohia Aprozi, acel județ;

— Preotul paroh Nicolae Petrescu de la parohia Pârlita jud. Teleorman, este mutat în aceeași calitate pe ziua de 1 Iunie a. c. la parohia Buzești, același județ;

— Preotul paroh Constantin Luntraru de la parohia Hilița, jud. Vaslui, este mutat în aceeași calitate pe ziua de 1 Iunie a. c. la parohia Ciortești, acel județ;

— Preotul supranumerar Dimitrie Zamfirescu, de la parohia «Sf. Gheorghe» (Nou), din București, este mutat în aceeași calitate pe ziua de 1 Iulie a. c. la parohia «Sf. Ștefan» (Călărași) din Capitală.

D e c e s e.

— Preotul paroh Petru Rachieru, de la «Sf. Spiridon» din urbea Bârlad, decedat la 25 Aprilie. a. c.;

— Preotul supranumerar Ioan C. Budeanu, de la parohia «Sf. Ioan Gură-de-Aur» (Titireciu) din urbea Ocna, decedat la 6 Maiu, a. c.;

— Preotul supranumerar Dimitrie Lăzărescu, de la parohia Bărăști, jud. Olt, decedat la 6 Maiu, a. c.;

— Preotul paroh Dimitrie Florescu, de la parohia Malu, jud. Argeș, decedat la 14 Maiu, a. c.;

— Preotul paroh Ioan Nicolau, de la parohia Hârtiești, jud. Muscel, decedat la 15 Maiu, a. c.;

— Preotul supranumerar Gheorghe Mocanu, de la parohia Valea-lui-Ioan, jud. Bacău, decedat la 19 Maiu, a. c.;

— Preotul paroh Dimitrie Voicu, de la parohia Măldăeni, jud. Teleorman, decedat la 30, Maiu, a. c.;

— Preotul supranumerar Hristea Stănescu, de la parohia «Sf. Ștefan» (Călărași) din București, decedat la 5 Iunie a. c.;

— Preotul supranumerar Dimitrie Popescu, de la parohia Chilia, jud. Olt, decedat la 2 Iunie, a. c.;

— Preotul paroh Vasilie Șoltan, de la parohia Todireni, jud. Roman, decedat la 3 Iunie a. c.;

— Preotul paroh Ioachim Popescu, de la parohia Batogu jud. Brăila, decedat la 14 Iunie a. c.;

— Preotul paroh Dimitrie Paraschivescu, de la parohia Plevna, jud. Ialomița, decedat la 14 Iunie a. c.;

— Preotul supranumerar Petru Ionescu, de la parohia Stănești, jud. Vlașca, decedat la 16 Iunie a. c.;

— Preotul paroh Ioan Trufinescu, de la parohia Carocăești, jud. Botoșani, decedat la 17 Iunie a. c.;

— Preotul supranumerar Constantin Marinescu, de la parohia Beciu, jud. Olt, decedat la 20 Iunie a. c.;

— Preotul paroh Vasilie Isăceanu, de la parohia Trestiana, jud. Dorohoiu, decedat la 23 Iunie a. c.;

— Preotul paroh Dimitrie Ionescu, de la parohia Baroși, jud. Gorj, decedat la 24 Iunie, a. c.;

— Preotul paroh Pavel Ionescu, de la parohia Celibia, jud. Buzău, decedat la 25 Iunie, a. c.;

— Preotul paroh Dimitrie Georgescu, de la parohia Căndești, jud. Dorohoiu decedat la 25 Iunie, a. c.;

— Preotul supranumerar Ahil Săndulescu, de la biserica filială a parohiei Pucheni-Mari, jud. Prahova, decedat la 25 Iunie a. c.;

— Preotul paroh Paraschiv Popescu, de la parohia Tătarei, jud. Dâmbovița, decedat la 26 Iunie a. c.;

— Preotul paroh Ilie Popescu, de la parohia Hulubești, jud. Dâmbovița, decedat la 28 Iunie, a. c.;

— Preotul paroh Sava Nicolau, de la parohia Grămești, jud. Dorohoiu, decedat la 29 Iunie a. c.;

— Preotul paroh Petru Chiriță, de la parohia Dragodana, jud. Dâmbovița, decedat la 2 Iulie a. c.

III.

O circulară a I. P. S. Mitropolit Primat.

I. P. S. Mitropolit Primat a trimis o circulară P.P. C.C. Protoerei, prin care le atrage serioasa atențiune asupra concubinajului, o nenorocită boală, ce bântue populațiunea noastră creștină. Tot o dată le cere, ca să pună preoților în vedere, să lucreze cu toată inima pentru aducerea poporului la biserică. Iată aceea circulară:

«O rană socială dureroasă, a cuprins mai de multă vreme populațiunea noastră, mai ales cea rurală, și care contribuie într'un chip cât se poate de păgubitor, la slăbirea religiozității pentru care nu trebuie să rămâe spectatori reci, toți acei ce au dor pentru propășirea neamului nostru sub toate raporturile. Această rană,—care pe zi ce merge, pătrunde mai adânc în masa poporului, căci îl dispune a se detrage dela legalitate, și prin urmare a se înstrăina de moralitate,—este *concubinajul*, care altă dată nu se auzia printre Români, decât în cazuri foarte rari și aceia cari ar fi trăit într'o astfel de nelegiuire, erau izolați oare cum sau stigmatizați ca niște răi creștini, cărora li se refuzau chiar mângăerile sfintei noastre Biserici.

Indreptarea acestei stări de lucruri, asupra căreia s'au îndreptat atențiunea a multor Români buni și evlavioși creștini, iar noi slujitorii Domnului, în țara aceasta, dela mic până la mare, fiind datori să privegheze zi și noapte, spre a nu se perde sufletele creștinilor, prin nepăsare, ne-a motivat să vă scriem și să vă îndatorăm: 1) Să intrați în înțelegere cu Dl. Prefect al Județului respectiv, spre a lua cuvenitele măsuri, pentru extirparea acestei cangrene sociale, care se chiamă concubinajul, dela care provine tot cortegiul relelor, ce nenorocesc populațiunea; cum urmează firește să se întâmple cu acei cari trăesc fără lege și fără Dumnezeu.

Conlucrând cu Dl. Prefect, am speranța că se vor obține succese pe această cale, dacă ne bazuim pe sentimentele creștinești și patriotice ale tuturor organelor Statului, care sunt menite să ducă necontenit țara către progres și civilizațiune; și aceasta nu se poate aveà cu temeiul fără o vieață morală—creștinească. 2) Spre a ajunge să avem creștini buni, îndeplinitori ai Sfințelor lui Dumnezeu precepte, devotați binelui obștesc și ai scumbei noastre țări, P. C. Voastră veți pune în vedere preoților din județ, ca să sfătuiască cu vreme și fără vreme, în biserică ca și pe la casele oamenilor și în ulițe,—ca creștinii să vie regulat Duminicile și sărbătorile la biserică; spuindu le că din pricina neevlaviei lor, ne cearcă Dumnezeu cu multe nevoi, și încă nu e de ajuns după păcatele noastre cele multe. De aceea veți atrage atențiunea tuturor preoților din Județ, că dacă

după un an dela data acestui ordin Chiriarhal, nu vor reuși să aducă pe credincioși la biserică, vor dovedi că sunt păstori răi, cari și-au perdut oile cine știe unde; iar stâna lui Duhovnicească a rămas pustie și buciumul stricat, în cât numai poate da versul bunului cuvânt de edificare și îmbărbătare în virtute în cât Apostolul îi numește: «Izvoare și nori fără apă, arbori neroditori, de două ori morți» (Iuda I, 2); iar acestor fel de păstori nu li se cade să mănânce din merindea Stăpânului, căci nu o merită și mai bine își vor atrage plângerea profetului Ieremia: «Vai păstorii cari strică și risipesc oile pășunii mele!»

Deci să le faceți cunoscut că noi vom oprî defenit leafa preoților acelora cari nu se vor silî, ca să aducă pe oameni la biserică și nu'i va deprinde ca să nu lipsiască dela Sfânta Liturghie, cel puțin în Duminici și sărbători; iar pe asemenea preoți ni'i veți raportă la timp.

Pentru reușita acestei activități păstorești, preoții să nu neglijeze concursul fraților de Apostolat, adică al învățătorilor, cu care trebuie să fie în cea mai strânsă armonie».

Vom reveni asupra acestei importante chestiuni, fiindcă prezintă un interes vital pentru moralitatea unui popor.

G....



MANUSCRIPTELE DELA BISERCIANI ȘI RÂȘCA.

(Vezi *Biserica Ortodoxă Română*, a. XXVIII, No. 10).

II.

Tetraevanghel slav. Incipit: Θεωφιλακѣт Архі-
єпископа блзгарскаго прѣдисловіе еже ѡт ма-
[ѣа] стго еугліа = Predoslovie la sfânta Evanghelie dela
Mathei, a lui Theofilact, arhiepiscopul Bulgariei.—Mss. slav,
începutul sec. al XVI-lea, hârtie, in 4°. Fila dela sfârșit cu-
prinde următoarea însemnare slavonească de interes istoric:

ПОНЕЖЕ ИЖЕ ВЪ ТРОИЦИ ПОКЛАНѢМІИ БѢ БЛГО-
ИЗВОЛИ ЦРКОВЬ СВОЖ ИСПЛНИШИ СТЫМИ КНИГА
МИ ВЪ СЛОВО СЛОВІЕ И ПОЛЪЖ ПРОЧИТАЖЩИ СЕГО
РАД И АЗЪ ВЪ ХА БА БЛГОВѢРНІИ И БГОМЪ ХРА-
НИМІИ И САМОДРЪЖАВНИ ГОСПОДАРЬ ІѠ ВЛАДА ВЕ-
ЛИКЫЙ ВОЕВОДА И ГСПДІНЬ ВЪ СЕИ ЗЕМЛИ ОУГРО-
ВЛАХІЙСКОЙ И ПОДОУНАВІЮ, СНЬ ПРѢДОБРАГО И ВЕ-

ЛІКАГО ГСПДИНА ІѠ РАДУЛА ВОЕВОДѢ ВЪЗРЕВНО-
 ВАХ ПОСПѢШЕНІЕ НІЕМЬ (sic!) СГГО ДХА И ЛЮБО-
 ВІА ЕЖЕ КЗ БЖСТВНИМЬ И СТЫМЬ ЦРКВАМЬ. =

Pentru cel întru Troiță închinat Dumnezeu, am binevoit a împodobî biserica sa cu sfinte cărți întru slava slavei și scut prea slăvit. Drept aceia și eu, cel întru Christos Dumnezeu bine credinciosul, și de Dumnezeu păzitorul, și de sine stăpânitorul Domn Io Vlad marele Voevod și Domn peste întreaga Țară Românească și peste Dunăre, fiul prea bunului și marelui Domn Io Radul Voevod, am râvnit cu ajutorul sfântului Duh și dragostea către sfânta și dumnezeiasca biserică.»

Această însemnare servește spre a se putea dată mai de aproape timpul când s'a scris acest Tetraevanghel. Într'adevăr, dintre cei șapte Domni cu Numele de Vlad (1. Vlad Dracul, 2. Vlad Țepeș, 3. Vlad Călugărul, 4. Vlăduță, 5. Vlad Dragomir, 6. Vlad Inecatul, și 7. Vlad-Vodă dela Slatina) ce-au stăpânit în Țara-Românească pe vremuri, unul singur s'a numit și este fiul lui Radul-Voevod: Vlad al VII-lea sau Vintilă dela Slatina, fiul lui Radul cel Mare. Acesta Vlad-Vodă a domnit în două rânduri, între 1532—5. Așa dar din acest timp datează Tetraevanghelul dela Curtea de Argeș.

III.

Carte de suflet folositoare și mult trebuitoare pentru mântuirea călugărilor și pentru fiște care creștin, carea să numește Noua scară, tâlcuită de pre cea elinească în limba cea de obște (grecească), de cel între ieromonahi Chir Atanasie al Critului, și de dânsul celui în trei hipostasuri Dumnezeului

tuturor cu genuche plecate închinată. Iară acum prin ajutorul lui Dumnezeu de pre limba grecească tălmăcită în limba românească. In anii dela Adam 7283, iar dela Christos 1775. Mss. românesc, voluminos și foarte frumos, in 8°. Nu conține nici o dată sau însemnare din care să se poată căpăta știință unde și de cine a fost tălmăcită.

IV.

Psaltirea lui Macarie. Incipit: Д[а]к[и] да про-
р[о]ка и ц[а]рѣ пѣсн[к]. ка. ѡ. ѡ. ѡ. прѣка. Ѡ[а]-
лѡмь, а. =Cântarea Proorocului și Impăratului David.
Cathisma întâia. Psalmul 1. Mss. slav, începutul sec. al
XVI-lea, in 8° mare, hârtie pergamentată, scrisoare foarte
frumoasă cu chenare și inițiale ornate în aur și chino-
var. Aceasta e, de sigur, cea mai prețioasă achizițiune fă-
cută printre manuscrisurile dela Râșca. I-am zis Psaltirea lui
Macarie, pentru că e scrisă—după cum adeverește o mărtu-
rie mai lungă însemnată în 1716 la sfârșitul ei și pe care o re-
producem mai la vale—de Macarie, cunoscutul autor al cro-
nicei moldovenești ce-i poartă numele (dintre anii 1504—
1541) și fostul Episcop al Romanului (1530—1557)¹⁾.

Iată această însemnare:

«Această Psaltire o au scris Părintele *Macarie* Părin-

¹⁾ Pentru Macarie a se vedea N. Iorga *Ist. lit. rom. în sec. al XVIII, II, 539 sq.* și *Istoria lit. rel. până la 1688, 44 sq.* Spre lămurirea cititorului trebuie să spunem că facem trimiterele numai la operele de istorie literară ale d-lui prof. N. Iorga, pentru bunul motiv că ele dau cele din urmă și cele mai sigure rezultate cu privire la trecutul culturii noastre și menționează toate lucrările anterioare. Alte cercetări de detaliu—singurele cari se mai pot face pe urma lor—până acum nu s'au mai publicat.

telui său Arhiepiscopului Țării Moldovei Kir *Theoctist*¹⁾, *vleat* 7031[=1523]²⁾. Inșă după mutarea sfinției sale către Dumnezeu în Mănăstirea Neamțului, mai pre urmă de Dumnezeu alesul *Theofan* Mitropolitul, ucenicul Părintelui cu svinții odihnitului Episcopului Macarie, văzând lucrul mânilor svinții sale și fiind tras de dragostea Părintelui său, au dorit să aducă aciastă Psaltire la sine: nu cu vr'o asuprială carea cum-va, ce cu voia igumenului și a tot soborul Mănăstirii Neamțului s'au tocmit și au dat pre dânsa 30 talere de argint și au dat și altă Psaltire în locul aceștiia întru pomeanirea Părintelui ce-i scris mai sus. Și o au dat la beseareca svinții sale³⁾, unde-i hramul РОЖДЬСТВО ПРАТЧА ІВАННА (=Nașterei Înainte Mergătorului Ioan) în Mănăstirea Răcicăi să ție pravilă numai în postul cel mare pre această Psaltire pre cine va aleage Dumnezeu; iară într'alte zile peste an să nu o poarte nici în besearecă nici prin chilii. Iară de [ar] îndrăzni cine-va făr' de porunca Părintelui ce-i scris mai sus, sau s'o poarte din mână în

1) Teoctist a fost egumen la Neamțu de pe la 1483 până la sfârșitul secolului, când fù făcut episcop la Roman. Aci stătù până la 1509, când fù înălțat în scaunul mitropolitan din Suceava, în locul lui David. Era al treilea cu acest nume. Muri la 1528 „la adânci bătrânețe” și fù înmormântat la Neamțu. Cf. Iorga, *op. cit.*, tablă.

2) La moartea lui Teoctist, egumen la Neamțu eră *Macarie*. La 1523 eră tot el. Cf. Melchisedec, în *Rev. pentru ist., arh. și filologie* (Tocilescu), III, 131 și Iorga, *op. cit.* Ucenicii lui Macarie fură: Eftimie episcopul și cronicarul lui Alexandru Lăpușneanu și Teofan, viitorul Mitropolit.

3) E vorba de Macarie sau de Teofan? Textul, cum se vede, e cam obscur în această privință. Ori cum înșă și unul și altul au fost cu metania la Râșca. Pentru Teofan, v. Melchisedec, O vizită la Monastirile din Bucovina, în *Rev. cit.*, II, 62. Macarie împreună cu Petru Rareș sunt considerați ca ctitori ai Râșcăi la rezidirea și refacerea ei în a doua jumătate a sec. al XVI-lea. Mănăstirea în înfățișarea ei actuală e cea rezidită la 1611 de Vor. Costea Băcioc. V. N. Iorga, *Inscripțiuni din Bisericile României*, București 1905, I, 51 squ. și Narcis Krețulescu, *Istoria Sfintei Mănăstiri Râșca*, Fălticeni 1901, 57 squ.

mână sau din Mănăstire să o scoată, pre unul ca acela îl blastămă foarte rău în ispisohul cel veachiu, precum se vede aicea la scândură (*sic!*)

«Iară noi am apucat mai pre urmă de cetiam pre acias-tă Psaltire în beseareca lui **СТЫИ** Nicolai numai în postul cel mare, iar într'alte zile preste an nime nu umblă nici o purtă, pentru acea știind'o că-i scrisă de mână Părintelui Macarie. Și văzând'o răsipită, eu smeritul și mai micul între ermonahi Ghedeon am plătit de o am strânsu și o am legat să fie în beseareca lui **СТЫИ** Nicolai la Răcica. Iară cine va îndrăzni să o fure sau să o scoată într'alt loc făr' de poronca nastoatelului (*sic!*) dela mănăstirea Răcicăi,—unul ca acela să fie supt blăstămul ispisocului celui veachiu, în veaci neiertat, amin. Iar eu ticălosul mă smerescu milostivelor voastre să mă ertați și Dumnezeu să vă ierte.

«Vleat 7224 [=1716] *mșta* Mai 25 *dni* »

Insemnarea această scrisă de mâna eromonahului Ghedeon la 1716, când a legat psaltirea, e de osebită însemnătate, căci e făcută pe baza «ispisocului cel vechiu», care s'a făcut atunci când Mitropolitul Theofan a cumpărat psaltirea dela Neamț. Dintr'un asemenea izvor numai a putut scoate și transmite nouă, celor de azi, scriitorul ce trăia cu 200 de ani aproape în urma lui Macarie, date atât de amărunțite, exacte și în deplină concordanță cu celelalte mărturii istorice privitoare la oamenii și întâmplările despre cari el ne povestește.

Alte însemnări, prin josul paginelor: «Eu monah Atanasi m'am călugărit în Slatină, și iaram de un cot cându m'amu călugărit. Ioanichi Abăza m'au călugărit în zilele lui Mii Vodă, cându au mărșă Tătarii în Țara-Ungurească. Și eră Chir Mitropolit Gheorăcie (*sic!*)¹⁾. Și am fugit dela starețul

¹⁾ Domnul „*Mii Vodă*“ e Mihai Racoviță într'a treia sa domnie în Moldova (1716—1727); Mitropolitul e Gheorghie, care păstorește între

miau dela Abăza, că mă bătiă și nu scăpam o zi nebătut. Și m'am sculat de e-am leapădat călugărie. Și cine va ceti..... toți, Dumnezeu să-l erte, că nice un omu un este fără de greșeale». Alta: «Această psaltire sârbească fiind foarte rău stricată și dezlegată s'au legat cu cheltuiala sfinții sale părintelui Calistru Ene egumăn de Râșca, la *vleat* 1772, Ghen(ar) 1¹)».

V.

Tetraevanghel slav. Incipit: ΘΕΩΦΙΛΑΚΤΑ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΒΟΥΛΓΑΡΙΑΣ ΠΡΟΛΟΓΟΣ ΕΝ ΤΩ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟ ΜΑΤΘΑΙΟΥ. = Predoslovie la sfânta Evanghelie dela Matei, a lui Teofilact, arhiepiscopul Bulgariei. Mss. secolul al XVI lea, in fol.

IV—X.

Manuscristele Archim. Vart. Măzărianul.

E în deobște cunoscută bogata și rodnică activitate pe tărâm religios și istoric a vestitului Panegerist al Marelui Ștefan, ca izvoditor, prelucrător, tâlmăcitor și copietor. Măzăreanu însuși în *Letopisețul Țării Moldovei* (Urechie + Miron Costin + Neculce),—pe care l'a prescris în 1773²)— ne dă o listă a lucrărilor sale făptuite, scrie el,

1723—1729; iar năvălirea Tătarilor în „Țara Ungurească“ (Ardeal) pare a fi cea condusă de însuși Racoviță, din porunca Turcilor, ca să sprijinească răscoala racoțiană; Domnul cu cetele tătare au trecut atunci munții pela Dorna, apucând spre cetatea Bistriței, dar a fost nevoit să se întoarcă fără nici o ispravă.

¹) Calistru Ene a fost egumen la Râșca între 1750—1778. Muri în anul următor și se înmormântă în mănăstire. V. Narcis Crețulescu, *op. cit.*, pag. 83.

²) După compilația lui Ioniță Canta, cu diferite table alcătuite de Măzăreanu și publicate de V. A. Urechia, Vartolomeiu Măzăreanu, *An-*

după a doua sa călătorie în Rusia (1770)¹⁾, unde fusese ca membru al delegațiunii moldovenești, trimise de Baro-nul de Elmpt, generalul armatelor pravoslavnice ce ocu-paseră Principatele, să închine Moldova la «prea luminatele picioare» ale puternicei Impărătese Caterina a II-a²⁾. Sunt nu mai puțin de 37 lucrări înșirate în această listă³⁾. Și

al. Acad. Rom., seria II-a, X, sec. ist. Nu posedăm, până azi, au-tograful lui Măzăreanu, ci numai o copie făcută după acest auto-graf la 1785 de Ștefan Țicău, ce se află azi în posesiunea d-lui prof. C. Climescu din Iași. Menționată mai întâi de Ar. Densușianu în a sa *Istorie a literaturii române*, ed. I (Iași 1885), 164, Apoi de Urechiă, l. c., unde s'au publicat tablele pomenite. A fost studiată de acesta în *Miron Costin. Opere complete*, București 1886, I, 44—6 (pentru fi-liția Letopisețului, idem, *ibidem*, 60—2). Cf. și N. Iorga, *op. cit.*, I, 496.

¹⁾ Intâia călătorie o făcuse în 1757, trimis fiind de Mitropolitul Ia-cov Putneanu (1750—58) dimpreună cu starețul său dela Putna, Ca-lisstrat, la Chiev, ca să adune daruri. Iorga, *o. c.*, I, 535 și nota 5.

²⁾ Actele delegațiunii, strânse, tălmăcite și orânduite probabil chiar de Vartolomeiu Măzăreanu (v. Iorga, *op. cit.*, I, 540) s'au publicat de M. Kogălniceanu, după o condică, copiată după o alta, în *Arhiva românească*. V. ed. II-a, Iași 1860, I. Cuprinde și descrierea călătorii la Petersburg a Păr. Venedict egumenul Solcăi. O altă copie a acestii con-dici se află în posesiunea Academiei Române, ms. No. 1667 (dăruit de d. prof. C. Erbiceanu).

³⁾ Răposatul V. A. Urechiă luând de bună credință afirmarea lui Măzăreanu că aceste lucrări au fost scrise *numai* după întoarcerea lui din Rusia (1770, toamna) și socotind că lista lor e compusă în anul prescrierii Letopisețului (1773, Ianuarie),—ajunge la încheierea că a-cesse 37 lucrări sunt rezultatul muncii numai a doi ani și câteva luni. Acest interval de timp prea scurt pentru o lucrare așa de mare ne-a pus în bănuială și ne-a îndemnat să controlăm, pe cât s'a putut,—cu mss. existente azi și trecute în lista lui Măzăreanu—afirmarea de mai sus a acestuia. Și într'adevăr, am găsit bună oară că, dintre lucrările men-ționate în listă (Urechiă, l. c.), cele trecute în catalogul msselor lui Măzăreanu ce dăm mai la vale, sub No. 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, și 11 sunt scrise înainte de 1770; iar mss. trecut sub No. 17 e scris după 1773. Așa dar lista cuprinde lucrări scrise și înainte de 1770 și după 1773. Cele din urmă sunt îndreptățite, fără să dezmintă afirmarea de mai sus a lui Măzăreanu, întru cât faptul că „Letopisețul țării Moldo-vei“ a fost prescris în 1773 nu aduce, cu necesitate, după sine, con-cluzia că și listele dela sfârșit—între cari aceia a lucrărilor lui—au fost alcătuite tot atunci, concluzie pe care a făcut-o Urechiă.

Insemnări, în josul paginilor:

«Această carte a sfântului nostru Scărieșul am făcut-o eu smeritul (Vartolomeiu Măzăreanu, căci e scrisoarea lui) cu toată cheltuiala mea, și am dăruit-o sfintei mănăstiri Bisericiani, întru pomenirea mea și a părinților mei. Și cartea aceasta să fie de cetit părinților dela numita mănăstire, însă numai în lăuntrul mănăstirii; iar de a îndrăzni cineva să o scoată din mănăstire, unuia ca acela să-i fie părășe Maica Precista la strașnica giudecată. Am scris în anul 1766 Iunie 12».

6). *Letopisețul tălmăcit de pe rusie pe moldovenie*¹⁾ (după Nicolim Grigorowski), 1766 Noembrie, mss. orig., bib. Acad. Rom., No. 759.

7). *Invățăturile prea cuviosului Părintelui nostru Avvei Dorothei*²⁾, trad. din slav. în 1766, mss. orig., bib. Acad. Rom., necatalogat. Titlul: «Întru slava sfintei cei de o ființă de vieață făcătoarei și nedespărțitei Troițe, a Tatălui și a Fiului și a sfântului Duh, amin: În zilele prea luminatului și de Hristos iubitorului Domnului nostru Grigorie Alexandru Ghica Voevoda, ființ Mitropolit țării prea sfinția sa Kiriu Kir Gavriil și Arhimandrit în sfânta Mănăstire Bisericiani prea cuvioșia sa Kir Misail, după multa duhovniceasca osârdie a cuviosului Kir Sava proigumenul acestii mănăstiri Bisericiani: tălmăcit-am și am scris de pe slovenie pe moldovenie această sfântă carte a prea cuviosului Părintelui nostru Avva Dorothei, spre folosul de obște a tot cinul călugăresc și a tuturor pravoslavnicilor creștini. În anul 1766. Și am scris eu Vartolomei Arhimandrit Putnei».

8). *Pavecernic*, 1767, mss. orig., bib. M-stirii Patna, No. 501³⁾.

¹⁾ Menționat în lista lui Măzărianu. Titlul și analiza lui, la N. Iorga, *op. cit.*, I, 357, nota 10.

²⁾ Menționate de Urechiă, *op. cit.*, pag. 202 (de unde?).

³⁾ Dim. Dan, *op. cit.*, pag. 82, No. 2. Menționat în lista lui Măzărianu.

9). a) *Panachidnicul*, b) *Canonul la pavicerniță* și c) *Paraclisul sfinților Apostoli Petru și Pavel*¹⁾, trad. din slav în 1768 Ianuarie, mss. orig., bib. Păr. S. Fl. Marian, care a binevoit a ne comunica titlul: «Intru slava sfintei cei de o ființă, de viață făcătoarei și nedespărțitei Troițe, a Tatălui și a Fiiului și a sfântului Duh, amin: In zilele prea luminatului și de Hristos iubitorului Domnului nostru Grigorii Calimachă Voevoda, fiind Mitropolit țării preosfinție sa Kiriu Kir Gavriil, unchiul Mării sale, și Episcop Rădăuțului preosfinție sa Kiriu Kir Dosiftei, după sufleteasca osârdie a precuvioșiei sale Kir Venedict Igumen sfântei m-stiri Solcăi: tălmăcit-am di pe slovenie și am scris pe moldovenie această carte Panachidnică, adecă slujba cea mare a parastasului, care se face pentru pomenire morților. Așijdere iarăși după dorința precuvioșiei sale am tălmăcit și am scris Canonul la pavicerniță, plânsul născătoarei de Dumnezeu, care canon iaste foarte de umilință și să cântă în sfânta și mare Vineri la povecerii. Și iarăși după dorința precuvioșiei sale, am tălmăcit și am scris Paraclisul sfinților Apostoli Petru și Pavel, fiindcă întru această sfântă m-stire Solca iaste hramul sfinților Apostoli. Și tustrele acestea s'au legat întru această carte pentru mai bună pază. Și li-am scris în anii dela zidirea lumii 7276, iară de la Hristos Mântuitorul nostru 1768, în luna lui Ianuariei **МНОГО ГРѢШНЫЙ И НЕДОСТОЙНЫЙ** Vartholomei Mazerianu Archimandrită sf-ntei m-năstiri Putna. Iară la sfârșit amă scrisă și viețile sf-ntilor Apostoli Petru și Pavel din carte tiparnică din Lavra ПЕЧЕРСКА.

10). *Orânduiala chipului celui mare îngeresc*²⁾, trad. din slav. în 1768 Ianuarie, mss. orig., bib. Acad. Rom., No. 496.

¹⁾ Menționate în lista lui Măzărianu.

²⁾ Titlul la Urechiă, *Inscripții*, l. c.

11). *Letopisețul care s'au tălmăcit de pe slovenie pe moldovenie*, în Putna, la 1768 Aprilie, copie¹⁾, bib. Acad. Rom., No. 1536. Titlul: «Letopisețu cari s'au tălmăcit de pe slovenie pe moldovenie în sf-nta mănăstire Putna: Inzilele preluminatului și de Hristos iubitorului Domnului nostru Grigorii Ioanū Calimachi Voevoda, fiind Mitropolit țării Moldovii preosfinție sa Kiriu Kir Gavriil, unchinl Mării sale, și episcop Rădăuțului preosfinția sa Kiriu Kir Dosothei Herescul, și Egumen sf-ntei mănăstiri Putna sfinția sa Kir Pahomie. Și l-am tălmăcit eu smeritul și mult păcătosul Vartolomeiu Măzărianu Arhimandrit numitei mănăstiri, în anul dela Hristos Mântuitorul nostru 1768 Aprilie».

12). *Leturghia arhierească*²⁾, trad. din rusește, în 1770 April, mss. orig., bib. Mitropoliei Moldovei și Sucevii.

13). *Condica Mănăstirii Solca*³⁾, 1771 Ianuarie, mss. orig., bib. mănăstirei Putna, No. 553⁴⁾.

14). *Letopisețul țării Moldovei*⁵⁾, 1773, copie, bib. d-lui prof. univ. C. Climescu.

15). *Codex miscellaneus de cuprins religios*⁶⁾, trad.

¹⁾ Menționat în lista lui Măzărianu. Copia s'a făcut: jumătate de diaconul Ioan Caliciuc ot satul Tărnăuca în 1772, și jumătate de Gheorghie diacon ot tam în 1777.

²⁾ E cea dintâi liturghie arhierească în limba română. Titlul publicat de Melchisedec în *Cronica Hușilor*, București 1869, p. 311 și de Urechiă, *Vartolomeiu Mazerianu, op. cit.*, p. 219.

³⁾ Menționată în lista lui Măzărianu; publicată în regeste, de Păr. S. Fl. Marian (*Condica mănăstirii Solca*) în Suceava 1902. O condică a mănăstirei Solca a avut și Kogălniceanu, dată de C. Hurmuzachi, și din care a publicat extracte precum și călătoria păr. Vartolomei la Petersburg în a sa *Archivă românească*. V. ed. II, Iași 1860, I, p. 162 squ.

⁴⁾ Cf. D. Dan. *op. cit.*, p. 82, sub No. 10.

⁵⁾ Cf. mai sus, p. 690, nota 2. O altă copie a Letopisețului țării Moldovei prescrisă de Var. Mazerianu e și mss. No. 238 din bib. Acad. Rom. V. Iorga, *op. cit.*, I. 539 și Urechiă, *Vart. Mazerianu, o. c., l. c.*, anexa H, unde se publică un fragment.

⁶⁾ Cuprinsul lui amănunțit la I. Bianu, *op. cit.*, I, 3, pp. 349—50. Cf. și Urechiă, *Vart. Mazerianu, l. c.*

din slav. în 1774 Oct.—Nov., mss. orig., bib. Acad. Rom., No. 155.

16). *Condica Mănăstirii Voroneț*¹⁾, 1775 Aprilie, mss. orig., bib. m-stirii Putna.

17). *Catichizis pentru învățătura copiilor celor mici*²⁾, trad. în 1775 Septembrie, mss. orig., bib. păr. S. Fl. Marian, care a binevoit a ne comunica titlul: «Catichizis în scurt, pentru învățătura copiilor celor mici, ca să știe lege cea pravoslavnică creștinească: această Catihiză l'au făcut ieromonahul Platon, dascalul al pre înălțatului Imperator Pavel Petroviciu. Numitul ieromonah după aceea au fost Arhimandritu sfntei *Troițchii* Lavri, iară acum iaste Archiepscopu Tferului și ЧЛЕНЪ al Sinodului».

18). *Pomelnicul mănăstirii Moldovița*, trad. în 1775 după cel vechiu slavonesc din 6925 (=1417), mss. orig., bib. Acad. Rom., No. 921³⁾.

19). *Trebnicul lui Petru Movilă*⁴⁾, trad. din slav. în 1776 August, mss. orig., bib. Acad. Rom., necatalogat. Titlul: «In numele Tatălui și al Fiiului și al sfântului Duh, amin: In zilele prea luminatului și de Hristos iubitorului

1). Publicată de Păr. S. Fl. Marian (*Condica mănăstirii Voroneț*), în Suceava 1900. Măzărianu obișnuia a scrie în condicile ce alcătuiă istoria Domnilor—ctitori scoasă din letopisețe. Așa în condica Voronețului a scris domnia lui Ștefan cel Mare, iar în cea a Solcăi domnia lui Ștefan Tomșa. Amândouă au fost publicate de Păr. Marian, cu prilejul aniversării de 400 ani a morții Marelui Ștefan (*Domnia lui Ștefan cel Mare și a lui Ștefan Tomșa*, Suceava 1904).

2). Menționat în lista lui Măzărianu.

3). Acest pomelnic—deși Venedict, egumenul de atunci al Moldoviței, spune în titlu că Măzărianu i-a ajutat numai la traducere—e tălmăcit și scris în întregime de Măzărianu, după cum se poate constata cu ușurință din caracterul scrisorii.

4) Vestitul Mitropolit al Chievului. Pentru activitatea lui religioasă a se vedea, Ghenadie Enăceanu, *Meșterul Manole și Petru Movilă*, București 1882, iar pentru legăturile și influența lui asupra bisericii noastre, Iorga, *Ist. lit. relig. până la 1688*, 130 squ.

Domnului nostru Grigorie Alexandru Ghica Voevoda, Domnu țării Moldovei, cu blagoslovirea preaosfinții sale Kiriu Kir Gavriil Mitropolitul Moldovei, prin osârdia și cheltuiala preacinstului sobor dela sfânta mănăstire Neamțu,—s'au scris și s'au tălmăcit după slovenie pre moldovenie din Trebnicul lui Petru Movilă ¹⁾ aceste sfinte rugăciuni, adecă rânduiala pentru cei bolnavi, și altă rânduială pentru izbăvirea celor neputincioși de viforarea și năsălnicia de duhurile cele necurate; și împreună s'au scris și molitvele cele de blăstem asupra acelorași duhuri necurate; așijderea și alte rândueale de rugăciuni pentru farmece, pentru boala vitelor *iproci*. Și s'au scris în sfânta mănăstire Neamțu de smeritul și mult păcătosul Vartolomeiu Măzarianu Archimandritul. În anii dela Hristos Mântuitorul nostru 1776, August.

Insemnări, la urmă: «sfârșitul acestii cărți, care am isprăvit-o în sfânta Mănăstire Putna, în anul 1776 Oct. 14». Apoi: «Pre cinstiți părinți și frați, ori care veți ceti pre această carte și aflând ceva gresală, cu smerenie vă rog să mă iertați; și unde a fi greșală să îndreptați cu duhul blândetelor, fiindcă și miła păcătosului mi-au fost foarte cu greu deodată a și tălmăci și a scria. Și iarăși cu umilință mă rog sfințiilor voastre, până veți ceti pre această carte să vă aduceți aminte și de sufletul meu ceal păcătos, să mă pomeniți la sfintele rugi, ca să mă ierte sfântul Dumnezeu de păcatele mele ceale multe și greale, ca și pe sfințiile voastre să vă erteace acealași sfânt Dumnezeu de de toatea păcatele, și să vă învredniciască Impărăției sale cei cerești, amin.

«Smeritul și mult păcătosul *Vartolomeiu Mazerianul* Arhimandritul sfintei Mănăstiri Putnei».

Tot în mănăstirea Neamțu a mai tălmăcit și scris Mă-

¹⁾ Trebnicul lui Petru Movilă e Euhologhiul sau Molitvenicul său tipărit în slavonește în 1646. Cf. Ghenadie Enăceanu, *op. cit.*, 307 squ.

zărianu un al doilea *Trebnic al lui Petru Movilă*, în anul 1789, Iulie. Ni s'a păstrat într'o copie (azi în bib. Acad. Rom., necatalogată) făcută la 1808 de «mult păcătosul Vasilie fratele cu toată cheltuiala părintelui Andrei schimonahul».

20). *Panachidnic sau slujba parastasului la sfânta mănăstire Putna*¹⁾, trad. din slav. în 1778—9, mss. orig., bib. Acad. Rom., No. 296.

21). *Condica Mănăstirii Humorului*²⁾, 1779 August, mss. orig., bib. Acad. Rom., No. 111.

22). *Codex miscellaneus* de cuprins mai mult istoric³⁾, fără dată, copie, bib. Acad. Rom., No. 1667.

23). *Cuvinte din Prologul moschicesc*, fără dată, trad. din rusește, mss. orig., bib. mănăstirii Putna, No. 508 (trei tomuri)⁴⁾. Și în sfârșit.

24). *Invățătura dulce sau Livada înflorită*, fără dată, trad. din slav., copie, bib. Acad. Rom., necatalogată⁵⁾. Copie făcută 1800 de Teofilact Monahul din Biseri-

1). Titlul și cuprinsul la I. Bianu, *op. cit.*, I, 4, p. 641—2. Cf. și Urechia, *Vart. Măzarianu*, l. c.

2). Publicată în registre la I. Bianu, *ibid*, I, 3, p. 246 squ.

3). Cuprinde: Cuvânt de îngropare vechiului Ștefan-Voevod; Cuvânt a unui țăran către boeri; Cuvânt pentru răbdare; Epistolie către Evagoras, pentru cinste; Corespondență între doi streini (Augustin și Cristian) asupra obiceiurilor Moldovei și țării Muntenesti; Tălmăcire dintr'o scriere geografică ce s'au tipărit în Rosia la a. 1770; Călătoria la Petersburg a Păr. Venedict și actele deputației trimise la Petersburg în 1769. Toate—afară de Cuvânt a unui țăran către boeri și Corespondența între doi streini—s'au tipărit de Kogălniceanu în *Arhiva Românească*, v. ed. 2-a, I, p. 100 squ. Cuvânt a unui țăran către boeri și Corespondența între doi streini s'au tipărit de d. prof. Erbiceanu în *Archiva soc. șt. și lit.* din Iași, IV, p. 327 squ. și p. 437 squ.

4). Menționate în lista lui Măzarianu. Cf. D. Dan, *op. cit.*, p. 82, sub No. 6.

5). Menționată în lista lui Măzarianu.

În sfârșit ca să însemnăm tot ce mai posedăm azi din scrisesele lui Măzarianu trebuie să amintim: 1) *Diata* lui, scrisă în 1779 Ianuarie și publicată de Păr. Marian în *Revista Politică* din Suceava, a IV, (1889), No. 7 și 8; 2) *O diplomă școlară* prin care Vart. Măzarianu

cani. Titlul: «Intru slava sfintei și de o ființă făcătoarei de viață și nedespărțitei Troițe, a Tatălui și a Fiului și a sfântului Duh. Intru prea norocitele zile a prea blagocestivii însuși stăpânitoarei Mari Doamnei noastre Imperatriță Ecaterinii Alexeevna a toată Rosia și a Diadohului ei, bine credinciosului Domn Țisarivici și marelui Kneaz Pavel Petrovici; cu blagoslovenia preaosfinții sale Kiriu Kir Gavriil, Arhiepiscopul și Mitropolitul Moldovii și a preaosfinției sale Kirio Kir Dositheiu Herescul Episcopul Rădăuțului și al Hotinului: tălmăciți-s'au de pre sârbie pre moldovenie această sfântă carte ce să chiamă Invățătura dulce, după cum și este, care aciastă carte este adunată din glaviznipe și cărțile sfinților Apostoli, și a prorocilor, și a ierarșilor, și ale prea cuvioșilor părinți,—fiindcă este foarte folositoare de suflete. Și s'au tălmăcit în sfânta mănăstire Solca, unde este hramul sfinților Apostoli Petru și Pavel și a celorlalți sfinți Apostoli, de smeritul și mult păcătosul Vartholomeiu Măzăreanu, Arhimandritul numitei mănăstiri Solca».

Aceste sunt, până azi, toate manuscrisele ce cunoaștem dela Vartolomei Măzăreanu. Firește, puține față cu mulțimea producțiilor eșite din condeiul acestui laudat scriitor; dar totuși suficiente pentru ca, cu ajutorul lor, să poată pregăti cineva, în viitor, o monografie asupra aceluia ce a fost—cum deosebit de frumos și competent încheie d-l prof.

adeverește cunoștințele tânărului Ioan Băloșescu (mai târziu epp. de Rădăuți) și îmbrăcarea lui în monah cu numele de Isaiia, așerosindu-l pentru cinul ierodiaconiei. Publicată de regretatul Dr. G. Popovici în *Candela*, Cernăuți 1886, p. 666; 3) *Condica bis. sf. Ilie* din Suceava, menționată de Kogălniceanu, op. cit., I, p. 269; 4) *Condica Mănăstirii Precista*, în bib. Episcopiei Romanului, menționată de Urechiă, Vart. Măzărianu, o. c., p. 222. Tot aci Urechiă spune că s'ar mai găsi condici scrise de Măzărianu și în arhiva sf. Spiridon din Iași, fără să ne dea însă vre-o altă lămurire asupra lor.

lorga paginile ce i-a consacrat în *Istoria literaturii române din sec. al XVIII-lea*:—«în ceia ce privește originalitatea spiritului, fecunditatea inteligenței și înălțimea vederilor, fără îndoială, întâiul cleric cugetător al timpului său... și (după retragerea Mitropolitului Iacov Putneanul) singurul cărturar bisericesc al țării». Căci, desigur, o atare monografie merită Vartolomei Măzăreanu mai pre sus de mulți, foarte mulți din vechii noștri scriitori bisericești. Și dacă acest escurs asupra manuscriselor mazărinene va putea atrage luarea aminte a celor ce ar voi să încerce o atare monografie,—atunci va fi împlinit și gândul cu care el a fost scris.

Alex. Lăpădatu

(Va urmă).



O CIRCULARA.

Cucernice părinte,

Mai toate *Breslele* din țara noastră și-au înființat societățile lor de binefacere, în care membrii acestor societăți și familiile lor, în timpuri grele, să și găsească ajutor și îndulcirea vieții, adesea plină de greutate și de amărăciuni.

Motivat de împrejurarea că multe familii ale preoților noștri devin prada mizeriei prin moartea timpurie a preotului, care, prin misiunea sa pastorală, este mai expus decât oricare alt slujbaș public, întru cât el este obligat ca în orice timp de zi și noapte, să dea îngrijiri și mângăeri duhovnicești celor ce i le cer, mergând în casele celor atinși de boale molipsitoare și înfruntând vremile cele mai friguroase, lesne poate contracta o boală, care îi curmă viața și intră în mormânt înainte de vreme, lăsând o familie adesea compusă din copii minori și lipsiți de cel mai mic sprijin. Aceste motive Ne-au îndemnat de a înființa Societatea «Solidaritatea», la care, precum știți, v'am obligat pe toți, de a vă înscri ca membri. Obligațiunea aceasta poate că de către unii din cucerniciile voastre,—deși puțini la număr,—să fi fost rău înțeleasă, totuși de când există această Societate și modul cum ea își îndeplinește obligațiunea, s'a convins toți colegii cucerniciei voastre de binefacerile ce Societatea împărtășește membrilor ei.

Cu trecerea timpului însă, nevoile devin și mai simțite și obligațiunile Societății noastre «Solidaritatea» devin și mai numeroase și mai grele. Așa fiind, o nouă datorie ni se impune tuturor de a ne îngriji pentru înființarea *unui Azil*, în care să se adăpostească văduvele preotese și mai ales copiii preoților rămași orfani.

Înființarea unui astfel de Azil, prevăzându-se în Statutele Societății noastre «Solidaritatea», Ne-am gândit că pregă-

tirea mijloacelor și a lucrărilor pentru zidirea lui, ar fi foarte nemerit de a se face de pe acum și deci acest Azil să se aducă ca un prinos de mulțămire lui Dumnezeu cu prilejul Serbării Jubileului de 40 ani de Domnie fericită a M. S. Regelui Carol I, în care timp s'au îndeplinit pentru Stânta noastră Biserică și pentru noi, preoții ei, multe îmbunătățiri morale și materiale.

Planurile pentru zidirea acestui Azil se alcătuesc în Direcțiunea Construcțiunilor Publice și Frumoaselor Arte de pe lângă Ministerul Cultelor.

În urma unei îndelungate chibzuințe pentru a găsi calea cea mai lesnicioasă și cea mai demnă pentru adunarea mijloacelor bănești, cu care să se înceapă zidirea Azilului, Ne-am oprit asupra unui mijloc necunoscut până acum în țara noastră, și anume: *sub egida Societății «Solidaritatea», am înființat așa numită «Cărămidăria Societății Solidaritatea»,* alcătuiind Carnete de câte 10, 50 și 100 cărămizi figurate, cu prețul de 10 bani cărămida.

Societatea «Solidaritatea» fiind proprietară de drept a acestei *Cărămidării figurate*, ea distribue Carnetele cărămidăriei sale tuturor persoanelor de bine, care, convinse de creștinescul scop ce se urmărește prin aceste Carnete, vor ruga și vor îndemna pe toți binevoitorii, fie ei de orice poziție socială ar fi, pentru a cumpăra cărămizi figurate, spre a ajuta după a lor putere la zidirea acestui Azil.

Cucernice părinte,

În numele văduvelor și orfanilor, care se vor adăposti în acest Azil, veți lucra cu toată energia și tragerea de inimă, ca în toate împrejurările vieții creștinești, precum la botezuri, la logodne, la cununii, la slujba sfintei Liturghii din Duminici și sărbători, la mergerea cu botezul la capul lunei, la înmormântări și parastase și, în sfârșit, în orice moment bine ales, să interveniți și să cereți ajutorul tuturor enoriașilor, prietenilor și cunoscuților, rugându-i în numele văduvelor și al orfanilor să cumpere cât mai multe din aceste cărămizi figurate cu prețul fix de 10 bani, detașând din carnete atâtea cărămizi, câte a binevoit a cumpăra binevoitorul ajutorător.

În acest scop vi se înaintează de o cam dată un număr de: Carnete, din care . . . a 100 cărămizi a 50 cărămizi și . . . a 10 cărămizi. Toate aceste Carnete la un loc valorează suma de lei:

Când veți termina cărămizele din Carnet, sau când vi se va cere de p. c. protopop sau de altă persoană, anume însărcinată de protopopie sau de Societate, veți depune suma de bani încasată, dându-vi-se în schimb de p. c. protoereu sau persoana însărcinată o chitanță de descărcare; iar încasatorul va vărsa acea sumă Societății «Solidaritatea» secțiunii respective, primind o chitanță iscălită de p. c. casier și de p. c. președinte al Secțiunii. Această chitanță protoeria cu raport o va înainta Direcțiunii cancelariei Sf. Episcopii pentru control și bună orânduială.

Până la adunarea mijloacelor bănești pentru zidirea Azilului, sumele încasate din vânzarea acestor cărămizi figurate, se vor depune spre păstrare la Casa de Depuneri și Consemnațiuni, la ordinul și dispozițiunea Societății «Solidaritatea» a clerului Eparhiei Dunărei-de-Jos.

Ridicarea sumelor depuse se va face de către Societate numai cu aprobarea Noastră, ca Episcop și Președinte de Onoare al Societății «Solidaritatea».

Noi înșine ne vom interesa, vom controla și vom supraveghea aducerea la îndeplinire a acestei întreprinderi cu al ei binefăcător scop.

Dumnezeu, Care îngrijește de soarta oamenilor și ocrotește pe văduve și pe orfani, să deschidă inimile tuturor celor ce le veți cere ajutor, ca în curând să se zidească acest Azil. care va fi un adăpost pentru cei prizoniți de soartă.

Dată în reședința Noastră episcopală din Galați.

PIMEN AL DUNĂREI-DE-JOS.

p. Director, *P. Băiculescu.*



OMUL.

Sfânta Scriptură ne învață, că Dumnezeu a creat lumea în puterea liberei sale voinți, înțelepciuni și iubiri și că creând-o a avut în vedere pe om. Scopul său n'a fost să creeze plante și animale, ci pe om. El este tipul prin excelență al înțelepciunii lui Dumnezeu, ideea divină, care a predominat la toată creațiunea, realizarea principalmente a voinței lui Dumnezeu. Sf. Scriptură exprimă această idee, reprezentând pe Dumnezeu, constituind, așa zicând, un sfat cu sine însuși, iar creațiunea omului este apoi ca o hotărâre luată de sfatul său. Aceasta înseamnă, că cu omul se începe o nouă ordine de lucruri, că această ordine se deosebește esențialmente de celelalte ordine de creațiuni, cari nu sunt nimic alt ceva, decât diferite trepte ale scării ce duc către El; că el, omul, este scopul, coroana și sfârșitul a toată creațiunea. De felul acesta este ideea Sf. Scripturi despre om; cercetările însă ale fiziologiztilor mai noi au rădicat mii de obiecțiuni contra ei.

Trei chestiuni mai cu deosebire trebuie să rezolvim